

1985
Vasaris - February
Nr. 2

KARYS

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINIO SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius,
Kronika ir Šaulių priedas — Tremties Trimitas
Redaktorius — Balyš Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075
Administratorius — Alfonsas Samušis

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naujajį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

TURINYS

Vytautas Volertas — Ateis diena	49
Vasario 16 nutarimas	50
Išleidžiant ir sutinkant KARIO redaktorių	52
S. Zaskevičius — Dvi vasario šešioliktosios dienos	53
Gen. M. Pečiulionį prisimenant	57
J. Stelmokas — Senosios Lietuvos kariuomenė	64
S. Kuzmickis — Penkeri metai	68
J. Kvietkauskas — Jūratė ir Kastytis	74
R. R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	77
B. B. — Paminėti 1944 m. Falaise ir Ardėnų mūšiai	80
A. Gustaitis — Prūsų gatvė Naugarde	83
KARINĖS ŽINIOS, MOKSLAS ir TECHNIKA	85
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS	87
Mūsų mirusieji: A. Šernas, P. Raudys ir V. Šenbergas	89
TREMTIES TRIMITAS	91
Amžinojo Vasario švęsti, J. Rūtenis	91
Šaulių kūčios, A. neverk, mamyte	92
Iš savanorio A. Ramanausko atsiminimų	94
<i>Viršelių nuotraukos iš V. Augustino albumo "Lietuva"</i>	
Turinys pajavairintas L. Andriekaus, H. Radausko ir kt. eilėraščiais	

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

PLATINTOJAI**AUSTRALIJOJE**

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Balyš Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

SPAUSDINA

Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1609)

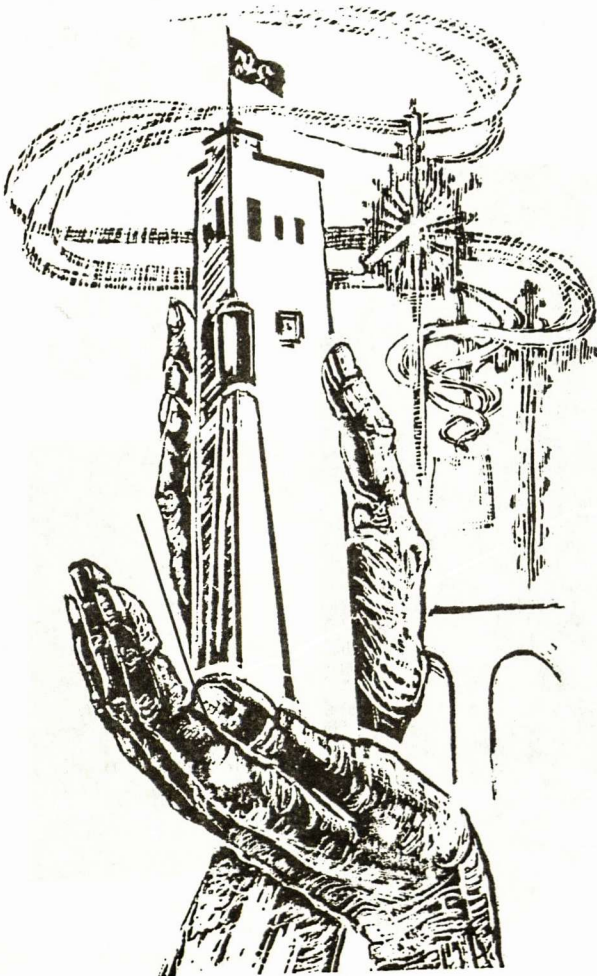
VASARIS — FEBRUARY

1985

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI, spinduliuodama iš tolimos praeities į dabartį, mūsų širdims šneka, kad laisvė nėra privilegija, kad dėl jos liejamas kraujas, kad ją beginant dažnai gulama į nežinomųjų karių kapus . . .

Tik nepalaužiamas tikėjimas į NAUJĄJĄ VASARIO ŠEŠIOLIKTAJĄ, tik vieningos mūsų visų pastangos DĖL LIETUVOS LAISVĖS mus nuves į naująjį LIETUVOS LAISVĖS RYTĄ . . .

Iš praeities Tavo sūnūs te stiprybę semia . . .

ATEIS DIENA

VYTAUTAS VOLERTAS

Iki šiandien Lietuvą engia Maskva. Aukos žmonėmis ir tūkstančių prarasta sveikata kalėjimuose, areštuose, darbo stovyklose bei psichiatrinėse ligoninėse nepalengvino okupacijos slėgties. Ir nesulaikė žalingų įtakų, neatgaivino asmens laisvių. Ekonominiai visa šalis ir kiekvienas gyventojas yra baudžiauninko padėtyje, — kiek Maskvos didikas duoda, tiek turima. Plinta vagišiavimas, pataikavimas, nepasitikėjimas valdžia, kaimynu ir gimine. Pateisinami melas ir nusukinėjimai. Be spaudos ir žodžio kritikos viešąjį gyvenimą tvarko Kremliaus magnatai ir jų pasirinkti ūkvedžiai su varikais. Reikšmę turį balsavimai bei rinkimai neegzistuoja. Gal tik kolūkių pirminkų skyrimas su jais kiek rišasi. Maskvos partijos feodalizmas, išnaudojimo ir autokratiškumo prasmėmis, yra tobulas.

Lietuvoje slapti leidiniai, Katalikų Bažnyčios spirtis, nepalankios gyventojų nuotaikos okupanto atžvilgiu tautos atsparumui sukrovė gausias atsargas. Prisisidėjo ir išėivija. Savo kartais sumaniomis, reikšmingomis pastangomis ugdė viltį ir pasaulyje skleidė anksčiau retai minėto krašto vardą. Tačiau vaisiai sveria mažai. Laboratorijos, gaminančios laisvę, reikalauja daug laiko.

Lietuvą engia Maskva, o mes prisimenam dieną, mus kažkada nudžiuginusią, vėliau išblėsusią.

sią. Bet ir vėl ateisiančią. Tai Nepriklausomybės šventę. Buvusioji pasirinko vasario šešioliktąją. Laukiama ir tikrai sulauksima greičiausia turės naują datą. Tačiau abiejų prasmė viena: savų rankų tvarkoma Lietuvos valstybė.

Lietuva yra ypatingos situacijos šalis. Jau viduramžių laikais luomų padėtis buvo daug skirtingesnė, kaip kitur Europoje. Žmonių kalba ir būdas savotiški: skaitlingų ir netaikių kaimynų apsupti, nenutautėjo ir neišnyko. Laikėsi savų papročių, gynėsi nuo Rytų ir Vakarų, Lenkijai gimdė valdovus, patys Lenkijos glėbin įstrigo, vėliau su ja kentėjo carų šeimininkavimą. Po Pirmo pasaulinio karo, apiplėšti ir nuterioti, atkūrė valstybę, skubėjo pažangon. Nei slavų betvarkės, nei jų tinginio nepaveikti, išliko vakariečiai. Kai Amerika su Anglija, lyg savo nuosavybę, juos Kremlui perdavė, užliejo pragaras. Tačiau Lietuvoje lietuviai nepakriko, nors privalo gyventi gaisro aplinkoje.

Kaip su išėivija?

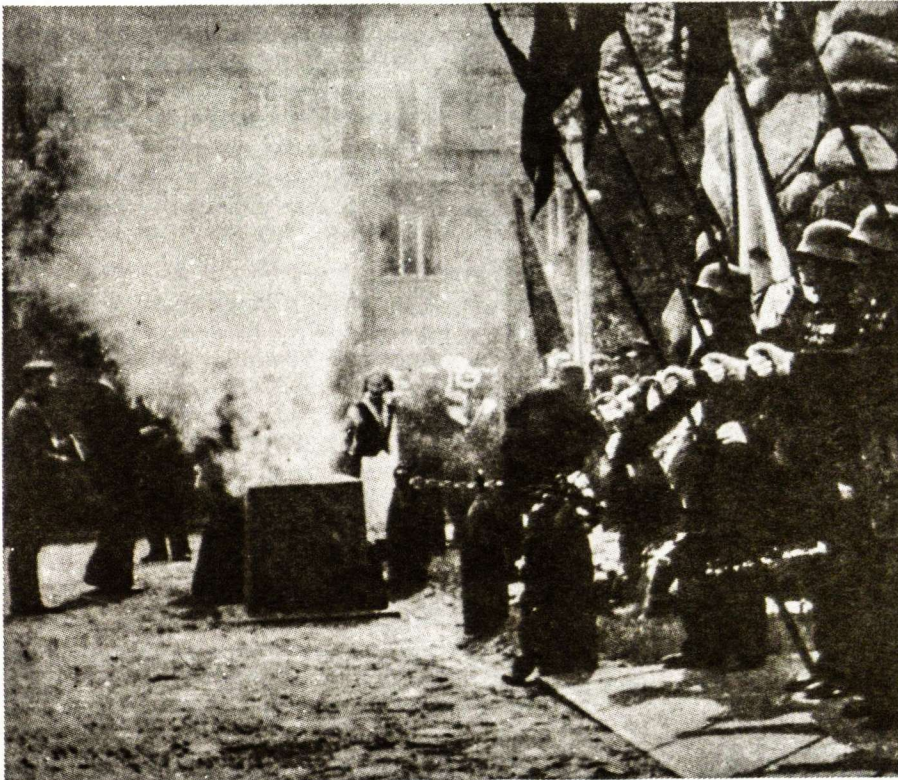
Ji trupa ir palengva trupės iki neižėjančio branduolio. Tautinių savizudžių, aišku, yra gaila, bet kai išminties erdvę užvaldo savanaudišku-

mas, aistros, gobšumo ar tinginio sukeltas, tokį gali tik jis pats išgelbėti. Branduolys, šios ligos išvengęs, veikla ir nuotaikomis liks su tauta.

Žmonės pasprunka iš pavojingiausių gaisrų, jei nepraranda logikos ir išvengia apsvaigimo, dūmais neapsinuodiję. Mūsų dūmai — apsileidimas, vergavimas turtui, vilties praradimas. Juos gali išsklaidyti didelė pagarba savo kilmei ir savo žmogui.

Ateis diena ir paskandins Lietuvą graužiantį, Rusijos primestą, smurtą. Ne vien dėl mūsų tautos vertės, bet ir dėl Tobulosios Tiesos. Tos dienos data mums nėra atskleista. Bet Vasario Šešioliktoji liko gerai žinoma. Atsiradusi aukų dėka, inspiruoja žmonių tautinio susipratimo, remiama idealizmo su romantizmu, ji tvirtan vienetan suspietė, užgrūdino ir apšvietė kraštą. Be susipratimo, aukų ir idealizmo Lietuvos nepriklausomybė ateity taip pat stebuklingai negims. Tik romantiškųjų svajonių galime atsisakyti. Protingumas, gudrumas ir tikrovės supratimas privalo užimti jų vietą.

Naujos datos laukiame ne svajodami depresijoje, bet galvodami įžvalgume.

Iškilmės karo muziejuje
prie Nežinomo Kareivio
kapo

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis: į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybės šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, ^{pažįsta} vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdama pripažintą tautų apsieprendimo teisę ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimu rugsėjo mėn. 18-23 d. 1917 metais, skelbia atstatanti nepriklausomą demokratiniiais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tą valstybę atakirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis.

Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamataus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti tiek galima graičiau sušauktas steigiamasis seimas, demokratinio būdu visu joo gyventojų išrinktas.

Lietuvos Taryba pranešdama apie tai vyriausybei, prašo pripažinti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Vilniuje, vasario 16 d. 1918 m.

	<i>A. J. Basmantienė</i>
	<i>J. Basmantienė</i>
	<i>M. Butėvskis</i>
	<i>K. Basmantienė</i>
	<i>B. Basmantienė</i>
	<i>J. Basmantienė</i>
<i>A. J. Basmantienė</i>	<i>R. Basmantienė</i>
<i>J. Basmantienė</i>	<i>J. Basmantienė</i>
<i>A. Basmantienė</i>	<i>M. Basmantienė</i>
<i>S. Basmantienė</i>	<i>S. Basmantienė</i>
<i>J. Basmantienė</i>	<i>A. Basmantienė</i>
<i>A. Basmantienė</i>	<i>K. Basmantienė</i>
<i>J. Basmantienė</i>	

Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktas.

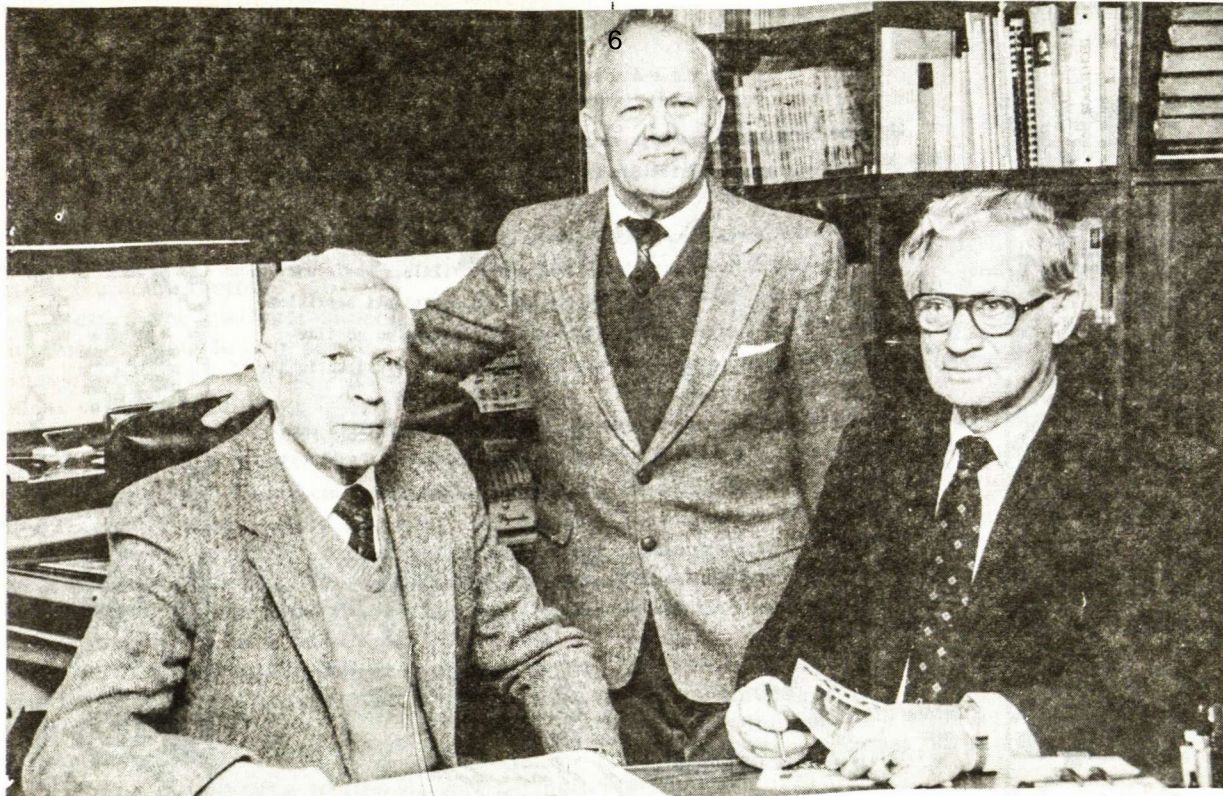
Antanas Smetona
1874 - 1944
IV Lietuvos prezidentas

Aleksandras Stulginskis
1885 - 1969
II Lietuvos prezidentas

Dr. Kazys Grinius
1866 - 1950
III Lietuvos prezidentas

Zigmas Raulinaitis, Kario administratorius Alfonsas Samušis ir Balys Raugas

IŠLEIDŽIANT IR SUTINKANT "KARIO" REDAKTORIUS

Per 30 m. KARIO žurnalą be pertraukos ištiki-
mai ir sumaniai redagavo **Zigmas Raulinaitis**.
Būdamas KARIO redaktoriumi parašė kelias mažes-
nes studijas ir 3 stambesnius istorinėmis temomis
veikalus — "Grobio naikinimo žygis", "Keturi
frontai" ir "Kunigaikščių Sąjunga". Paskutiny-
sis veikalas dar spaustuvėje. Skaitytojus pasieks jau
pavasarij. Paskutiniais metais taip pat suredagavo
vertingus istorinius dr. A. Rukšos veikalus "Kovos
dėl Lietuvos Nepriklausomybės" (II ir III t.). Tik
suminėti keli jo reikšmingi darbai šalia daugy-
bės redaktoriaus rūpesčių aiškiai liudija jo pasi-
šventimą dar neišpurentai karinei Lietuvos istori-
jai, nuopelninę tarnybą KARIO žurnalui ir
karių veteranų išėivijoje jungčiai už lietuvišką
žodį ir mūsų tautos ateitį.

Praeitų metų viduryje redaktoriaus sveikatai
pablogėjus ir gyvenant tolokai nuo spaustuvės,
Z. Raulinaitis paprašė KARIO leidėjus pakaitalo
redaktoriaus pareigoms. KARIO leidėjui nebuvo
kito kelio, kaip tik su didžiu apgailėstaviu jo
prašymą patenkinti.

Pasižvalgius kaimyninėse apylinkėse gyvenan-
čių ramovėnų sąrašuose, KARIO leidėjams nu-
tarus, toliau KARĮ redaguoti buvo paprašy-

tas ramovėnas **Balys Raugas**, kuris daugeliui vetera-
nų pažįstamas iš spaudos ir LB veiklos. Karyje jis
pradėjo bendradarbiauti net 1935 metais, yra rašan-
tis ir bendradarbiaujantis įvairioje spaudoje. 1936
m. jis su Juozu Kuzma išleido eilėraščių rinkinį
"Balti Balandžiai", 1977 m. suredagavo JAV LB
25-čio jubiliejinį leidinį, 1982 m. suredagavo JAV
LB trisdešimtmečio veiklos apžvalgą, o 1984 m.
pabaigoje suredagavo šv. Kazimiero jubiliejinį
metų apžvalginį-dokumentinį leidinį, kuris yra
T. Pranciškonų spausdinamas

Perimdamas KARIO redaktoriaus pareigas, jis
pažadėjo žurnalo skaitytojus neapvilti, KARĮ tobu-
linti įsigyvenusiose tradicijose ir išlaikyti KARIO
gerą vardą mūsų išėivijos spaudoje.

KARIO leidėjai nuoširdžiai dėkoja ilgamečiui
KARIO redaktoriui Zigmui Raulinaičiui už nepa-
prastai kūrybingą tarnybą KARIO žurnalui ir ra-
movėnų gerovei, linkėdami jam geriausios sveika-
tos, ilgų kūrybingų metų atskleisti jau pamirštus
mūsų senovės didvyrių žygius už Lietuvos garbę
ir Nepriklausomybę.

Su pagarba ir dėkingumu sutinkame naująjį
redaktorių Balį Raugą, linkėdami jam sėkmės re-
dakcijos rūpesčiuose, sveikatos, ištvėrmės darbuose,
ilgiausių metų KARIO tarnyboje.

KARIO leidėjas

DVI VASARIO ŠEŠIOLIKTOSIOS DIENOS

S. ZASKEVIČIUS

ats. gen. št. pulk. leitenantas

I

Manau, skaitytojas nebars manęs už du nedidelius epizodus . . .

Kiekvienas, mat margu gyvenimo keliu bežgiuodamas, daugybę jų pergyveno ir . . . užmiršo.

Tačiau, jei tie epizodai įvyko 1918 ir 1919 metų vasario 16 dienomis, tai jie nelengva pamiršti.

Turiu jums pasisakyti, kad 1918 metų vasario 16-tą dieną pergyvenau nedideliame rusų vokiečių pafrontės dvariuke, kuris vien dėl trijų apdriskusių trobikių vargu ar kieno nors būtų pažymėtas kiek didesniai žemėlapy. Net rusų "dvuchviorstkoj" jis pažymėtas kažkokiu mažyčiu jeroglifu, o vietovardžio pavadinimas paliktas vietos gyventojų valiai.

To dvariuko senukų savininkų pavyzdinga pora tūnojo kažin kuriame medinio "palociaus-pirkios" kambariuke ir laukė mirties. Bet nei aeroplano bomba, nei tolimos artilerijos sviedinys, nei besikeičianti fronto situacija, nei bolševikų suirutė jų nelietė. Kartais net atrodė, kad žiliagalvis sentimentalus lenkiškasai šlėktelė su savo energinga

70 metų Baucida, tarytum pasakiškas Filemonas, gyvens ilgą, ilgą amželį.

Taigi tasai supelėjęs senukas ir tokiu pat stebuklu užsilikę du ar trys jo tarnai gudai vadindavo sodybą savu žargonu "Siedlišče". Ir tikrai tai buvo "siedlišče" — vienintelė gyvenamoji vieta balnakalnyje — saloje, beriogsančioje purvo ir bolševistinės anarchijos jūroje.

Iš Siedliščės Užberžės valsčiaus bažnytkiemį, jei tik nebuvo purvo, pėsčias pasiekdavai per 15 minučių, o apskrities — Ašmenos miestą, jei ne čia pat rioganti fronto linija, privažiuoti galėjai tą pat dieną iki apy pietės. Bevažiudamas turėjai, žinoma, užsukt į Miškūnų ar Krėvos Karčiamą, kad nuo purvo atsikratytum ir "dūšele" pagirdytum.

Dabar lengvai jau menate, kad tai buvo senos Dainavos arba mūsų pasienio su rusais lenkų okupuotos Lietuvos kraštas.

Tame Siedlišče 1918 metų vasario pradžioje dar stovėjo kadaise aktingo rusų pulko štabas, o dabar "kanceliarija", kurioje viešpatavo jau nežinau kas: rev-komas ar pol-komas. "Kome" sukėnėjosi įvairūs gurguolininkai Ickės, "negramatni"

Pirmąsias Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo metines Kaune minint (1919.II.16)

eiliniai Vankos ir net kažin koks Gučkovo laikų “unteris”, netikėtai virtęs karštu Trockio šalininku.

Visa ta “šauni kompanija” šaukdavosi mūs — karininkų tada, kai reikėjo koks nors dokumentas parašyti, į sargybą nužygiuoti, galimas dar operacinis darbas atlikti, ar... į aną pasaulį kraustyti. Fronte, atseit, kovos baro linijoje buvo visai tuščia, o kadangi mūsų “pulkas” stovėjo rezerve, tai jo rajone ėjo sandėlių grobimas, ginklų plėšimas, maistu ir arkliais spekuliacija, padegimai, žmogžudystės, žodžiu, revoliucinė bolševikų tvarka.

Apie vasario 5 - 6 pasklido gandai, kad vokiečiai žygiuosią į Rusiją tvarkos daryti, todėl “tavorščiai”, įvairaus turto prisigrobę pradėjo dumti “po domam”. Apie vasario 10 - 11 iš “komo” liko vos du trys mažiau revoliucingi kareivukai ir baigianti grobti plėšikų gauja.

Kadangi aukštesniuose štabuose, t.y., divizijoje ir korpe dar užsilikęs vienas antras karininkas šiaip taip tęsė operacinį darbą, tai apie 12 buvo gautas įsakymas ruošti.. galui. Bet kaip tu čia žmogau pasiruoši, kad... nei pirmyn nei atgal. Priekyje — vokiečiai, užpakalyje kruvina bolševizmo pašvaistė. Maža to, net raštinės išvežti nebuvo kuo, nes sistemingai alkinami pulko arkliai išdvėsė ir gulėjo tarytum šieno kupetukės patvoriais, pakelėmis, net dvariuko kieme jų buvo bene trejetas.

II.

Atsimenu kaip šiandien — tarytum vasario 13 vakare susirinkome keli likę dar karininkai, jau be “komų” situacijos išsiaiškinti...

Man pačiam, visais 17 metais suinteresuotam ir aktyviai veikusiam savame lietuviškame sąjūdyje, surištam sergančios šeimos ir apviltam paskutinių bolševikų chaoso žygių, mieliau buvo atsidurti vokiečių rankose: vis, maniau, į Lietuvą bus lengviau prasiskverbti. Tikrų rusų nuotaika buvo stačiai apgailėtina...

Pasižvalgę po žemėlapi ir įvertinę padėtį, padarėme išvadą, kad visa rusų armija, net valstybė, o su ja ir anuomet garsus “Gulbių” pulkas savąjį gyvenimą turi baigti. O kai dėl jo kariškos šeimos dar likusių narių, tai kelias atviras: — kas nori, suka į rytus, o kas nenori — tenka vokiečiams, nes ryt, poryt jie čia būsią.

14 ir 15 d. ėjo smarkiu tempu “evakuacija”, t.y., popierių rašymas, skuboti pėsčiai, nežinomai kelionei pasiruošimai... Kartkartėmis kupiname triukšmo dvaro namuke girdėjai garsų atsidusimą ar nuobodų ilgą rusišką keiksmą. Kieme aidėjo atskiri šūviai, artimoje apylinkėje rusėjo namai, o ten — vakarų pusėje — viešpatavo mirtina tyla...

Štai jau ir Vasario 16-ji.

Šaltis tarytum atslūgo, oras pragiedrėjo, o pro atviras namučio duris jau žmonės nebe taip skverbiasi... Iš divizijos gauta paskutinė telefonograma: ryt poryt teks laukti vokiečių! Po to ir telefonas nustojo veikti... Milžinišką, anuomet taip galingą, tūkstanties kilometrų rusų frontą jau gaubė mirties prieglobsties šešėliai, o jo užpakalyje kilo dar baisesnių “bado, ugnies ir maro” eilė.

Likome vos keli žmonės, tame skaičiuje dabartinis pulko vadas ir aš, buvęs to pulko adjutantas. Tariamės, kas čia toliau daryti? Jei niekas jau nebeateis, gal baigti krauti didelį bylų laužą ir... deginti... Teeinie dūmais kropsčios kolosalių turty ir kruvinų aukų registracijos dokumentai... Tėvirsta pelenais tat, ką senąja Rusija vadino...

Po piet kažin koks atsitiktinai atklydęs karininkas praneša, kad frontas jau tuščias, o divizijos ir kai kurių pulkų stovyklose patys girdime peklisko klegesio atgarsius; tai ginklų ir šovinių sandėliai sprogsta. Sako, visa artilerija stovi kaip stovėjusi, nes niekas nenori pabūklų vežti...

Jau sutemos artinasi... Sieloje tuščia, nerimas — baimės pranokėjas kurčiai kimba į širdies raumenis, žmogus junti, kad dar sekundė — ir proto nustos. Aplink — šviesu kaip vasaros dieną ir tik kartkartėmis žemė sudreba, tarytum irgi kažin ko nepaprasto bijodama...

Dviejų — trijų kambarių asloje sukrautų bylų dalis jau kieme deginama, o prieangio laiptuose taip nuo popierių balta, kaip kieme, užklotame balto sniego dangos...

Staiga, tarytum susitarę, prieiname su pulko vadu prie didžiulio jo stalo... Ten netoliese, kampe, stovi, glaudžiai juodose makyse įsukta... *pulko vėliava* ir čia pat ant stalo guli keli tomai... *pulko dienyno*: dvi galybės ir kruvinos praecities emblemos.

— Na, vade, ką gi šiandien teks užrašyti? O kas daryti su šituo — 100 beveik metų medžiagos ženklui, kuriam plevėsuojant kadaise ne vienas žmonių tūkstantis galvas lenkė, muzika grojo?

Jaunas dar rusiokas išbalo kaip drobė, siekė krūtinės ir... atsisėdęs nutilo. Praėjo keletas akimirkų, rūpestingai surinkau krūvon visus dienyno tomus ir laukiau... Dabar, faktiškai nebesančio pulko vadas atsistojo ir pratarė: “Dienyną sudeginti, o vėliavą... kai vokiečiai artinsis... pasidalinsime. Rusija žuvo, težūva ir jos liekanos”...

Taip baigė savo ilgą amžių anuo, man taip sunkiu 1918 metų vasario šešioliktąją galingos caro Rusų imperijos jėga!...

O tuo tarpu visai netoliese — čia Vilniuje tą pat lygiai dieną, vos, vos prašneko amžiais

pavergta mano gimtinė Lietuva. Tai reiškia ne veltui dar toli gražu prieš 17-us metus svajojom ir dirbom, ne veltui tais pat 17 metais krutėjom, ne veltui tajį 16-tą vasario "carato" jėgos likučius deginom... Mat, tą istorišką dieną pasirodė ir mūsų lietuviškos laisvės daigai.

III.

O dabar tebėga dienos, teverčias 365 gyvenimo puslapiai ir artinas... 1919 metų vasario 16-ji diena. Tą dieną irgi buvo šalta, gal dar šalčiau... tik jau ne okupuotoje, o laisvėjančioje Lietuvoje.

Iš rytų slinko tuomet krauju ir ugnimi dvokias bolševizmas, o čia mūsų krašte viešpatavo nagaiškos ir smurto "kulturtregeriai", išbėgusio į Olandiją kaizerio jėgos nešiotojai.

Bet viso to mažai! Iš pietų rengė mums kylį Pilsudskio šlėktelės, o šiaurėje plėšikaujančios baronijos šalininkai tikėjosi šį tą iš mūsų nuvargusio krašto "užsidirbti".

Pagaliau ką čia tuos laikus žmogus ir minėsi: visi juos atmena visi juos žino! Noriu tik bent kiek priminti skaitytojams tų laikų savus pergyvenimus...

Mat, kadaise, kai mažas buvau, mama vežės mane nebeatmenu į kurio šventojų atleidus. Kaip paprastai tuose atleiduose būdavo labai daug karabelninkų, įvairių saldumynų pardavėjų, kepurininkų, kurpių ir visokių "štukuojančių" žmogystų.

Viena tokia žmogysta rodė kažin kokią triūbelę, vienu permatomu stikliniu dugnu, o antru tamsiai uždaru. Ramiai tąją triūbelę belaidydamas matei dugne lyg ir pribarstytų įvairių spalvų, mažyčių margų stikliukų. Kai "štukvyris" duodavo tą triūbelę pakratyti, tai stikliukai netvarkingai krisdavo į visas puses, ir atrodė visai neįdomu. Bet pakako "štukoriui" toji triūbelė kažin kaip pasukti, ir gaudavai stebuklingai gražių ir labai įvairių figūrų nuolatinį kaitaliojimą: ir vis viena už kitą gražesnės, vaizdingesnės. Rodos, nuo tos "štukos" nebeatsitrauksi ir gana.

Tai buvo paprasčiausias kaleidoskopas, bet mes — vaikai jį praminėm žvaigždute: mat, daugiausia įvairių žvaigždučių ji rodė.

Tąją "žvaigždute", atseit, kaleidoskopu atrodė 1919 metų Lietuva, jos žmonės — skaitėsi "stikliukais", o "štukuojanti" žmogysta buvo patsai visagalis gyvenimas.

Vasario mėnesį jis vos tik pradėjo mus kratyti, ir blaškėmės tarytum bejėgiai stikliukai po mūsų šalį, sunkiai jo reikalavimuose susivokdami, bet kažin kaip instinktyviai į organizuotą krūvą burtis besistengdami. Štai, vienam krašte susibursim, žiūrėk, vėl reikia blaškytis, į kitą kraštą skubėti...

Štai, vieną spragą užkišom, žiūrėk, atsirado kita... Ir kol visuose galuose susitvarkėm, tarp savęs susijungėm, reikėjo daug smūgių nukęsti, o kai kam iš tos žvaigždutės ir visai iškristi.

Iš eilės pirmasis smūgis teko mums pajusti kaip tik bolševikams puolant. Kas per vieni tie paukščiai — mūsų žmonių didžiulė dalis menkai težinojo, o žiną dargi neturėjo laiko platesnių masių apie juos tiksliai painformuoti. Kita vertus, mūsų krašto viduje buvo tiek nerimo, skurdo ir nusivylimų, kad kai kas net manė — jiems užėjus — sulauksiąs, girdi, permainingos. Pagaliau, jų papirkti agentai taip pat nesnaudė ir žmones kiek įmanydami "glūmijo". O čia, nelaimei, "kulturtregeriai", mūsų sviestą ir lašinius begrobdami ir savo kailį gelbėdami, visokiais būdais trukdė bent kiek mums sustvarkyti su savais susišnekėti.

Ir va, sausio mėnesį, jau dega Švenčionys ir Vilnius, vėliau Panevėžys ir Trakai, o apie vasario 10 jie atsiduria ties Kėdainiais ir Dzūkų Nemunu. Ypač pavojingi jie buvo Darsūniškio, Prienų ir Alytaus pakraščiuose: rodos ryt poryt per Nemuną pereis ir atkirs, nelabieji, mus nuo Europos. Bet pamažėl, po truputį, vienur kitur gerai gavę į sprandą, jie ne tik aprimo, bet metų pabaigoje atsidūrė tose pat vietose iš kur atsivilko...

Pagaliau, vasario 16-ai artėjant, ir man su mūsų vyrais teko jiems truputį "užpipirinti"...

IV.

Taigi po karštos pirties Panemunėje, apie vasario 15 dieną grįžtam namo, atseit, į Prienus.

Kas tie Prienai, daugumas šiandien žino; tai nedidelis miesčiukas, kurių aibės mūsų krašte, bet tuo dar pažymėtinas, kad pro jį eina geras plentas į Birštoną, kur kai kas menkliau pasiturįs, užuot į užsienį vežęs pinigus, nuo visokių reumatizmų gydosi.

Keliaujam, kareiviškai linksmi dainuoja, o šaltis taip ausis svilina, kad baugu jas ir parodyti. Viena kuopa gerokai išsitiesė Birštono plente...

Gerokai sušalęs nulipau nuo arklio ir einu drauge... Savanorių veidai nuo šalčio išraudę, šautuvai "stingsta" rankose, skystos vokiečių milinukės kai kam ankštokes, o kai kam net kelių neuždengia, daugumo ausys gerokai sniegu "įtrintos", bet nuotaika puiki. Stabtelėjom trumpam poilsui.

Staiga žiūriu ir savoms akims netikiu...

Savanoris, kaip savanoris, juk žinot jį: jauniklio veidas, bent kiek nerangūs judesiai, akys mėlynos, plačiai atdaros, milinukė ant jo kyburioja, o šautuvo drūtgalis kažin kodėl atkakliai muša per koją.

Pasirodo štai kas. Šiaip taip užnarplioti tvarsčiai dengia kojos raumenis ir didoką pusbatį, o tasai pusbatis — priekyje ir apačioje — kiaurutėliai kiauras, ir iš jo kyšo pamėlynavę kojos pirštai.

“Kurių gi velnių nieko nesakei? Kodėl eini? Ar nežinai kuo tas gali pasibaigti? Pagaliau ar tau ne šalta?” — surikau susijaudinęs ir supykęs.

Ramiai pasižiūrėjo į sustingusią koją, pabandė judinti atgrubusiais nuo šalčio pirštais, o paskui pakėlė į mane akis ir tokiu, žinot, paprasčiausiu balsu atsiliepė:

— Tai bene aš vienas . . . man nešalta!

Tą pat kareivuką mačiau vasario 16 dienos iškilmių metu Prienuose. Stovi sau eilėje, ištiesęs galvą ir akis įbedęs į kalbančius viršininkus ir šypsos.

Ką tuomet kalbėjau, jau nebeatmenu, tačiau mano širdyje ir prote neišdildomai ir šiandien skamba: man ne šalta! O žinot kodėl?

Ne todėl, kad jis sakė netiesą, savąja koja ir gal gyvybe keistai rizikuodamas, nes juk 13 - 14 laipsnių šalty, ties pirštais apnuoginta, o blauzdoje surišta koja, sunkaus žygio metu menkai šį jo posakį teigia. Ne todėl, kad jam pavyzdžiu turėjo tarnauti kiti, taip pat nuskurę draugai . . . Bet todėl, kad tas kareivukas, jei jis dar tebegyvas, aiškiai man priminė ir primena tų laikų mūsų vargo jaunimą. . .

Ėjo jie basi, menkai ginkluoti, dar menčiau kautynėse nusimaną, — ne tik šalti, ne tik alkti, ne tik vargti, bet ir . . . mirti.

Niekas jiems mokykloje neskiepijo tėvynės meilės pradų, nes tos mokyklos nebuvo . . . Niekas jiems negarantavo, kad jų aukos nenueis vėjais . . . Niekas nesiūlė už anuos žygius didelių pinigų, dovanų, garbės kryžių ar laurų vainikų . . . Pagaliau, daugumui jų net menkas turtasteko ginti, nes jie jo neturėjo.

Ir vis tiek, sakau, jų šimtų, šimtai ėjo!

Kame gi yra anų žygių paslaptis? Kame paprasto žmogaus idėjai pasiaukojimo pradai? Tur būt ten, kur paslaptis gemančio Lietuvos krašto.

Ilgus amžius jis galėjo miegoti ir štai tuo metu, kai pavirto sostai, ilgaamžiai režimai, kada anarchijos suirutė apgaubė didesnę daugmilijoninę Europos dalį, pabudo ir, pažadinęs iš miego savo vaikus, stūmė juos . . . į mirties prieglobstį.

Jie tikrai mirė . . . už geresnę ateitį. Tebūnie lengva jiems vargstančios Lietuvos žemelė!

Perspauzdinta iš “Vasario 16, 1930 — Vytauto Didžiojo Metai” Šaulių Sąjungos leidinys. Red. A. Marcinkevičius.

Žinios apie autorių

Zaskevičius Stasys, gim. 1892.VIII.21 Rosurso vsd.,

Pirmam žuvusiam Laisvės kovose kareiviui P. Lukšui paminklas. B. Pundžiaus skulptūra

Rudaminos v., Seinų aps. 1912 m. baigęs Seinų gimnaziją, įstojo į Petrapilio universitetą, bet tuoj perėjo į Vilniaus karo mokyklą, kurią baigė 1915 m. Rusų kariuomenėje pasiekė kapitono laipsnį. Buvo Petrapilio lietuvių seime atstovas. 1918 m. grįžo Lietuvon. Trumpai pamokytojavęs Mariampolės gimnazijoje, stojo į Lietuvos kariuomenę savanoriu. Buvo krašto apsaugos viceministru iki 1919.III.11, vėliau Vilkaviškio karo komendantu, Šaulių sąjungos instruktoriumi, dėstė Karo mokykloje, 1926 m. baigė Čekoslovakijoje gen. štabo akademiją, 1939 m. paskirtas karo atstovu į Maskvą. Daug rašė karinėje spaudoje. Liaudies vyriausybės pakeltas brig. generolu. Vokiečių okupacijos metais veikė pogrindyje. Tuoj po karo bolševikai jį ištrėmė į Sibirą, iš kur grįžo po 8 metų ir mirė 1971.VII.23.

Red.

Vieną galvą turiu ir ją tik už Lietuvą padėsiu

Prieš 25 metus mirusį gen. M. Pečiulionį prisimenant

1960 m. sausio mėn. 26 d. mirė Lietuvos kariuomenės generolas Motiejus Pečiulionis. Šio generolo mirties dvidešimtpenkmetį prisimename dėl kelių motyvų; pirma, Pečiulionis mokslus ėjo kitataučių aplinkoje, tačiau ne tik nenutauto, bet užaugo tvirtu lietuvių patriotu; antra, savanoriškai įstojo į Lietuvos kariuomenę ginti paskelbtosios nepriklausomybės; trečia, raudonajai lavai II Pasaulinio karo pabaigoje užplūstant Lietuvą, savo šeimą išsiuntęs į Vakarų, pats liko krašte pareikšdamas: "Vieną galvą turiu ir ją tik už Lietuvą padėsiu..."

Jo žemiškąją kelionę skaitytojas tepaseka LE paskelbtame aprašyme, kuris čia pakartojamas. Tekstas itiustruojamas neseniai gautomis nuotraukomis, iš kurių galima susidaryti generolo paskutinių dienų vaizdą.

Gen. M. Pečiulionis,
kai buvo Ginklavimosi valdybos
viršininku

Pečiulionis Motiejus (1888.I.31 Ranciškės k., Švėntėžerio par., Seinų aps. — 1960.I.26 Ilguvoje, Šakių aps.) generolas. Tėvui išvykus uždarbiauti į Ameriką, jo motina apsigyveno pas savo brolių J. Zubrį, Rudaminos vargonininką. Ten P. ir išėjo pradžios mokslą. Toliau mokėsi Suvalkų gimnazijoje, kur jį pasiėmė globoti tos gimnazijos kapelionas kun. J. Stankevičius (žr.), anksčiau buvęs Rudaminos vikaru. Šio patrioto įtakoj P. pasidarė vienu iš labiausiai susipratusių lietuvių toje gimn. Nuvykęs į Petrapilį studijuoti matematikos, tuoj pat įsi-

jungė į liet. stud. visuomeninę veiklą. Studijavo matematiką 3 m. Prasidėjęs I pas. karui, tarnavo rusų kariuomenėje metus eiliniu, kol buvo pasiūstas į karo artilerijos m-lą, kurią baigė 1916. Rusų kariuomenėje dalyvavo kovose su vokiečiais ir austrais. Lietuvon sugrįžo 1918 m. ir apsigyvenęs Vilniuje dirbo Darbo Balso redakcijoje. 1919.II.1 stojo į Lietuvos kariuomenę ir buvo paskirtas į 1 bateriją vyr. karininku A. Panemunėje. Netrukus paskirtas būrio vadu ir perkeltas į Alytų. Iš šio būrio P. suformavo 4 bateriją, jos vadu paskirtas 1919.VI.2. Šiai baterijai P. vadovavo per visą laisvės kovų laikotarpį. Žymesnes kautynes turėjo: su bolševikais užimant Kurklius, Salaką ir Zarusus; su bermontininkais užimant Radviliškį ir su lenkais — prie Varėnos, Rodūnės ir Lentvario, 1921 m. paskirtas III artilerijos diviziono vadu, 1921.VII.1 — 3 artilerijos pulko vadu. 1922 komandiruotas į Prancūziją, Fontainebleau artilerijos m-lą. 1924.VIII.21 grįžo į 3 artilerijos pulko vadus. 1925 vėl komandiruotas į Paryžiaus aukštuosius artilerijos technikos kursus. Grįžęs iš Prancūzijos, 1926.X.4 paskirtas artilerijos tiekimo viršininku, 1930 ginklavimo valdybos viršininku. Atsargon išėjo 1936 (ar 1937?). Labai pareigingas, teisingas, blaivininkas, savo valdinių mėgiamas, ir gerbiamas. Laisvės kovų metu vadovavo baterijai, gerai šaudė ir pasižymėjo drąsa ir sumanumu. Apdovanojtas 2 Vyčio Kryžiais su kardais. 1936 iš prancūzų gavo Garbės legiono ordiną. Būdamas ginklavimo v-bos virš. rūpinosi kiek galėdamas geriau apginkluoti Lietuvos kariuomenę ir parengti specialistų kadrus. Jo pastangomis buvo įsteigtos ginklavimo (šovinių gamybos) dirbtuvės Linkaičiuose Kaune esančios artilerijos dirbtuvės tapo sumodernintos ir praplėstos. Stropiai žiūrėjo, kad užsienyje perkamieji ginklai būtų geros kokybės. Išėjęs į atsargą, gyveno Kaune, daug rašė Lietuvos Žiniuose ir kurį laiką vadovavo Amerikos prekybos b-vės automobilių skyriui ir 1938 tuo reikalu lankėsi JAV Fordo dirbtuvėse Detroite. Vokiečių okupacijos metais vadovavo vienai aliejaus dirbtuvei Vilniuje. Kai 1943 pavasarį Kauno Karo muziejuje buvo sušauktas žymesnių inteligentų susirinkimas pritarti vokiečių sumanytai Lietuvos jaunimo mobilizacijai, P. atvirai pareiškė: "tik vieną galvą turiu ir ją tik už Lietuvą padėsiu" ir iš susirinkimo išėjo. Kai artėjo antroji sovietinė okupacija, pasitraukė į Žemaitiją pas ten susispi-

Gen. Motiejus Pečiulionis karste (Mirė 1960 m. sausio mėn. 26 d.)

tusius lietuvių partizanus, o šeimą išleido į Vakarų. Partizanų kovose jo vardas legendiškai garėjo. Besislapstydamas piemeniu, buvo suimtas ir dešimtį metų kalintas Vorkutoje (ligi 1956 pavasario). Lietuvon grįžo 1956 rudenį. Negalėdamas gauti darbo, per pažįstamus išsirūpino pastogę Ilgvos invalidų prieglaudoje. Ten staiga mirė, bet palaidotas A. Panemunėj. *K. Alš. ir M.A.M.*

LEONARDAS ANDRIEKUS

VISIEMS KOVŪNAMS

Mus gyvenimui
Ir mirčiai smaigstė
Ta pati strėlė—
Aidas, šaukiančio kovon trimito . . .
Žmonės, lygumos, girynai
Dviašmenio balso
Buvom persmeigti.

Kas mes tapom:
Kankiniais
Ar sužeistais žvėrim—
Aš nežinau!
Prieš akis lig šiol dar tebestovi
Mirčiai persmeigti Pilėnai—
Girios, lygumos
Ir Margiris
Su kiaura širdimi.

Ta pati strėlė—
Trimito aidas—
Smaigstė ir gyvenimui.
Po kiekvieno savo nugalėjimo
Vėl jautėmės naujai užgimę
Medis po audros.

1920 m. Vasario 16 Alytuje

GEN. DR. VLADĄ NAGIŲ-NAGEVIČIŲ PRISIMENANT PO 3 DEŠIMTMEČIŲ

Dr. HENRIKAS BRAZAITIS

Generolas Vladas Nagius -Nagevičius Lietuvos nepriklausomybės išvakarėse efektyviai reiškėsi tautinėje veikloje, atsikūrus Lietuvos nepriklausomybei, stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Nepriklausomybės metais, be savo tiesioginių pareigų, plačiai ir kūrybingai reiškėsi įvairiose srityse, tačiau plačioje visuomenėje jo vardas labiausiai buvo siejamas su Karo muziejumi, nuo 1936 metų pavadintu Vytauto Didžiojo karo muziejumi, kur prie Nežinomojo kario paminklo žmonės, Laisvės varpo kas vakarą kviečiami, gausiai dalyvavo. Lietuvos laisvės kovų invalidų mistika dvelkiančiose apeigose.

Generolo Nagevičiaus mirties trisdešimtmetis iškilmingai buvo paminėtas Klevelande 1984 m. spalio mėn. 4 d. Čia spausdinama tame minėjime dr. H. Brazaičio pasakyta kalba.

Red.

Vlodo Nagevičiaus ir Marijos-Magdalenos Eitavičiūtės Nagevičienės šeimoj 1880 m. birželio 17 d. Kretingoj gimė sūnus, pakrikštytas Vlodo vardu. Vaikystės metai Vladukui nebuvo lengvi. Tėvas, pašalintas iš valdiškos tarnybos dėl lietuviškos veiklos ir atsisakymo persikrikštyti į stačiatikių tikėjimą, greit mirė džiova. Jaunasis Vladas, vos dviejų metų, liko motinos našlės auginamas. Su savo užsispyrimu ir energija buvo pasiryžusi savo vienintelį sūnų leisti į aukštą mokslą.

Pradžios mokyklą Vladas baigė Kretingoje. Po to buvo perkeltas į Palangos progimnaziją. Tuo laiku mokslas jam nelabai rūpėjo. Jam maloniau buvo praleisti laiką pajūry, negu mokyklos suoloje. Jūros ošimas, laivai, kelionės viliojo jį begaliniai. Dar nebaigęs Palangos progimnazijos, už demonstracijas per pamaldas buvo iš gimnazijos pašalintas. Vėl motinai rūpestis. Bet pasamdžiusi privatų mokytoją, ji privertė sūnų ruošti egzaminams į Rygos Aleksandro gimnaziją. Jis tuos egzaminus išlaikė ir buvo priimtas į penktą klasę.

Pirmą pusmetį Rygoj jam nelabai sekėsi, bet gerų draugų įtakoj visas pasikeitė į gerą pusę. Labai gerus įtakos į jį turėjo K. Bielinis. Nagevičius daugiau susirūpino mokslu ir laisptniai kasmet gerėjo, o gimnaziją baigė net su sidabro medaliu. Rygoj įsijungė į tautinę veiklą. Įstojo į slaptą lietuvių moksleivių ratelį. Su Bielinium ir kitais iškovojo lietuviams studentams

Gen. dr. Vladas Nagius - Nagevičius

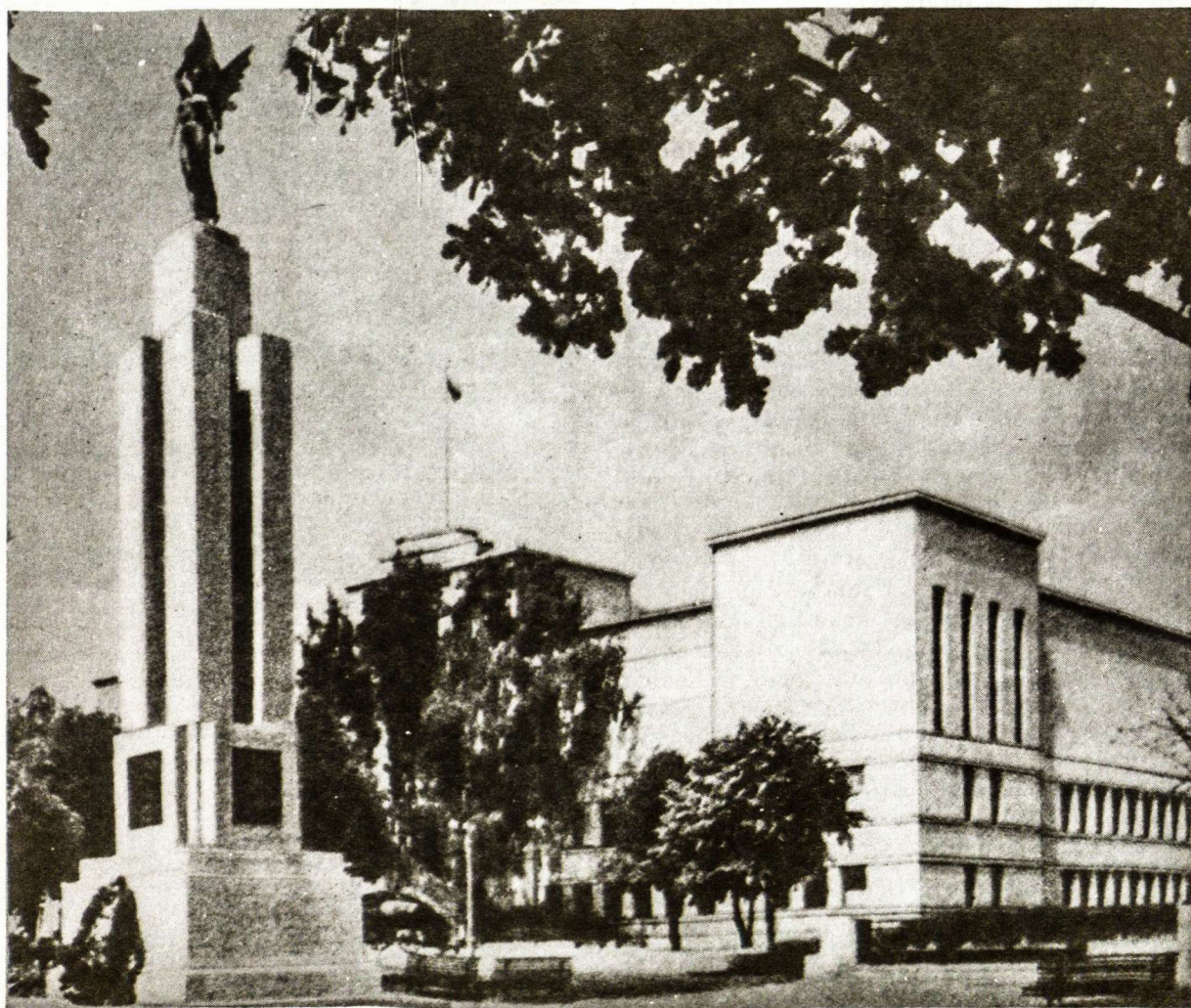
turėti pamokslus lietuvių kalba. Rygos gimnaziją baigė 1902 metais.

Dar būdamas Rygoje, vienų atostogų metu grįžo į Palangą, kai tuo metu ten buvo rengiamas Keturakio 'Amerika Pirty' spektaklis. Vaidinimas padarė jam didelį įspūdį. Tada dar buvo spaudos draudimo metai. Šis įvykis sukretė ne tik Vladą Nagevičių, bet ir visą Palangos apylinkę. Buvo suimtų ir ištremtų į Sibirą. Nagevičiui pavyko išvengti suėmimo.

Besirinkdamas profesiją, nutarė studijuoti mediciną. Patekti į vieną geriausių Rusijos medicinos mokyklų — Petrapilio Karo Medicinos Akademiją — lietuviui, ir dar katalikui, buvo labai sunku.

Reikėjo išlaikyti konkursinius egzaminus, kuriuos jis išlaikė ir buvo priimtas į akademiją. Į Petrapilį atvyko 1902 m. rudenį. Petrapilis po Rygos jam padarė didelį įspūdį. Tuo metu Petrapilio Karo Medicinos Akademija mokslo srity smarkiai žengė pirmyn. Profesūroj buvo pasaulinio masto medicinos kapacitetai. Nagevičius pradėjo ieškoti lietuvių. Bet tuo metu buvo tik vienas vyresnio kurso studentas Junavičius iš Kauno, bet savęs lietuviu nelaikė. Studijos ėjo sklandžiai. Nagevičius įstojo į slaptą lietuvių studentų draugiją. Petro Vileišio įkurtą 1872 metais. Nagevičiui studentų draugija savo pasyvumu nepatiko. Užbaigę mokslus, studentai išsiskirstydavo po plačius Rusijos plotus ir mažai kas grįždavo į Lietuvą. Ryšiai tarp jų nutrūkdavo.

Studentaujant Vladui Nagevičiui teko dalyvauti Didžiajame Vilniaus Seime. Po to jis nuvyko į Palangą, kur skatino kitus studentus nepasiduoti rusinimui, reikalauti pamokslų lietuvių kalba. Taip pat jis platino seimo nutarimus apylinkės žmonėms. Kretingos žandarų buvo suimtas ir kalinamas Šiaulių ir Kauno kalėjimuose. Po teismo jis buvo paleistas, bet jam buvo uždrausta gyventi Kretingoje. Teisme jį gynė advokatas V. Stašinskas ir manoma, kad gubernatorių Variovkiną paveikė Akademijos profesorius fiziologas I.P. Pavlovas. Kalėjimas pakenkė jo sveikatai ir jis susirgo džiova. Akademija jį išsiuntė dviem metams gydytis į Kaukazo kalnus. Grįžęs į Petrapilį, toliau tęsė studijas. 1908 metais į Petrapilio Karo Medicinos Akademiją įstojo keli lietuviai studentai, su ku-

Kauno Nepriklausomybės aikštė ir Vytauto Didžiojo muziejus

riais Nagevičius artimai susidraugavo. Jo mintyse kilo idėja įkurti naują studentų medikų organizaciją, kurias jau turėjo estai ir latviai studentai medikai. Toji organizacija turėjo būti tautiškesnė lietuvių atstatyme ir išlaikyme bei lietuvių kultūros puoselėjime. Šiuos savo sumanymus jis išdėstė naujiems lietuvių studentams. Dr. Jonas Basanavičius, su kuriuo jis palaikė asmeniškus ryšius po Didžiojo Vilniaus Seimo, tam sumanymui pritarė. 1908 m. lapkričio 28 d. Petrapilyje Vladas Nagevičius sušaukė susirinkimą, pakvietęs Vladą Ingelevičių, Kazį Oželį, Praną Šlyžį ir Zenoną Steponavičių. Visi jo sumanymui pritarė ir buvo įkurta slapta *Fraternitas Lithuanica* Draugija, kuri vėliau virto Korporacija. Tos Draugijos didžiausias tikslas buvo, atitarnavus už stipendiją rusų kariuomenėj, grįžti į Lietuvą ir dirbti savo žmonių ir tautos labui, puoselėti kultūrą bei mokslą.

Vladas Nagevičius baigė Petrapilio Karo Medicinos Akademiją 1910 metais ir buvo paskirtas gydytoju į karo laivyną. Tarnavo šiuose karo laivuose Chrabroj, Volda, Okean ir šarvuotyje Slava, kur jis buvo pakeltas į vyresnius gydytojus. 1917 metais, po sužalojimo kovos metu Rygos įlankoj, šarvuotis Slava ilgesniam laikui sustojo remontuotis Helsinkio uoste. Vladas Nagevičius tuojau kontaktavo Helsinky gyvenančius lietuvius. Taip pat tuo metu iš Petrapilio atvyko lietuvių studentų draugijos ir *Fraternitas Lithuanica* atstovai sveikinti suomių, atgavus nepriklausomybę.

Fraternitiečiai per pirmąjį pasaulinį karą suvažiuodavo iš frontų metiniams suvažiavimams. Vienas jų buvo 1917 metų kovo 30 dieną, kuriai buvo priimtas sekantis nutarimas:

“Kariuomenės gydytojų ir karo medicinos akademijos studentų korporacija *Fraternitas Lithuanica* manydama, kad susidarius dabartinėms politikos aplinkybėms reikalingas greitas ir energingas darbas, koncentravimas mūsų tautos pajėgų, kurios garantuotų tolimesnį Lietuvos likimą, manydama, kad tik remdamiesi organizuota pajėga galime prieiti prie demokratinės Lietuvos Respublikos, pripažįstame neatidėtinu darbu lietuvių legionų organizavimą.

Laikydami lietuvių legionus kuriamos laisvos Lietuvos tautinės armijos užuomazga, manome, kad lietuvių legionuose turėtų būti sukonzentruoti visi lietuviai kareiviai, tarnaujantieji įvairiose Rusijos armijos dalyse, lenkų pulkuose ir kitų Rusijos tautų kariuomenės organizacijose.”

‘*Fraternitas Lithuanica* iš anksto sveikina tautinius lietuvių legionus ir siūlo Tautos Tarybai savo pajėgas legionų organizavimo darbui.

Sykiu tikisi, kad armijos ir laivyno kareiviai ir oficeriai atsilieps ir karštai tam darbui pritarės.’

Šį nutarimą pasirašė studentų draugijos pirmininkas studentas Janulionis, sekretorius studentas Matulionis ir gydytojų sekcijos atstovas Nagevičius.

1917 m. gegužės 27 d. Petrapily buvo sušauktas Rusijos lietuvių tremtinių seimas ir tuo pačiu metu lietuvių, tarnaujančių rusų kariuomenėj, suvažiavimas. Seime dalyvavo fraternitiečiai — Gruodis, vėliau tapęs kunigu, Matulionis ir Nagevičius, kurio karšta kalba su posakiu ‘Šalin zuikiai!’ nulėmė sprendimą reikalauti Lietuvai nepriklausomybės, o ne autonomijos, kaip norėjo kairioji srovė.

Sveikatai sušlubavus, Vladas Nagevičius 1917 m. buvo perkeltas į Juodosios jūros karo laivyną, apsigyveno Krome, Sevastopoly, kur sujungė esančius lietuvius ir 1918 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Vilniuje. Grįžęs į Lietuvą jis įsijungė į tautinę-visuomeninę veiklą. Jam pirmoj vietoj rūpėjo Lietuvos apgynimas nuo pirusių, todėl jis buvo didelis šalininkas kariuomenės įsteigimo. Kiti laikinosios vyriausybės nariai norėjo paskelbti neutralumą, o vidaus apsaugai pasitenkinti valstiečių milicija. Krašto Gynybos Komitetas, kuriame ‘spiritus movens’ buvo gydytojas Nagevičius kreipėsi į Valstybės Tarybos pirmininką A. Smetoną, kuris irgi kariuomenės steigimui pritarė. Krašto Apsaugos Ministeris su štabo viršininku 1918 m. lapkričio 23 d. išleido kariuomenės įsakymą, atkūrusį Lietuvos kariuomenę.

Dr. Vladas Nagevičius buvo pirmasis savanoris gydytojas. Vyriausybei persikėlus į Kauną, dr. Nagevičius jau buvo pulkininkas. Pradėjo tvarkyti kariuomenės sveikatos reikalus. Jo pastangomis buvo gauta pagalba iš Amerikos Raudonojo Kryžiaus kariuomenės aprūpinimui.

Kariuomenę beorganizuojant ir jos sveikatos reikalais besirūpinant, jis buvo pakeltas į generolus ir paskirtas Karo Sanitarijos viršininku, kuriuo buvo iki sovietų okupacijos. Be savo tiesioginių pareigų, gen. dr. Nagevičius buvo Karo Muziejaus įkūrėjas, karo invalidų globėjas. Karininkų Ramovės įsteigėjas ir ilgametis pirmininkas ir net DLK Birutės D-jos steigėjas. Taip pat buvo gyvulių globos draugijos sumanytojas ir Lietuvos Pagražinimo Draugijos aktyvus narys.

Kaip savanoriui, jam buvo paskirtas 20 hektarų ūkis Žemaitkiemy, kuriame jis dažnai rengdavo fraternitiečių vasaros susirinkimus.

Nepriklausomybės laikais jis sutrumpino savo pavardę į Nagius.

Kas neatsimena generolą Nagių, vaikstantį savo įkurtame Karo Muziejaus rožių sodely. Kas neatsimena aukšto ūgio kariškį, defiluojantį Laisvės Alėjoj, arba kas jį nematė Kauno Valstybės teatre.

Jis rūpinosi Baltijos valstybių sugyvenimu. Priklausė latvių-lietuvių susiartinimo draugijai, estų-lietuvių susiartinimo draugijai ir protegavo Suomijos įjungimą. Gen. dr. Vladas Nagius turėjo gilią politinę aiškiaregystę.

Pamenu, kai jis, suomių-rusų karui vykstant, su sulaužyta koja gulėjo Karo Ligoninėj. Vieną vakarą sukvietė fratemitiečius į savo kambarį ir nusiūnęs kalbėjo: "Suomiai kariauja, nes jų terenas ir žiema jiems padeda. Po suomių eis pabaltiečių eilė, o mūsų terenas netinka apsigynimui". Po pusmečio ta jo aiškiaregystė išsipildė.

Be medicinos mokslo, gen. Nagius 1904 m. baigė Archeologijos Institutą ir atliko daugelį archeologinių tyrinėjimų bei kasinėjimų Lietuvoje. Už savo darbus buvo apdovanotas aukščiausiais Lietuvos ir kitų valstybių ordenais. Dalyvavo tarptautiniuose suvažiavimuose, karo sanitarijos ir archeologijos konferencijose. Nepriklausė jokiai partijai,

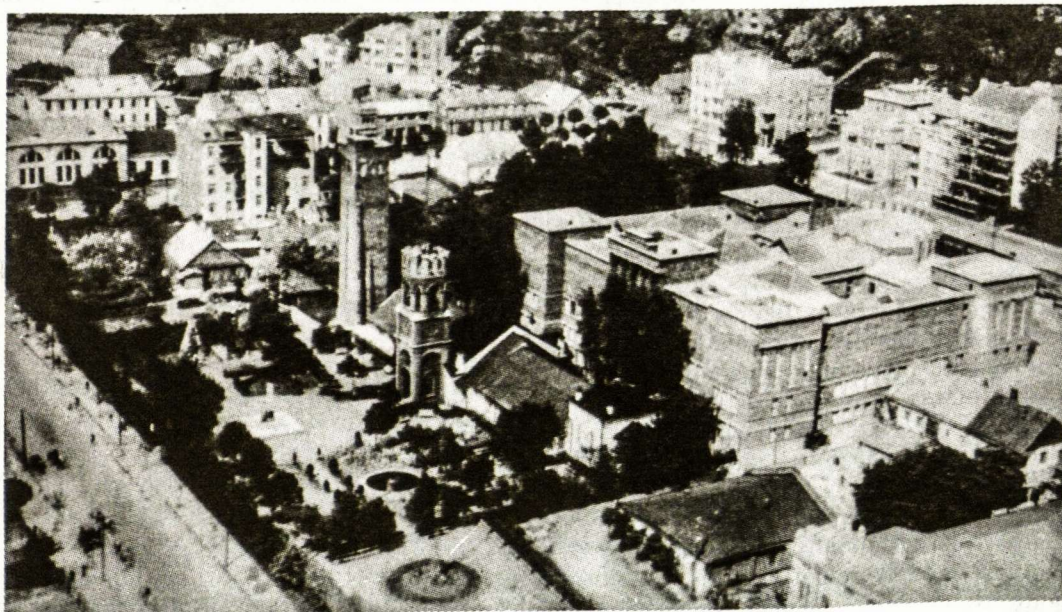
toleravo visų nuomones, nors ir skirtingas. Bet buvo griežto būdo.

1925 m. spalio 17 d. vedė Veroniką Baronąitę.

Pirmos okupacijos metu gen. Nagiui-Nagevičiui pasisėkė išvengti išvežimų. Vokiečių okupacijos metus praleido savo ūky Žemaitkiemy.

Antrajai Sovietų okupacijai artėjant, jis paliko gimtąjį kraštą ir apsigyveno Austrijoj. Bet visos jo mintys buvo nukreiptos į Lietuvą. Po karo siena tarp Austrijos ir Vokietijos buvo uždaryta, bet tas nesulaikė jo dalyvavimo fratemitiečių suvažiavime Augsburgėje 1948 m. lapkričio 28 d.

Emigravęs į JAV 1949 metais, pradžioje buvo globojamas K. Karpiaus. Vėliau, žmonai gavus šeimininkės darba Willoughby klebonijoje, buvo jos išlaikomas ir globojamas. Dėl amžiaus neturėjo galimybių įsijungti į bet kokį darbą. Gyveno nostalgijoj, ilgėjosi Lietuvos ir svajojo apie grįžimą į gimtą kraštą. Deja, dėl gyvenimo sąlygų jo sveikata silpnėjo. 1954 metų rugsėjo 15 dieną sustojo plakusi didelio Lietuvos patrioto širdis. Jis nesulaukė progos grįžti į savo laisvą, taip numylėtą Lietuvą.

Vienu metu Kaune buvo du karo muziejai: naujai pastatyti rūmai ir nenugriauti priekyje senojo muziejaus pastatai.

Nepriklausomybės kovų patrankos Vytauto Didžiojo muziejuje

SENOSIOS LIETUVOS KARIUOMENĖ

JONAS STELMOKAS

Visi didžiuojamės senosios Lietuvos didinga praeitimi ir jos imperija, išsiplėtusia nuo Baltijos iki Juodųjų marių, tačiau ne kartą stebimės mūsų istorikų vengimą išryškinti ano meto Lietuvos imperijos augimo pačią pagrindinę priežastį — jos kariuomenę. Ne kartą tos didžiosios Lietuvos kariuomenė apšmeižiama, pavadinama laukiniais pagonimis. Tai liudija net garsusis Žalgirio mūšio paveikslas. Žinoma, rimtas žmogus tokiomis “pasakomis” netiki, tačiau dar nedaug bibliotekų lentynose randasi literatūros, objektyviai aprašančios senosios Lietuvos kariuomenę. Vienas tokių šaltinių kaip tik yra V. Pašutos plati studija, kurioje šiuo reikalu yra pateikiama daug žinių. Šis žinių šaltinis nėra V. Pašutos nuomonė, o dokumentais, atrastais archyvuose, paremti faktai, užrašyti rusų ir lietuvių metraščiuose vokiečių kronikose bei aktuose. Tų dokumentų autoriai: Dusburgas, Henrikas Latvis, Hermanas Vartberrė ir kt.

Žemiau ir yra ištrauka iš V. Pošutos knygos “Lietuvos valstybės susidarymas”, kuri duoda apytikrą vaizdą apie senosios Lietuvos kariuomenę.

Apie karinę organizaciją daug ką galima pasakyti iš šaltinių, ir tai labai svarbu, nes “Niekas taip nepriklauso nuo ekonominių sąlygų, kaip kariuomenė ir laivynas. Apginklavimas, sudėtis, organizacija, taktika ir strategija pirmiausia priklauso nuo atitinkamu momentu pasiektos gamybos pakopos ir nuo susisiekimo priemonių. Jau esame minėję, kad lietuvių ginklus nuo pat XIII a. pradžios ir rusai, ir vokiečiai vertino kaip gerą grobį. Kariaunos buvo ginkluotos kalavijais, kovos kirviais, šalmiais, šarvais. Vertingos medžiagos apie kalavijus gauta iš vakarų Lietuvos plokštinių kapinynų — Andulių, Prysmančių, Laivių, Ginteliškės, Palangos. Vien tik palangos kapinyne rasta apie 30 kalavijų. Kalavijai — turtingų feodalinės diduomenės kapų atributas. VIII - XIII a. kalavijų būta įvairių. Patys ankstyviausieji — kalavijai be rankenos (VIII a. - IX a. pradžia); rankenos iš medžio ar kaulo neišliko. Tokie kalavijai vienašmeniai, masyvūs, iki 60 cm ilgio; jų randama vakariniuose ir rytiniuose Lietuvos rajonuose. Daugiausia kalavijų iš XI-XIII a. Jie jau skiriasi savo forma: geležtės ilgesnės, dažnai dviašmenės, rankenos su skersiniais. Didelė geležčių dalis importuota iš frankų, kita pagaminta vietoje, greičiausiai vakarų Lietuvoje. Eiliniai kariai buvo ginkluoti

ietimis, peiliais, skydais; jotvingiai — lankais su strėlėmis. Geležiniai iečių antgaliai — labai dažnas radinys. Karių kapuose jie paprastai sutinkami dvejopi: lengvi su įtvara, matyt, svaidomieji (jų nedaug terandama), ir įmoviniai, labai įvairūs (karklo lapo formos, lancetiniai ir kt.), kai kurie iš Damasko plieno. Lankas su strėlėmis sudarė dalį kario apsiginklavimo. Įvairiopi strėlių antgaliai — neretas radinys piliakalniuose. Šalmus nešiojo dažniausiai konusinius iš vieno geležies gabalo be antveidžio. Jų viršus sustiprintas nedideliu kūgiu, apatinis kraštas apjuostas lanku, prie kurio pritvirtintas antkaklis (Pakalniškiai, Rusiai). Forma tokie šalmi primena senovės rusų šalmus. Lietuvoje jie atsirado tik II tūkstantmečio pradžioje. Būta ir beveik apvalių šalmų. Abiejų formų šalmi turi ir vietinės gamybos požymių. 1336 m. riteriams užpuolus Pilėnus, juose buvo susirinkę apie 4 tūkst. aplinkinių kaimų valstiečių, “kurie turėjo ginklų ir kalavijų”. 1375 m. Kaltinėnų valsčiaus gyventojai užpuolė riterius miške, kur “mėtė į juos ietis, akmenis . . . mirtinai sužeisdami, negelbėjo (riterių) nei šalmi, nei šarvai. Iš pradžių lankų lietuviai nenaudojo. Prijungus prie Lietuvos baltarusių žemes, jos kariuomenę papildė ir rusų lankininkai; jų, pavyzdžiui, buvo Traidenio kariuomenėje (“buvo atėję rusų šauliai”). Matyt juos turi galvoje Dusburgas, minėdamas Vėluvą apguliusius “šaulius su strėlėmis”.

Lietuvių bendražygiai žiemgaliai turėjo arbaletų (armbruste). Lietuviai jų irgi tikriausiai yra turėję, jei sugebėjo pasidaryti net apgulamasias mašinas; jas panaudojo Mindaugas apsupdamas Embūtės pilį. Vėliau jos vis sėkmingiau buvo naudojamos per Heiligenbergo (Svetaiskalnio), Daugpilio ir kitų tvirtovių apgulimą. 1338 m. vokiečių riteriai pavartojo šaunamąjį ginklą — telo igneo, netrukus jį turėjo ir lietuviai: 1382 m. Kęstutis šturmavo Jurbarką “bombardomis”.

Ginkluotąsias pajėgas sudarė raitelių kariaunos ir pėstininkų pašauktinė kariuomenė; būta ir laivyno. Kariaunos pirmiausia naudojamos nedideliams puolimams į priešo žemę; ne kas kitas kaip lietuvių kariauna puolė Peresopnicą, nes apie jos pralaimėjimą pasakyta: “bebėgdami jie krito nuo arklių”. Žygyje į Lucką buvo ir raitelių, ir pėsčiųjų, beje, pėstininkų būvę gerokai daugiau nei raitelių. Kiek galima spręsti iš metraštininko žodžių apie įvykius, lietuviai būvę sumušti ir nustumti prie

Vytautas su Jogaila Žalgirio mūšio lauke prie didž. mag. Ulriko Jungingeno lavono
(Iš "Album Jubileuszowe Grunwald", 1910 m.)

ežero, kur "dešimt žmonių kabinosi už vieno arklio, tikėdamiesi, kad arklys juos išneš — ir taip skendo". Didelis pėstininkų vaidmuo visai suprantamas: didieji kunigaikščiai galėjo vesti į žygį dešimtis tūkstančių valstiečių pašauktinių. Ypač svarbus jų vaidmuo buvo Jotvingių žemėje: vietinis kunigaikštis Skomantas "pėsčiomis žygiuodamas, užkariavo Pinsko žemes ir kitus kraštus; didysis kunigaikštis Traidenis, "pasiuntęs pėsčiuosius karius, slapta kariavo" Volynės žemėje.

Pėstininkai ir raiteliai gynyboje veikė išvien. Aukaimio užpuolimo (1292 m.) aprašyme pasakyta: "šios teritorijos raiteliai, išgirdę šauksmą, sukeltą brolių prie Junigedos pilies, atvyko iš vakaro; juos sekė tik pėstininkai", riteriai, užpuolę Gardiną (1305 m.), netoli pilies susidūrė su lietuvių raiteliais. Didelė pašauktinė kariuomenė buvo sudaroma, organizuojant žygius prieš Ordiną, nukariautoms žemėms išlaikyti: Mindaugas į Kuršių žemę pasiuntė 30-tūkstantinę kariuomenę. Pašauktinė kariuomenė kartu su pilių įgulomis ant savo pečių išnešė visą Žemaitijos pasienio gynybos našta. Šiuo atžvilgiu itin įdomus Ordino Maršalo Henriko Dusmerio pareiškimas, kuris, 1338 m. rengdamas

savo kariuomenę žygiui prieš Lietuvą, tikino, kad sumušti lietuvius — vieni niekai, nes geriausios jų jėgos kritusios prie Bajerburgo (1337 m.). Maršalas pasakė: "geriausieji kilniausieji, apsiginklavę nuo galvos iki kojų, buvo ten [prie Bajerburgo] užmušti ir į nelaisvę paimti: šitie yra tikri bėgliai [bailiai]: jie [lietuviai] surinko į savo kariuomenę kaimynus, valstiečius ir į juos panašius, kurie yra tokie "narsūs" kariai, jog dauguma jų niekada kaip reikiant karo lauke nėra buvę.

Beje, įspėdamas jis pridūrė, kad jeigu lietuviams pavyktų atlaikyti riterių spaudimą, tai pastarieji turį atkakliai kautis, nes kitaip jie pakliūsią lietuvių nelaisvėn, kur jų laukia arba mirtis liepsnose, arba vergija.

Lietuviai sumaniai kovėsi ir ant vandens. Petras Dusburgas yra palikęs kai kurių žinių apie žymų lietuvių karvedį Surminą (jis vadinamas tai "capitaneus", tai "castellanus"; Jerošinas jį vadina "hauptman"); kai 1290 m. dviejų tūkstančių riterių kariuomenė atplaukė laivais prie Kolainių, Surmino kariai sudavė jiems stiprų smūgį ir šiems teko bėgti, galimas daiktas, jog kautynėse dalyvavo ir lietuvių laivai. Šiaip ar taip, kai 1313 m. riteriai, atplaukę iš Ragainės, pasirodė ties Juni-

geda (Veliuona), tai tas pats Surminas su šimtu laivų puolęs juos ir sudeginęs jų laivą. Dusburgo skaitmenimis tikėti negalima: jis, be abejo, sumenkino riterių jėgas — vienu laivu pulti Junigedos pilį riteriai niekuomet nebūtų ryžęsi. Matyt, ant upės įvyko didelis mūšis; jame žuvo ir Skaldonas (Scoldone), Surmino brolis. Beje, tai rodo, jog vietos kilmingieji paveldėdavo kariuomenėje aukštus postus.

Vėliau į ginkluotąsias jėgas įėjo ir vadina- mieji latrunculi (“plėšikėliai”). Tai buvo nedideli savanorių būriai, drąsiai veržęsi į priešo žemę. Lietuvių pasienyje jie veikė nelyginant partizanai. Vaidino jie nemažą vaidmenį ir vėliau, netgi tapę 1367 ir 1390 m. sutarčių tarp Ordino ir Lietuvos (pax latruncolorum) objektu. Vyriausybė oficialiai jų galėjo ir nepalaikyti, bet ir netrukė jiems, nors kartais tokie plėšikėliai, atrodo, veikdavo priešingai vyriausybės interesams: Ryga, pavyzdžiui, skundė juos Gediminui.

Ginkluotųjų jėgų organizacija valstybėje iš pradžių buvo gana įvairi. Aukštaitijoje veikė didžiojo kunigaikščio kariaunos, o Žemaitijoje dar tebebuvo sudaromi mišrūs pašauktinės kariuomenės būriai su vadovaujančia įvairių žemių kilmingųjų taryba, bet pamažu buvo einama prie ginkluotųjų jėgų vienijimo ir jų organizacijos sutvarkymo.

Visi didžiojo kunigaikščio vasalai privalėjo dalyvauti jo kariniuose žygiuose; valstybiniai ir privati valstiečiai privalėjo statyti pilis, tiltus, užtvartas, tiesti kelius ir juos prižiūrėti. Karinės organizacijos atramos punktai buvo pilys. Ypač daug jų būta panemunėse, pasienyje su Ordin. Ordinas atsinešė iš Artimųjų Rytų į Pabaltijį tokią karo vedimo taktiką: statyti tvirtoves užkariaujamosiose žemėse.

Lietuvos vyriausybė savo ruožtu pasinaudojo tokia patirtimi kovoje prieš Ordiną. Ji paėmė savo žinion visus senuosius bendruomeninius piliakalnius, sustiprino jų įtvirtinimus ir gynybos bei visos pasienio sargybos priežiūrą. Čia ir buvo Lietuvos stiprybė, palyginus su Prūsija, kur kiekviena žemė gynėsi pati viena, dažnai besivaidydamas su kaimynais. Šią lietuvių karinės organizacijos ypatybę ir turėjo omenyje Petras Dusburgas, kada rašė: “Lietuvoje buvo toks paprotys: karalius skirdavo pasienio pilims saugoti karių, kuriuos po mėnesio ar daugiau pakeisdavo kiti.”

Kartu su baltarusių žemėmis Lietuvai atiteko svarbių pilių. Juodoji Rusia mažiau nei kitos pietvakarių žemės priklausė nuo totorių chanų, ir čia buvo stipresnių įrenginių, mūro bokštų (pavyzdžiui, Gardine), galėjusių atlaikyti ir šturumą su

balistomis. Volynės gynybinių objektų statyba suvaidino nemažą vaidmenį Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gynyboje nuo Ordino ir turėjo įtakos lietuvių architektūros raidai.

Valstybė iš bendruomeninės gynimosi organizacijos paveldėjo šimtus įtvirtintų piliakalnių, kurių gynybai didelės reikšmės turėjo gamtinės sąlygos: miškai, pelkės, upės, be to, griuvenos ir užtvartos iš medžių, žemių pylimai. Tokių įtvirtinimų būta ir tarp žemių bei valsčių; jie nebuvo sunaikinti ir valstybei susikūrus. Pasienio užtvartos negalėjo sustabdyti priešų, jos tik sulaukydavo jų, duodamos galimybių sargybai laužais perspėti apie pavojų, o pilių sargyboms ir kariuomenei pasiruošti pilyse, apsirūpinti maistu, aplinkinių kaimų gyventojus ir turtą paslėpti miškuose. Pilių gynimas buvo privaloma valsčių gyventojų prievolė, tai “pilių sargyba” (custodia castrum), kurią, kaip visuotinę prievolę, mini ir Petras Dusburgas. Kuomet 1320 m. riteriai užpuolė Medininkus, “jau ginkluotos šios teritorijos gentys . . . karingai (nusiteikusios) metėsi į mūšį”, kitą kartą, puolant Junigedą, “visos kaimyninės gentys, išvydusios dūmus, jų įspėtos, susirinko ir puolė riterius.

Keliai į krašto gilumąėjo klampynėmis, kūlgrindos buvo po vandeniu. Keliai išsivingiuodavo nelyginant gyvatės. Jie buvo tiesiami tokiu būdu: klampynės dugne klojo kelis akmenų sluoksnius, juos užpildavo smėliu, po to pakraščiais dėjo pušų rąstų, o ant jų skersai — kitų rąstų. Gerai žinomas Sietuvos kelias; jis buvo tik 2.74 m pločio. Taikos metu keliai greičiausiai būdavo nusmaigstyti ženklais, bet vos tik tai ant piliakalnių įsiliepsnodavo laužai, ženklai dingdavo ir likdavo vien pelkės. Tai garsiosios lietuvių kūlgrindos, tiek rūpesčių pridariusios rusų, lenkų ir vokiečių kariuomenėms.

L. Kšivickis ištyrinėjo apie du šimtus Žemaitijos piliakalnių (nuo žodžių “pilti” ir “kalnas”) Piliakalniai nebuvo dideli: iš tyrinėtų didžiausių Žemaitijos piliakalnių aštuoni buvo po 1.5 tūkst m² ploto: Medvėgalio piliakalnis — 2.5 tūkst. m². Vadinasi, jo sargybą galėjo sudaryti tūkstantis karių. S. Abramausko nuomone, lietuvių aukštumų ir lygumų pilys sudarė sustiprintų konstrukcijų sistemą; joje, be mūro centrų, buvo didelių medinių statinių. Eišiškių piliakalnis ir piliakalnis Drūkšių ežero saloje, Medininkų, Krėvos, Lydos ir kt. pilys su sienomis iki 2 m storio ir bokštų sienomis iki 3 m storio buvo gerai pritaikyti aktyviai frontalinei gynybai.

Stiprūs atramos punktai buvo iš dviejų dalių: pilies (castrum, burg) ir priešpilio (suburbium = preurbium vorburg hackelwere). Veliuonos pilyje

buvo du priešpiliai — “vienas ant kalno, kitas slėnyje”. Bisėnoje — irgi du. Ir pilyje, ir priešpiliuose būta patalpų kariam. Priešpilis buvo apjuostas siena su vartais. Kaip matyti iš Dusburgo pranešimų apie Junigedos, Pieštėvės, Putvių, Bisėnos ir kt. pilis, priešpilį sugriaudavo pirmiausia. Bet jis greit būdavo ir atstatomas. Neretai pilį juosė gilus griovys, todėl per jį pastatydavo tiltą su vartais. Panašiai buvo įrengtos žiemgalių pilys: Raktė (Racketen), Sidabrė (Sidraben), Tervetė, kurias kartu gynė lietuvių ir žiemgalių kariai. Ir Žemaitijoje, ir Žiemgaloje sustiprinimų dalį sudarė pylimas. Pasitaikydavo, kad riteriai ir su didele kariuomene neįstengdavo paimti pilies, o jeigu vargais negalais jiems ir pavykdavo, tai lietuviai arba juos iš ten išvydavo, arba šalia netrukus pasistatydavo naują pilį.

Kariuomenės taktika priklausė nuo žygio tikslų. Įprastiniams susidūrimams su Ordinu ir puolimams į Rusiją, prisigrobti turto ir belaisvių, būdinga buvo staigumas. Užpuolusi kariuomenė pasiskirstydavo į būrius; jie skubiai plėšdavo aplinkines gyvenvietes, o po to rinkdavosi į vieną vietą, jeigu buvo žiema — grobį pakraudavo į roges, surikiuodavo belaisvius savo kariuomenės viduryje ir skubiai pasišalindavo. Toks buvo lietuvių puolimas į Turaidą. Panašiai, tur būt, įvyko, kuomet Aleksandro Nevskio kariuomenė, sumušusi vieną po kito lietuvių būrius, neleido jiems susijungti. Roges naudojo ir mūšiuose kaip užtvarą, pavyzdžiui, ledo kautynėse prie Karusos, kuriose riteriai buvo visiškai lietuvių sutriuškinti. Riteriai “itūžę metė vėliavas į roges, užtat linksmi buvo pagony ir mirtinai subadė jų arklius, o broliai, dalis jų didelėję bėdoj, čia sumušti gulėjo”. Rogėmis žemaičiai išsiveždavo užmuštuosius. Jotvingiai irgi turėjo savo “šėtras vadinamas stovyklomis”.

Ir lietuviai, ir jotvingiai mokėjo įvilioti priešą

į siaurymes ir besitraukiantį sutriuškinti: tokiu būdu 1132 m. buvo sumušta rusų kariuomenė. Kunigaikštis Danilas Romanovičius, didelis karo reikalų žinovas, mokė savo karius: “O karo vyrai, argi jūs nežinote, kad krikščionims apsauga — erdvuma, o pagonims [apsauga] — aukštuma”.

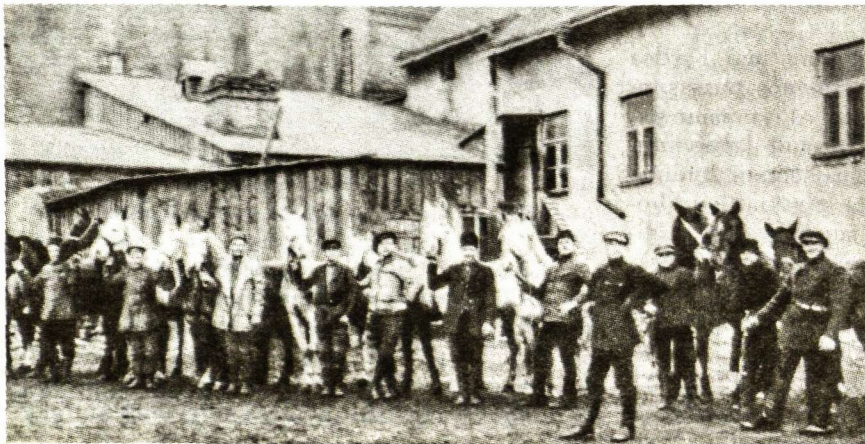
Atvirose kautynėse lietuviai turėjo trijų eilių rikiuotę: “rikiavosi trimis eilėmis pagal savo įprotį”, jų greitieji raiteliai kėlė siaubą vokiečių kariams. Lietuvių rikiuotė sutinkama ir vėliau: 1436 m. atvyko tarnauti rusų vyriausybei vienas iš Drucko kunigaikščių, Ivanas Baba, “sudaręs savo pulką lietuvių pavyzdžiu — su ietimis”. Kariuomenė turėjo ir vėliavų: “Chronicon Dubicense” apie 1351 m. mini lietuvių kariuomenės vėliavas (insignia Lithwanorum).

Lietuvių tauta išstisus dešimtmečius kovojusi prieš Ordiną; daugelyje kautynių ji jam sudavė sunkių smūgių: ties Šiauliais, Durbe, Karusa ir kt.

Dažnai kartu su lietuviais ėjo baltarusių, ukrainiečių ir rusų kariai. Antai Strėvos mūšyje (1348 m.) buvo būrių iš Polocko, Vitebsko, Pinsko, Beresto ir kitų miestų. Ne kartą minima bendra lietuvių ir rusų kariuomenių kova prieš Prūsų, Livonijos ordiną.

Amžininkai pripažino ir prūsų, ir lietuvių ginkluotųjų jėgų vertę. Dusburgas rašė apie prūsus, kad jų tarpe buvo “vyrų prityrusių ir gerai nusimaniusių karo dalykuose” (viri experti et subtiles in bello). Eiluiotosios kronikos autorius nuolat mini stiprią lietuvių kariuomenę. “Gausiavėliaviai lietuviai” — rašoma ir estų liaudies epe. Pagaliau ir rusų bylinose gerai žinoma “narsioji Lietuva”.

Kariuomenė — svarbiausias politinės santvarkos, valstybinio aparato elementas. Ji buvo didžiojo kunigaikščio žinioje, jai vadovavo diduomenės atstovai, ji tarnavo politiniams feodalinio luomo tikslams.

Savoriai kavaleristai 1919 m.

PENKERI METAI 1 PĖST. D.L.K. GEDIMINO PULKE

(Tęsinys iš 1985 m. sausio mėn. KARIO)

STASYS KUZMICKAS - KUZĖ

Karininko taktas

1933 metais man teko išgyventi pamokantį įvykį. Tais metais, po Velykų, vieną šeštadienio vakarą grįžome su Kaziu iš karininkų ramovės ir pavalgę vakarienę nuėjome poilsio. Apie 1:30 val. naktį pasigirdo staigus beldimasis į langą, kas reiškė, kad 6-tos kuopos ryšininkas nori pažadinti j. ltn. K. Petrulaitį (mano ryšininkas, pagal susitarimą, turėjo belstis į kitą langą). Abu pašokome iš lovų ir išgirdome ryšininko skardų balsą: „Kuopoje neramu!“ — „Tuč tuojau į kuopą!“ Kazys atsakė ryšininkui: „Tuoju vykstu!“ Aš taip pat apsirengiau ir abu, prō kaimyno sodybą nubėgome į 6-tą kuopą.

Kuopos viršila mum pranešė, kad tos kuopos eilinis Karnuševičius grįžo iš miesto pavėlinęs, išgėręs ir kelia kuopoje triukšmą ir visai nesiskaito su viršila. Viršila norėjęs eilinį Karnuševičių areštuoti, bet tas išbėgo iš kareivinių ir įbridęs į Šventąją upę iki kaklo ėmęs šaukti: „Geriau nusiskandinsiu, negu leisiuosi būti areštuojamas.“ J. ltn. Petrulaitis priėjo prie upės kranto ir kvietė eil. Karnuševičių eiti į krantą. Jam išlipus, viršila ir du stambūs vyrai griebė eil. Karnuševičių ir norėjo įvesti į kareivines, bet tas stengėsi iš jų ištrūkti. Tuo laiku atbėgo kuopos vyr. karininkas ltn. B. Kaletka ir, pamatęs padėtį, įsakė viršilai ir vyrams eil. Karnuševičių paleisti. Ltn. Kaletka priėjo prie jo, pasisveikino rankos paspaudimu ir maloniai jam tarė: „Šalta naktis, tu sušlapęs, gali peršalti, einam į raštinę ir reikalą aptarsim.“ Eil. Karnuševičius aukštu, sujaudintu balsu šūktelėjo: „Ponas Kaletka, būk mano tėvas!“ Tas atsakė: „Būsiu, būsiu...“

Eil. Karnuševičius buvo kilimo nuo Fredos (prie Kauno, buvo vedęs ir jo žmonos pusseserė gyveno Ukmergėje, Panevėžio gatvės rytiniame pakraštyje, maždaug apie 1.5 km nuo kareivinių. Tą šeštadienio vakarą jie turėjo išėjimui leidimą iki 24 val., svečiavosi pas tą giminaitę ir besivaišinant nepastebėjo, kad jau 24 valanda (giminaitė tyčia atsuko stalinio laikrodžio rodyklę vieną valandą atgal). Eil. Karnuševičius skersgatviais bėgte bėgo į kareivines. Parbėgęs, nepranešęs budėtojui pradėjo nusirengti ir čia kilo nesupratimas. Ltn. Kaletka, išklauses eil. Karnuševičiaus pasiaiškinimo ir įvertindamas aplinkybes

(eil. Karnuševičius buvęs šaunus eilinis) atstatė kuopoje tvarką. Išsimiegojęs, sekantį rytą eil. Karnuševičius turėjo tik atsiprašyti kuopos viršila, budėtoją ir ltn. Kaletka tą įvykį tuomi ir baigė. Kuopos vadas kpt. Ikamas pilnai su tokiu ltn. Kaletkos elgesiu sutiko.

1935 m. man esant Šarvuotinių kursuose Fredoje, vieną vėlų pavasario vakarą grįžtant iš Kauno, einant per geležinkelio tiltą, apie jo vidurį išgirdau: „Labas, ponas leitenante!“ Atsisukęs pamačiau stambų vyrą kitoje tilto pusėje, einantį Kauno kryptimi ir jo užklausaui iš kur jis mane pažįsta. Tas atsakė, kad aš gyvenau Ukmergėje su ponu Petrulaičiu prie 6-tos kuopos kareivinių, o jis esąs Karnuševičius ir einąs į fabriką nakties darbui. Tuomet priėjau prie jo ir pasisveikinom. Juokaudamas pasakiau: „Pats norėjai Šventojoje upėje nakties metu žuvis gaudyti.“ Trumpai pakalbėjom ir jis prašė mane, kai grįšiu į Ukmergę, perduoti linkėjimus ltn. Kaletkai. Grįžęs iš kursų į Ukmergę, papasakojau, tuomet jau kpt. Kaletkai, mano susitikimą su Karnuševičium ir perdaviau jo linkėjimus, ir juokaudami užbaigėme pasikalbėjimą apie nakties įvykį prie Šventosios upės.

Tautos šventė Ukmergėje.

Kalba 1 p.p. vadas gen. št. pulk. L. Gustaitis

Liepos 17-toji Poligone (Darius - Girėnas)

1933 metų gegužės mėnesį, stažui atlikti į pulką buvo atsiųstas gen. štabo plk. ltn. L. Gustaitis. Birželio mėn. pabaigoje pulkas išvyko į Gaižiūnų poligoną. Pulku vadovavo plk. ltn. L. Gustaitis. Žygis buvo pajvairintas įvairiomis aplinky-

Pirmam žuvusiam Laisvės kovose karininkui A. Juozapavičiui paminklas. B. Pundžiaus skulptūra.

bėmis: “Mėlynųjų” lėktuvai pastebėti Širvintų rajone, “mėlynųjų” raiteliai žvalgėsi Veprių rajone ir pan.

Atvykus į Gaižiuų poligoną mokomoji kuopa buvo išskirstyta į bataliono sudėtį. Aš buvau priskirtas prie 6-tos kuopos. Jos vadu buvo ltn. B. Kaletka. Kuopoje taip pat buvo iš atsargos pašauktas j. ltn. Dulba (jis buvo Kauno bravoro direktorius). Tenka pažymėti, kad ltn. B. Kaletka turėjo laikyti egzaminus kpt. laipsniui. Pradžioje buvo atliekami pratimai skyriaus sudėtyje: artėjimas, pozicijų užėmimas, atsipalaidavimas ir pan. Vėliau pratimai vyko būrio ir kuopos ribose. Pratiimų programa ir priežiūra būrio ir skyriaus sudėtyje buvo pavesta man.

Apie liepos mėn. 10-tą dieną sužinojome, kad du lietuviai lakūnai — Stepas Darius ir Sta-

sys Girėnas (abu žemaičiai), žada liepos 15-tą išskristi iš New Yorko per Atlantą — į Kauną. Visi laukė tos dienos, daug kas jaudinosi. Kpt. Antanas Rugys organizavo ekskursiją į Kauną juos sutikti. Kpt. Stepas Darius buvo Lietuvos aviacijos kapitonas ir buvo gerai pažįstami su kpt. Ruginiu. Apie 30 karininkų ir puskarininkių buvo atleisti nuo pareigų ir liepos 17-tą dieną, po pietų, išvyko į Kauną lakūnų pasitikti. Tą dieną aš buvau pulko budėtoju. Poligono štabas užmezgė tiesioginį telefono ir radijo ryšį su Kauno aerodromu, kur turėjo nusileisti laukiamas lėktuvas “Lituanika”. Kauno aerodrome “Lituanika” turėjo nusileisti apie vidurnaktį.

Kaip aerodrome tūkstantinės minios žmonių, taip ir mes kariai poligone (taip ir visa Lietuva) laukėme “Lituanikos”. Laukėm, teiravomės poligono štabe ir vėl laukėm ir laukėm . . .

Apie 3 val. ryto mūsų pulko ekskursantai nuliūdę grįžo atgal ir visi buvo prislėgti. Kažkas atsitiko, “Lituanikos” likimas buvo nežinomas. Liepos 18-tos dienos rytas buvo gražus, bet lietuvio širdis buvo skausmo apgaubta. Vėliau paaiškėjo kas atsitiko su “Lituanika” ir lakūnais . . . Jie žuvo Soldine, Vokietijoje.

Po keletos liudėjimo dienų įtampa atslūgo ir pratimai vyko normaliai. Vieną vakarą (liepos apie 22-27 d.) ltn. Kaletka įsakė man likti jo vietoje. Jis gavo pranešimą laikyti egzaminus. Apie 21 val. ltn. Kaletka turėjo būti 5-kių kelių kryžkelėje, perimti kito bataliono kuopos vadovavimą ir vykdyti egzaminams gautą užduotį.

Sekantį rytą, 6 val. ltn. Kaletka grįžo į palapinę (mudu gyvenome vienoje palapinėje). Buvo gero ūpo ir papasakojo, kad turėjęs atlikti kuopos artėjimą, pozicijos užėmimą ir pravesti nakties puolimą. Jo manymu gen. št. plk. ltn. L. Gustaitis liko patenkintas Kaletkos vadovavimu. Ta proga ltn. Kaletka suruošė poligono valgykloje mažas vaišes, dalyvaujant ir plk. ltn. Gustaičiui.

Pasibaigus poligono pratimams, pulkas grįžo į Ukmergę ir aš vėl grįžau prie savo pareigų mokomoje kuopoje.

Pulko Budėtojas

1933 m. rugsėjo mėn. 7-tą dieną buvau paskirtas pulko budėtoju. Budėtojo būstinė buvo mokomos kuopos patalpose, Deltuvos gatvėje. Apie trisdešimt kartų teko budėti pulke (Ukmergės įguloje) ir prieš tai neturėjau jokių nemalonių nesusipratimų. Mokomos kuopos viršila Stasys Gipas buvo budėtojo padėjėjas. Su juo buvau geruose santykiuose, nes dar nuo gimnazijos laikų buvome pažįstami.

Telefonas suskambėjo ir geležies krautuvės savininkas Nemenčikas nusiskundė, kad jaunas karininkas, truputį išgėręs, gali krautuvėje padaryti ką nors negero. Budintį viršilą palikęs savo vietoje, su dviem vyrais iš sargybų būstinės nuvykau į minėtą krautuvę, kur buvo Deltuvos gatvėje, apie 3/4 km nuo kareivinių. Palikęs tuodu vyrus prie krautuvės pats įėjau į vidų. Krautuvininkas nudžiugo mane pamatęs. Krautuvės gilumoje, prie sienos, stovėjo j. ltn. J.L. Išgėręs, atsegta apykakle, nustumusiu diržu. Pistoletu kabūras atsegtas, be pistoleto. Pasisveikinęs su juo prašiau eiti su manim. Jis manęs užklausė, ar aš atėjęs jo areštuoti? Kadangi jis buvo tarnybiniai vyresnis už mane, atsakiau, kad aš atvykau jam padėti. Vėl kviečiau jį eiti su manim namo, į jo butą. Išėjus į lauką jis pamatė du ginkluotus sargybinius ir vėl užklausė: "Kam tie kareiviai?" Aš jam atsakiau: "Jūs žinote geriau už mane pulko budėtojo pareigas... Susitvarkyk diržą, mundurą ir eikime į tavo butą". Sargybinius atleidau ir j. ltn. J.L. palydėjau į jo butą, Kauno gatvėje. Su juo susitarėm — aš grįšiu į kareivines, o jis nusirengęs eis išmiegoti. Palikęs jį namie, grįžau į krautuvę ir paklausiau savininką, ar jam tas karininkas padarė kokių nuostolių? Krautuvininkas pasakė, kad nuostolių nepadaryta, tik girtas karininkas negražiai kalbėjęs su jo žmona, bet pasiūlė reikalą užmiršti ir aš, jam padėkojęs, grįžau į būstinę.

Po kokių 35 minučių vėl suskambo telefonas. Šiuo kart iš policijos nuovados. Policininkas Girde- nis pranešė, kad koks tai leitenantas Kauno gatvėje negražiai elgiasi. Apie tai jam pranešęs vienas Kauno gatvės gyventojas. Nuskubėjau į Kauno gatvę, kur sutikau j. ltn. P. Šmaukštą. Nudžiugau ir jam papasakojau įvykį su j. ltn. J.L. Mudviem beeinant, gal už kokios minutės, pamatėme J.L. stovintį prie tvoros. Mano bendras nepagailėjo "gražių žodžių" ir paprašė mane paliktį J.L. jo žinioje, jis jį sutvarkysiąs.

Grįžęs į būstinę paskambinau į nuovadą ir paprašiau policininką Girde- nį mane smulkiau pa- informuoti apie įvykį. Ir štai ką sužinojau. Pasi- rodo, j. ltn. J.L. gerokai išgėręs, ramstydamasis tvora, traukė tautinę vėliavą žemyn nuo koto. Viršutinis vėliavos raištis nuplyšo ir tuo laiku namų šeimininkas nustūmė jį nuo tvoros ir jis svyruodamas nuėjo... Savininkas paskambino į nuovadą.

Tenka pažymėti, kad Lietuvoje buvo prievolė tautines vėliavas iškelti tautinių švenčių išvakarėse. O ši ir buvo tokia išvakarė.

Išaušo graži rugsėjo aštuntoji — tautinės

šventės diena. Per naktį nemiegojęs galvojau — rašyti raportą pulko vadui apie J.L., ar ne. Parašysiu — mano collega stipriai nukentės. Nerašysiu — kilpą sau ant kaklo rizikuojau. Iš ryto vėl pas- kambinau į nuovadą užklausdamas, ar šis įvykis bus praneštas policijos vadui. Policininkas Girde- nis atsakė, kad jis privalo daryti pranešimą nuovados viršininkui, nes namų savininkas, nesakęs savo pavardės, gali įvykį su vėliava skundo formoje pranešti pulko, arba policijos vadui.

Paskambinau pulko adjutantui ltn. Karevičiui. Išaiškinęs jam įvykį prašiau patarimo. Jo atsaky- mas buvo oficialus: "Darykit, kaip išmanot, tuo reikalu manęs netrukdykite"! Tada kreipiausi į savo kuopos vadus: kpt. Treidenį ir kpt. Mickeliūną, ir dar kitus senesnius karininkus klausinėjau, ieš- kodamas patarimo. Visi kaip vienas atsakinėjo: "Nežinau, darykit kaip jums patinka".

Baigiant budėtojo tarnybą parašiau raportą pulko vadui švelnioje formoje paminėdamas j. ltn. J.L. pasielgimą, apie kurį buvau painformuotas policininko Girde- nio. Pulko vadas, gavęs mano raportą, uždėjo rezoliuciją: "3-čios kuopos vadui kpt. J. Lapinskui — praveisti kvotą. "Kpt. Lapin- kas apklausinėjo policininką Girde- nį, j. ltn. Šmaukštą ir mane. (Krautuvininkas mano raporte nebuvo minima). Kvotos pasekmės buvo tokios, kad j. ltn. J.L. po kokių trijų savaičių tapo iš- keltas į kitą diviziją, o man — kai kurie karininkai atšalo nuo manęs.

1938 m. per rudens manevrus Žemaitijoje, prie Varnių, pripuolamai sutikau j. ltn. J.L. Pasi- sveikinęs su manim, jis truputį su pašaipu pa- sveikino mane su pakėlimu į kapitono laipsnį.

Ir šiandien, po 50 metų, tas įvykis atsispindi mano atmintyje ir negaliu atsakyti į klausimą — reikėjo raporte pulko vadui įrašyti j. ltn. J.L. pa- sielgimą, ar ne?

1934 metų birželio 7-toji diena Ukmergėje

1934 m. birželio 6-tą dieną pas mane į svečius atvyko 8-to pėst. pulko (iš Šiaulių) ltn. Ernestas Bliudnikas (gen. št. mjr. ir dabar gyvena U.S.A.). Labai nudžiugau brangiu svečiu, su ku- riuo buvome Karo Mokykloje sporto grupėje. Po Karo Mokyklos baigimo neteko matytis.

Su Ernestu apvažinėjom Ukmergės miestą, kareivines ir, aplankę karininkų Ramovę, grįžome namo. Po vakarienės sulošėm proferansą ir apie 2 val. 30 min. nuėjome ilsėtis. Apie 5-tą val. 30 min. ryte buvau pažadintas beldimo į langą. At- siliepus, ryšininkas šūktelėjo: "Tmsta leitenante, pavojus!" Apsirengęs žygio apranga nubėgau į 5-

tą kuopą. Viršilus užklausiau, ar kuopos vadas kpt. V. Mickeliūnas ir j. ltn. Blažys painformuoti. Viršila atsakė, kad taip ir paaiškino, kad aš skubėčiau į II bataliono štabą. Tuo laiku aš buvau 5-tos kuopos vyr. karininkas.

Po kelių minučių buvau prie bataliono štabo ir, štai, ką pamačiau: prieš kareivinių rajoną, ant kelio Ukmergė-Utena buvo skersai kelio užmestas storas rąstas ir dar keletas dėžių. Prie tos kliūtis buvo išstatytas sunk. kulkosvaidis, vadovaujamas ltn. P. Totilo. Prie kliūtis buvo ir kiti bataliono karininkai ir bataliono vadas mjr. Šurkus. Prisistačiau mjr. Šurkui ir jis man įsakė tučtuojau vykti į pulko štabą, kur pulko adjutantą kpt. B. Karevičius nuvedė mane pas pulko vadą. Prieš išvykstant į pulko štabą paskubom, per ryšininką, painformavau savo svečią ltn. E. Bliudniką.

Pulko vadas trumpai man pasakė: "Kaune kas tai tokio vyksta ir jūs turite vykti į paštą, perimti telefono centrinę, kontroliavimui pasikalbėjimų su Kaunu ir Panevėžiu". Panevėžyje buvo I divizijos štabas. Pulko vadas dar paaiškino: "Pasikalbėjimus užsirašyti ir man tučtuojau perduoti telefonu. Vykite skubiai! Ir būk atsargus!"

Per trejetą minučių atsidūriau pašte. Pašto centrinėje budinti telefonistė išsigando, kai aš be jokio pasibeldimo į duris įsiveržiau į centrinę. Jai paaiškinau savo reikalą ir ji, atsipeikėjusi, paaiškino ir parodė man, kaip sektį pasikalbėjimą su Kaunu ir Panevėžiu. Pašte išbuvau apie valandą laiko, bet jokių pasikalbėjimų nebuvo. Apie 8-tą val. ryto buvau iš pašto iškviestas ir nuvykau į mokomos kuopos kareivines, kur gavau įsakymą būti sargybų viršininku. Prisistačiau pulko budėtojui kpt. V. Mickeliūnui, kurio būstinė buvo naujose mokomos kuopos kareivinėse, arti Deltuvos gatvės (manau A. Smetonos g-vėje). Tuo laiku mokomos kuopos patalpos buvo tuščios, kuopa stovyklavo Pivonijoje. Surinkęs paskirus sargybos vyrus laukiau įsakymo. Pulko budėtojas pranešė, kad trys divizijos karininkai iš Zarasų, per Ukmergę, vyko į Kauną. Buvo įsakyta Ukmergėje juos sulaikyti ir laikyti uždarytus iki atskiros parėdymo. Kpt. Mickeliūnas davė man lapą, kuriame buvo sulaikytųjų karininkų pavardės: 1. inžinierius kpt. S. Jakštys, 2. kpt. Morkus ir 3. j. ltn. Pupelis. Pastarasis buvo iš ulonų pulko, atsiųstas į aviacijos žvalgybos kursas.

Apie 9 val. minėti karininkai buvo atlydėti į mokomos kuopos kareivines ir man perduoti. Jie tapo patalpinti antro aukšto kazemate, kurio durys buvo užrakintos ir aš laukiau raktą pas save. Vieną sargybinių pastačiau koridoriuje prie kaze-

mato durų, o antrą sargybinių lauke prieš kazemato langą. Du vyrai patruliavo aplink kareivines. Apie 12 val. sulaikytiesiems buvo atgabenti pietūs iš Karininkų Ramovės. Apie tą laiką pulko budėtojas — 5-tos kuopos vadas, gavo pranešimą, kad kuopos j.ltn. Blažys susirgo ir toje kuopoje nėra karininko. Apie 13 val. aš buvau pakeistas karininku iš I batalijono (jei neklystu — j. ltn. Uginčium).

Grijdamas į 5-tą kuopą užėjau namo, bet mano svečio ltn. E. Bliudniko, jau neberadau. Jis paskubomis išvyko į autobusų stotį. Tai viešna-gė!

Po kelių dienų sulaikyti karininkai buvo pergabenti į Kauną. Pulke kalbos aprimo, įtampa sumažėjo ir gyvenimas vėl vyko normaliai.

Vėliau paaiškėjo, kad grupė karininkų norėjo dalinai pakeisti mūsų vyriausybę ir jos priekyje pastatyti prof. A. Voldemarą. Tam tikslui 6-tą birželio, du divizijos karininkai: inž. kpt. Stasys Jakštys ir j. ltn. Alfonsas Pupelis iš Kauno, pro Ukmergę, vyko mašina į Zarasus, kur gyveno prof. A. Voldemaras. 7-tą birželio mjr. Garolis ir kpt. Morkus iš ryto lėktuvu nuskrido į Zarasus. Zarasuose prof. Voldemarą pasodino į lėktuvą ir mjr. Garolis Voldemarą atskraidino į Kauną. Kaune jie buvo areštuoti. Iš Zarasų į Kauną mašina grįžo jau trise: inž. kpt. Jakštys, kpt. Morkus ir j. ltn. Pupelis. Jie irgi tapo sulaikyti Ukmergėje prie II bataliono kareivinių.

Kaip žinome, vyriausybės pakeitimas nepavyko ir po to sekė pasekmės tiems, kurie prisidėjo, ar buvo įtraukti prie to nesėkmingo birželio žygio.

Kariuomenės įsakymuose (rodos rugpiučio ir rugsėjo mėn. 1934 m.) buvo apie 90 įvairių laisvųjų karininkų, atleistų iš kariuomenės ir dalis iš jų buvo pažeminti laisvniuose.

Daugiausia nukentėjo gen. Kubiliūnas, aviacijos plk. Narakas ir kavalerijos gen. št. plk. ltn. Bačkus (1-mo gusarų pulko vadas). Jie visi trys buvo nuteisti mirties bausme, bet vėliau bausmė pakeista kalėjimu.

Tų vadų nuteisimas paliko skaudų randą visoje mūsų kariuomenėje. Buvo nustota daug gabių vadų.

1-mo pėst. pulko ltn. Napoleonas Butkūnas tuo laiku buvo aviacijos žvalgybos kursuose ir dėl tos priežasties buvo atleistas iš kariuomenės. Kai 1-mo pėst. pulko vadas buvo paskirtas III divizijos vadu, ltn. N. Butkūnas kreipėsi prie jo ir 1937 m. (o gal 1938) vėl buvo priimtas į kariuomenę ir paskirtas į 8-tą pėst. pulką.

Iš Vokietijos, po II Pas. karo, N. Butkūnas

emigravo į Australiją. Melburne jis pasižymėjo tautinėje veikloje, rašė spaudoje tautiniais reikalais, buvo išrinktas Melburno bendruomenės pirmininku. Besiilgėdamas savo gimtojo krašto mirė 1983 m. Melburne. Buvome pažįstami nuo 1928 m. ir mūsų santykiai buvo kuo geriausi. Išsėkis ramybėje, brangus collega Napoleonai!

Nuskendo ir vėl nuskendo . . .

1934 m. rugpiūčio mėn. 5-ta ir 6-ta kuopos stovyklavo prie Zujų kaimo. Žavinga stovykla teikė visiems malonumo. Teoretinės pamokos buvo pradedamos po atviru dangumi. Pietų pertraukos metu ir po užsiėmimų, vakarais, buvo leidžiama maudytis Šventosios upėje, kadro patyrusių plaukikų priežiūroje. Maudymosi vieta ir ribos buvo nustatyta.

5-tos kuopos ltn. K. Adamonis išėjo maudytis su ryšininku (pasiuntiniu). Ryšininkas, kilimo nuo Zarasų, kuopoje buvo žinomas, kaip geras plaukikas. Jis pasiūlė ltn. Adamoniui paeiti toliau nuo maudytis paskirtos vietos, nes jis žinąs kur yra daug ungurių. Ltn. Adamonis sutiko. Abu nusirengė ir ryšininkas nėrė . . . ir nebeiškilo. Ltn. Adamonis nubėgo į stovyklą pagalbos. Po kokių 10 min. ryšininką ištraukė iš vandens. Sanitarijos puskarininkis konstatavo, kad jis jau miręs. Ltn. Adamonis labai skaudžiai šį įvykį išgyveno ir nerimo iki Kariuomenės Teismas jį išteisino. Ryšininko tėvams jis išmokėjo 2000 litų. Mirties priežastis — širdies smūgis. Ir po daugelio metų, ltn. Adamonis, vėliau gen. štabo kpt., su širdgėla prisiminėdavo šį nelaimingą įvykį. Gaila gero draugo ir karininko, jis tapo birželio 14-15 sovietų siautėjimo-trėmimų auka.

Su Karoliu Adamoniū aštuonis metus praleidome Ukmergės gimnazijoje, dvejus metus Karo Mokykloje ir beveik penkis metus 1-mam pėst. pulke.

Tais pačiais metais, rugpiūčio mėn. pabaigoje, man išvykus į sporto kursus Kaune, 5-ta kuopa nustojo vieno gero eilinio. Vieną dieną j. ltn. Blažys rytinius pratimus prie Šventosios upės baigė 20 min. anksčiau, kad kuopos vyrai galėtų pasimaudyti upėje. Kareiviams nusirengus išrikiavo į eilę, o į upę, apie 10 metrų nuo kranto, pasiuntė gerą plaukiką. Toje vietoje upės gylis buvo apie pusantro metro. J. ltn. Blažys įsakė nepereiti toliau ano pirmojo ir sukomandavo "bėgte marš"! Juoko ir malonumo buvo daug, bet neilgam. Baigus maudytis, išlipus visiems į krantą, pastebėjo, kad trūksta vieno eilinio. Geresnieji plaukikai pradėjo nardyti ieškodami. Po

kokių 10 min. rado jį paskendusį upės vagos duobėje, apie 2 metrų gylyje. Kvotos ir skaudus prisiminimas lydėjo j. ltn. Blažį ir kuopos vadą kpt. Mickeliūną. Jiem abiem buvo pabrėžta "apsileidimas tarnyboje". Tokiu Kariuomenės Teismo sprendimu jiedu buvo patenkinti ir nuskendusio tėvams padėjo pinigais.

Sporto kursai

Sporto Kursų tikslas buvo paruošti sporto vadovus kariuomenės dalims.

Rugpiūčio mėn. pradžioje, 1934 m., į Kūno Kultūros Rūmus Kaune susirinko apie 35 karininkai. Jų tarpe buvo vienas kapitonas iš inžinerijos dalių, šeši leitenantai, o kiti jaunesnieji leitenantai. Kursų vadovas buvo kpt. Paura. Jis buvo baigęs specialius sporto kursus Čekoslovakijoje. Kursų lektorius buvo gydytojas plk. Janulionis. Kursai tęsėsi du mėnesius. Programoje buvo: rytinė mankšta, bėgimas, lengvoji atletika, įrankių mankšta, plaukimas, nardymas ir žygio treniruotė. Tai visai programai vadovavo kpt. Paura. Gyd. plk. Janulionio programoje buvo: sveikata ir sportas, išvengimas susižeidimų mankštos metu, pirmosios pagalbos pagrindiniai dėsniai ir pan.

Dienos programa prasidėdavo lengvu bėgimu (1 - 8 km) ažuolyne. Po trumpo poilsio sekė susipažinimas su lengvosios atletikos taisyklėmis. Po pietų, kas antrą dieną, vyko gyd. plk. Janulionio paskaitos. Paskaitose lektorius pabrėždavo kvėpavimo reikšmę atliekant mankštą. Jėgų taupymas žygiuose ir sporte buvo smulkiai išaiškinama.

Po paskaitų kpt. Paura vykdavo su mumis į Kauno Jacht-klubą prie Nemuno, kur rodydavo ir aiškindavo plaukiojimo taisykles, kvėpavimo reikšmę ir stebėdavo kiekvieno kursanto daromus judesius. Pasitaikė, kad kai kurie kursantai vos galėdavo išsilaikyti virš vandens. Buvo daug juoko pirmose plaukiojimo pamokose.

Du mėnesiai praleisti sporto kursuose sustiprino kursantų sugebėjimą sveikai sportuoti. Rugsėjo mėn. pabaigoje pasitaikė ir vėsių dienų ir Jacht-klube reikėjo būti gana judriam, kad nesusaltum, nepamėlynuotum.

Iš 1-mo pėst. pulko trys karininkai buvo paskirti į šiuos sporto kursus: ltn. Juozas Puknys, ltn. Stasys Kuzmickas ir j. ltn. Jackūnas. Visi trys, baigę kursus, grįžome į pulką. Už savaitės, pulko įsakymu, aš buvau paskirtas pulko sporto vadovu. Tai buvo naujos pareigos ir jas turėjau vykdyti šalia savo kuopos pareigų. Kadangi pulko batalionai stovėjo atstu nuo vienas kito, tai man sporto vadovo pareigos sudarė nemažai sunkumų.

II batalione lengvai galėjau painstruktuoti kadrag sporto srityje, nes pats buvau 5-toje kuopoje. Į I ir III batalioną tegalėdavau vykti tik kpt. Mickeliūnui leidus. Tas sudarė man gerokai painiavos. I batalione sporto reikalai buvo pavesti j. ltn. Jackūnui, tai buvo man palengvinimas.

Už dviejų savaičių po kursų baigimo buvau paskirtas mokomos kuopos vyresnioju karininku. Kuopos vadas kpt. K. Liaudanskis juokaudamas pasakė: "Tu, leitenante, vadovausi kuopos sportui. Manau, kad tau nebus sunku." Kuopos sporto reikalai paliko malonių prisiminimų.

Po Sporto Kursų

Grįžus iš sporto kursų teko išgirsti įvairių gandų. Mažai kas minėjo birželio 7-tos (nepavykusio sukilimo) nuotykius. Įdomiausia tema karininkų tarpe buvo du laisvi etatai: pulko štabo antrasis adjutantas ir mokomos kuopos vyresniojo karininko etatas.

Mažai kas įdomavosi mokomos kuopos etatu, kadangi mokomoje daugiau darbo ir rūpesčių. Antrojo adjutanto etatas buvo opi tema senesniųjų leitenantų tarpe. Pasklido žinia, kad ltn. J. Puknys numatytas kandidatu į štabą. Tarp leitenantų, baigusių Karo Mokyklą dviem-trim metais anksčiau negu jis, kilo nepasitenkinimas. Daugiausia nepatenkintas buvo ltn. V.S. Jis išsireiškė, kad jeigu ltn. Puknys bus paskirtas adjutantu, tai jis (V.S.) stengsis iš pulko išeiti. Panašus pasikalbėjimas pasiekė net pulko vadą ir ltn. V.S. teko turėti nemalonų pasikalbėjimą su juo. Galutinai ltn. Puknys buvo paskirtas štabo antruoju adjutantu, o ltn. Kuzmickas mokomos kuopos vyr. karininku. Vėliau ltn. V.S. pripažino, kad ltn. Puknys yra tinkamas tai vietai. Jis buvo labai taktiškas ir visų mėgiamas kaip ir pulko pirmasis adjutantas kpt. B. Karevičius.

Mano paskyrimas į mokomąją kuopą sudarė man praktiškų sunkumų. Rudens oras privertė mane persikelti arčiau kareivinių. Mokomoje kuopoje buvo daug darbo. Be priežiūros ir apmokymo viduje — klasėje, reikėjo laukuose stebėti būrio vadų ir žemesniojo kadro tinkamumą apmokant būsimojus skyrininkus. Sustatant mokomos kuopos savaitinę apmokymo programą buvo pabrėžiama naujai įvesta sistema.

Santykiai su kuopos vadu ir būrių vadais buvo geri ir darbas vyko geroje nuotaikoje. Su liktiniais puskarininkiais bendradarbiavimas buvo geras. Viršila Stasys Gipas kartą man pranešė, kad kai kurie eiliniai po vakarinio patikrinimo pasiša-

lina iš kareivinių ir grįžta apie vidurnaktį. Kuopos budėtojas ir tvarkingai buvo įspėti ir susekė, kad kilę iš Ukmergės miesto eiliniai praktikuoja tokį pasišalinimą. Pora tokių tapo įspėti ir pasišalinimui pasikartojus, nubausti.

Tų pačių metų spalio mėn. Kariuomenės įsakyme buvo paskelbta, kad Šarvuočių Tarnybai organizuojami karininkams kursai Kaune. Aš, paskatintas Šarvuočių Rinktinės adjutanto ltn. P. Ambrašiūno, parašiau raportą, kad noriu vykti į kursus. Mano raportas buvo patenkintas ir sausio 2-ą dieną, 1934 m. prisistačiau kursų viršininkui plk. ltn. Z. Talevičiui. Kursai baigėsi birželio mėn. pradžioje ir, liepos mėn. kariuomenės įsakymu, iš pėst. korpo tapau perkeltas į inžinerijos korpą ir paskirtas į Šarvuočių Rinktinę.

Tuo ir baigėsi mano tarnyba 1-mame pėst. pulke.

Karininkų papildymas

Laikui bėgant pulko karininkų sudėtis keitėsi. Vieni, dėl amžiaus išėjo į atsargą — pensiją, kiti buvo iškelti į kitas kariuomenės tarnybas, o dar kiti buvo atleisti iš kariuomenės dėl įvairių kompromituojančių aplinkybių.

Tarp 1930 V.D. metų ir 1934 metų į atsargą išėjo: plk. ltn. Plenta, kpt. Povilaitis, ltn. V. Narkevičius.

Perkelti į kitas tarnybas ir pulkus: kpt. P. Ciūnis, ltn. P. Vinkšnelis, kpt. J. Levinas, ltn. Gudavičius, ltn. B. Narbutas, ltn. K. Sekleckas, ltn. A. Ramanauskas, ltn. Z. Šliavas, ltn. M. Brazaitis, j. ltn. J. Lesevičius, j. ltn. M. Ingaunis, j. ltn. F. Eidimtas, j. ltn. Levinas ir j. ltn. J. Ūselis. Galėjo būti ir daugiau, bet kitų neprisimenu.

Atleisti iš kariuomenės: j. ltn. A. Januškevičius ir j. ltn. B. Šimkonis. Per tuos keturis metus į pulką stažui buvo priskirti: gen. št. plk. Z. Gerulaitis ir gen. št. plk. ltn. L. Gustaitis. Kasmet į pulką atvykdavo Karo Mokyklą baigę j. leitenantai. Nuo 1931 m. iki 1934 m. (įskaitant) į pulką atvyko 20 j. leitenantų. Vengdamas padaryti klaidą, kurių metų laidos tie jaunuoliai buvo, patiekiu tik alfabetinį sąrašą: j. leitenantai: Antanavičius, Andriūnas, Biveinis, B. Blažys, V. Dūda, Dulakė, Dulinskas, Dutkus, Jackūnas, Juodišius, Klimavičius, Kitkauskas, Kubiliūnas, Narbutas, Rinkevičius, Šagamogas, Uginčias, Urbutis, J. Ūselis ir Žiziūnas.

Taip pat 1930 - 1934 m. laikotarpyje į pulką atvyko kpt. Šurkus, kpt. K. Liaudanskis, iš atsargos — ltn. K. Viršila ir mjr. Blažys.

(Tęsinys sekančiame Kario numeruje)

“Kastyčio” ir “Jūratės” skulptūra Palangoje

“JŪRATĖ” IR “KASTYTIS” PIRMIEJI LIETUVOS VĒLIAVOS NEŠIOTOJAI

J. KVIETKAUSKAS

Nežiūrint to, kad visur ir nuolat buvo kalte kalama, kad — *tauta be prekybinio laivyno, tai paukštis be sparnų, žuvis be pelėkų, žmonijos pastumdėlis, vergas, Dievo posūnis* — tačiau tik praslinkus trylikai metų po atgavimo savo jūrinio uosto išdrįsta padaryti labai kukli tautiniam prekybiniam laivynui pradžia, išsilyjant tris prekybinius garlaivius, kurie visi bendrai tesudaro 1720 brutto reg. tonų. Matant pernelyg dideli vadovaujamų sluoksnių abejingumą jūriniams klausimams, galime džiaugtis ir tokia pradžia, vildamiesi, kad tai iš tikrųjų yra tiktai pradžia.

Daug kam bus jau pamiršta, ar net visai ne-

buvo žinoma, kad Lietuvai dar neturint savo jūros uosto jau plaukiojo jūrų keliais lietuviški laivai. Iš pradžių jie, kol neturėta savo uosto, buvo išnuomoti estams ir tarnavo jų jūrų prekybos reikalsams, o atgavus mums uostą, laivai buvo iš estų grąžinti ir eksploatuojamapachios savininkės — Lietuvių Garlaivių Bendrovės. Tai buvo “Jūratė” ir “Kastytis”, abu burlaiviai su pagalbiniais motorais, po 200 tonų talpos. Pirmosiose “Jūratės” kelionėse laivui vadovavo aukštesniojo mūsų jūrininkų kadro pionierius jūrų kapitonas J. Andžejauskas, kuriam ir priklauso pirmojo Lietuvos vėliavos nešiotjo po plačias jūras garbė.

Tie laivai kaip, gal daugeliui iš nežinių atsirado, taip nežiniom ir dingo. Svarbiausios to jų dingimo priežastys buvo tos, kad jie neturėjo nei vyriausybės, nei visuomenės paramos. Pirmuoju pradėjo merdėti "Kastytis", kuriam vadovavo kapitonas svetimtautis, antruoju nuleido garbingai iškeltą lietuvių trispalvę "Jūratė", kai, kapitonui Andžejauskui perėjus į Klaipėdos uosto tarnybą, laivo vedimas buvo perduotas kapitonui iš Kielio (Vokietijoje).

Čia duodama vieno buvusio "Jūratės" įgulos nario pirmųjų jos kelionių prisiminimų žiupsnelis.

Kiekvienas žmogus turi sau kokį nors atmintiniausią gyvenimo įvykį. Savo tokiu įvykiu aš laikau dieną, kai aš su savo visa poros svarų manta įsikrausčiau į laivą kaip jo šeimos narys. Tiesa, to laivo įgulos šeimoj aš iš pradžių buvau tik posūnis, nes buvau kapitono priimtas po to, kai laivo komanda buvo jau pilna ir visos vietos buvo užimtos.

Pats mano "išėjimas" į jūrą buvo atsitiktinis ir man pačiam visai netikėtas.

Vieną 1924 metų birželio mėn. vakarą, sėdėdamas "Ryto" viešbučio restorane prie vakarienės, išgirdau, kad prie gretimo staliuko trys ponai (du klaipėdiškiai, trečias nepažįstamas, gyvai vedė jūriška pasikalbėjimą. Kadangi, kas liečia jūrą, yra mano jautriausioji dalis, aš visas susikauptau klausoj. Iš nugirsto supratau, kad nepažįstamasis yra lietuviško laivo kapitonas, šiomis dienomis su kroviniu išplaukęs į Švediją. Lietuvis kapitonas, lietuviškas laivas — sapnas ar tikrenybė?

Iki jie neišėjo, aš negalėjau nukreipti nei akių, nei klausos nuo nepažįstamo kapitono ir tyliai mintimi jo prašiau — priimti ir mane į laivą. Mano vakarienė atšalo, aš ją užmiršau, o kai mano sekamo staliuko svečiai išėjo, nuskubėjau ir aš, darėdamas planus, kaip nepraleisti progos patekti ant saviškio, lietuviško laivo.

Rytoj po tarnybos pirmas mano tikslas buvo susirasti laivą, jo kapitoną ir padėti visas pastangas, kad tik priimtų juo paplaukioti. Patį laivą radau. Ant jo užpakalio buvo stambiomis raidėmis užrašyta *Jūratė*, o žemiau *Jurburgas*, kaip prirašymo uostas (mat, prirašymas buvo atliktas tada, kai dar Klaipėdos neturėjom). Kapitono laive neradau, bet dar tą patį vakarą jį sutikau krante. Pažinti jis man jau nebuvo sunku, nes praeitą vakarą buvau į jį gerai įsižiūrėjęs, o jo itin aukštas ūgis nedavė man apsirikti. Priėjau ir stačiai, nors nedrąsiai išrėžiau savo prašymą.

— Nemanyk tamsta, kad jūrininko amatas yra toks lengvas ir gražus, kaip apie jį romanuose rašoma, — įspėjo mane kapitonas, išgirdęs, kad aš

neblogai uždirbu, tad ir neturėčiau veržtis į sunkų jūrininkų gyvenimą.

— Sunkumų nebijau, juo sunkiau, juo įdomiau. Esu jau ši tą matęs (čia man prisiminė nepriklausomybės kovų laikai). Viena prašau — priimti.

Bet visos vietos jau užimtos, neturiu kur ir paguldyti.

— Kad vietos nėra, gulėsiu ant denio, — nesu prasdamas net ar tai būtų galima, stiprinau savo prašymą, — už maistą atidirbsiu.

Ir tol neatstojau, kol kapitonas nusileido — sutiko priimti.

Vietą miegoti gavau laivo priekyje, kur sukrinta inkarų grandinės. Viduryje buvo grandinių dėžė, o iš šonų prie geležinių sienų buvo iš abiejų pusių įtaisyta po lovelę, atsargai.

Nuleisti į jūros dugną inkarai su aprūdijusioms grandinėmis visuomet sugrįždavo atgal aplipę dugno dumbliu, viduj dumblas apdžiūdavo, o naujai inkarą nuleidžiant, skriedamos pro skyles grandys leisdavo nuo savęs debesis dulkių. Tačiau tokios operacijos nedažnai kartodavosi, ir mano "miegamasis" turėdavo laiko pakankamai išsivėdinti.

Pirmą plaukimo dieną atidavęs žuvims "muito rinkliavą", antrą dieną jau gavau pamažėli prattintis vairuoti. Tą dieną buvo ypatingai palankus oras ir laivas, gerai pastatytas, burėmis protarpiais skriejo reikiama kryptimi be vairavimo. Tada kapitonas, tikras jūrų vilkas, sakydavo "senas laivas pats žino kelią".

Mūsų kelionės tikslas buvo Landskrona, Švedija. Nors Landskronos uoste laivų, be mūsų, buvo ir daugiau, tačiau tik mūsų "Jūratė" buvo apgulta žiūrovų smalsuolių. Mat, pirmą kartą pamatė dar niekur nematytą geltoną-žalią-raudoną vėliavą. Buvo darbo patenkinti gausingų smalsuolių klausimus: kieno vėliava, kur ta valstybė, kur yra uostas Jurbarkas? ir tt.

Po pirmos kelionės man buvo suteiktos visos laivo piliečio teisės, nes kapitonas, norėdamas sudaryti lietuvišką komandą (viso 5 vyrai), buvo ėmęs ir visai nebuvusius jūroj vyrus. Vieną tokį, negalintį pakelti jūros ligos, paskui pakeitė manim. Tada aš persikėliau iš inkarų grandinių gurbo į įgulos patalpą.

Audros jūroje žodžiais negalima atvaizduoti. Kitaip ją galima sau įsivaizduoti būnant krante ir vėl kitaip esant to siaubingo chaoso sukuryje. Tik audringoj jūroj žmogus karalius jaučiasi žmogus — dulkė, ten jis pamato, kaip gamta juo žaidžia, kaip jai lengva juo nusipurtyti.

Audrai įsisiautėjus mūsų menkas laivūkstis buvo veik visas po vandeniu ir mes braidžiojom jame aukščiau kelių. Bangų kalnai ritosi per jį ir

galima buvo manyti, kad jis, visų sunkumų slėgiamas, taip nežymiai ir nuners į dugną. Čia vėl tuo pačiu metu nauja banga kalnas savo ketera laivą iškelia aukštyn, bet tik tam, kad dar smarkiau blokštų jį į taip bangų atsivėrusią prarają. Dar galėtum braidžioti po denį vandeny kad ir aukščiau kelių, jei tas dugnas-denis po kojomis taip nesivartytų; bepigu būtų įsitvėrus rankomis ko nors laikytis, kad bangos kalnai nenušluotų nuo laivo, jei nereikėtų dirbti triūsiant prie burių.

Taip keletą valandų baisiausiai kamuoti, iki paskutinio siūlo peršlapę, pašėlusiai smarkaus vėjo iki kaulų perpučiami, sušalę, šuniškai išalkę ir pervargę, išgirstame iš apačios motoristo žodžius:

— Kapitone, vanduo laive! . . .

Vadinasi vanduo įsiveržė į laivo vidų — kančia baigta. Mano draugas Tomas griebia į rankas didelį geležies gabalą-balastą, kad lengviau garmėtų iš šio sujaukto jūros paviršiaus į tylų dugną, kai tuo tarpu Gabys, išsitraukęs atsilenkę peilį, norėdamas nupiaustyti pririštos gelbėjimosi valtės virves, kad galėtų su ja gelbėtis. Aš, kaip ir Tomas, nemačiau: tikslo tęsti grumtynes su pašėlusia stichija, nuovargis už mus sakė — Gana!

Tačiau užuot sulaukę iš kapitono įsakymą "Gelbėkis, kas gali", gavome įsakymą stoti prie siurblio traukti vandenį iš laivo, o pats ėmė matuodamas tikrinti, ar daug vandens pateko į laivo vidų. Dirbdamas sekiau kapitono laikyseną. Jis buvo ramus. "Gal kietas būdas ar mokėjimas

susivaldyti, o gal ir tikrai nėra pavojaus", — galvojau žiūrėdamas į kapitoną, visiškai juo pasikliaudamas.

— Koks ten vanduo! Pelė tur būt, nusišlapino, o jam jau — vanduo laive . . . — drąsino mus kapitonas — Dar kiek padirbėkit, kad nesusaltumėt, tai bus ir viskas.

Mes dirbome atsidėję ir kiek apšilome.

— Užteks, o tai ir dugno rūdis nulaižysit, šyptelėjo kapitonas, visą laiką sekdamas siurblio veikimą.

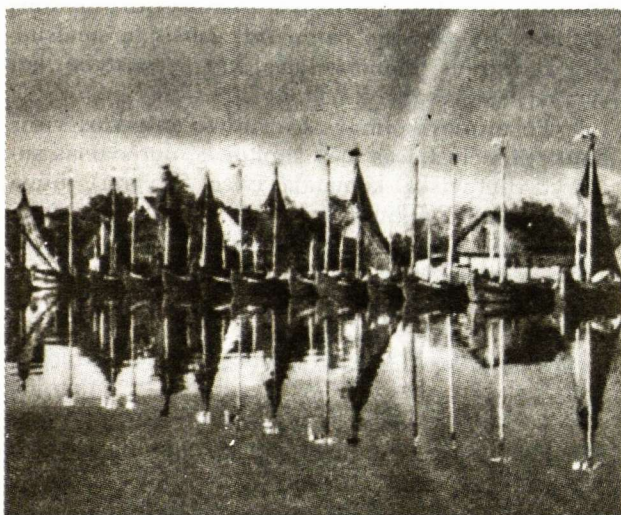
Ir iš tikrųjų, siurblys atsirūgo, dar kelis kartus nusispiovė jau rudu vandeniū ir ėmė tuščiom stenėti.

Tuo metu pradėjo aušti rytas ir audra ėmė pamažėliu rimti, lyg susigėdusi aušros dėl padūkusių savo nakties darbų. Laivas buvo pastatytas į kursą ir mes tęsėm kelionę toliau.

Vėliau kapitonas sakė, kad pavojus buvęs visai rimtas ir ne tiek mums, kiek laivui. Mūsų išsigelbėjimui jis būtų laivą leidęs į krantą, kuris nebuvo labai toli, ir motoro bei bangų pagelba esą būtum buvę užnešti ant smėlio, o iš ten sausom kojom būtum galėję išsigelbėti, bet būtų žuvęs laivas, o jis buvęs neapdraustas.

Ir visą laiką man malonu prisiminti tas pirmąsias jūrų keliones po Lietuvos vėliava, bangų pliuškenimą už geležinės sienos esant inkarų grandinių dėžėj, drąsų jūrų vilką, laivo kapitoną ir pasiutusį balgų šokį audros metu.

"Jūra" 1936 m. gegužės mėn.

Nidos žvejų uostas

HENRIKAS RADAUSKAS

LIETUVA

Kaip švento Jono vabalėlis naktį,
Ji šviečia mums toj žvėriškoj naktį.
Ir nebegalim pelkėse prasmegti,
Nors trukdo eit rūkai pikti.

Kai pamatai pražyduosią ramunę,
Geltoną svėrę svyrančią dirvoj.
Tavo širdis, maža kantri klajūnė,
Staiga pabunda Lietuvoj.

Ateis diena, ir grįžęs pamatysi
Didžiulę saulę plaukiant Nemune,
Kai pirmą vagą laukuose varysi
Ranka galinga ir švelnia.

(Iš "Žiburiai", 1946 m.)

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

Garlaivis DENNY - TRAKAI. 1255 BRT — bruto reg. tonų.

Pastatytas 1915 m. Fredrikstad Mek. Vaerks., Fredrikstad'e, Norvegijoje. Anksčiau vadinosi "Honduras"-norvegų 1934; ex "Tuxpam"-olandų 1939; ex "Denny" olandų — 1940 m. 1940 m. kovo mėn. Bostono uoste laivą nupirko grynais pinigais "Lietuvos Baltijos Lloyd" laivininkystės bendrovė Kaune. 1941 m. kovo mėn. laivą savo apsaugon paėmė J.A.V-bių karo įstaiigos. 1941 m. birželio 6 d. laivas buvo J.A.V-bių valdžios rekvizuotas kartu su kitais 83 svetimų valstybių laivais, tuo metu stovėjusiais Amerikos uostuose, ir parduotas "United States Maritime Commission" eksploatacijai.

1941 - 46 m. tuo pačiu vardu DENNY plaukiojo po Panamos vėliava administruojamas US Maritime Commission.

1946 - 48 metais vardu "Phoenix" G. P. Hadjilias & others rederėjos po Panamos vėliava.

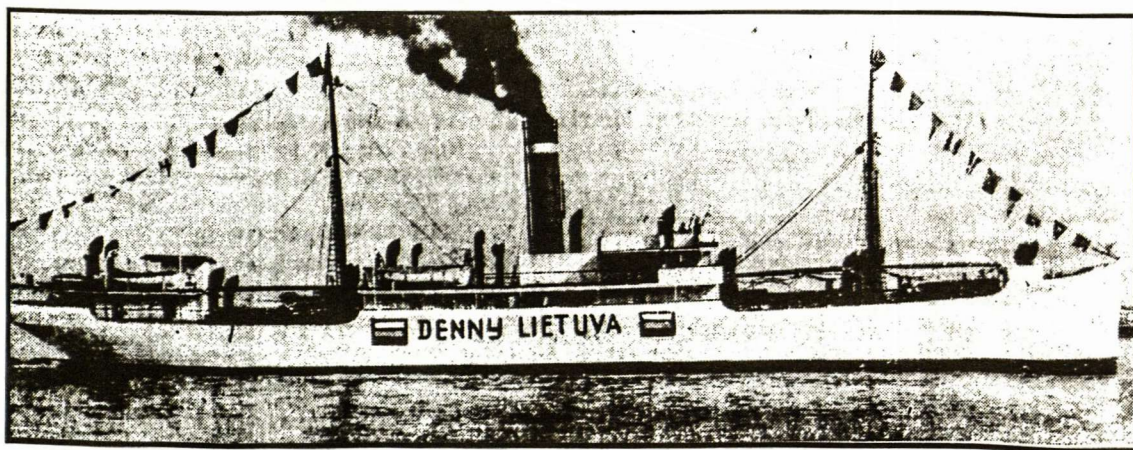
1948 m. spalio 20 d. vardu "Ville de Geneve" Soc. Auxiliare de Transp. S.A. laivas užregistruotas Genf'e, Šveicarijoje.

1955 m. kovo 16 d. vardu "Ionion" D.S. Zabasas & others užregistruotas Beyrouth'e po Lebanono vėliava. 1958 m. vardu "Flying Lakr" Chiap Hua Shipping Co., Ltd. Panama. Laivas plaukiojo vėl po Panamos vėliava.

1958 m. kovo 28 dieną laivas stovėjo Indonezijos nedidelės salos uoste Amboina-Ambon, kame per pilietinio karo kilusius neramumus buvo lėktuvo bombomis sunaikintas. Žuvimo vieta: 3°43' pietų aukštumoje, 128°12' rytų ilgumoje.

Pastaba: visuose viršminėtuose dokumentuose laivo vardas TRAKAI niekur nepaminėtas.

Lietuvos Baltijo Lloyd laivininkystės bendrovė Kaune 1939-40 metais ieškojo pirkti daugiau laivų užsienyje. Kada buvo gauta žinia apie parduodamą laivą DENNY Bostono uoste, radus jį tinkamą ir be to laivui jau buvo numatytas krovinys, kurį reikėjo pervežti į Lietuvą per Liepojos uostą, nedelsiant laivas buvo nupirtas. Lloyd įgaliotiniai ir konsulas New Yorke sutvarkė visus pardavimo-pirkimo dokumentus ir reikia manyti išdavė laikiną vėliavos liudijimą-patentą, tai yra laivo pasą, nes be jo laivas negalėtų iškelti Lietuvos vėliavos. Bostono uoste abiejose laivo borto pusėse buvo didelėm raidėm nudažytas užrašas "DENNY-LIETUVA" ir tautinės vėliavos. Ant laivo dubens užpakalyje — "DENNY"; žemiau — "ŠVENTOJI", registracijos uostas ir pakelta Lietuvos vėliava. Kad Kaune laivą nutarta pavadinti TRAKAI, reikia manyti, Lloyd įgaliotiniai nežinojo ir tas nesvarbu, nes faktinai visa laivo metrikaciją turėjo būti atlikta Šventosios uosto įstaigų, išduodant nuola-

Garlaivis "DENNY" — "TRAKAI" 1455 B.R.T. Bostono uoste 1940 m.

O. K. M.
Eing. 13. APR. 1940
Königsberg (Pr), den

bet. in 12/10 d
3/10/40
JAN
April 1940.

Granger Allee 42/44
Fernruf: Großsammleranschluß Nr. 342 01
Für Ferngespräche nur Nr. 342 08

Geheim!

Abwehrstelle im Wehrkreis I

Egb.-Nr. 2510/40 g III N

K 128

Betr.: Auswertung: Verschiffung.

Genl.

An das

Oberkommando der Kriegsmarine
3 Abtl. Skl

* Maritime Archives *
Capt. R. A. Vilkas

Berlin W 35

Tirpitzufer 72-76

nachrichtlich: Abw. III (N)
z.Hd. Herrn Major v. Oidtman

Berlin

Abwehrstelle legt anliegend Abschrift eines Telegramms
in litauischem Klartext von New York nach Kaunas in Übersetzung
vor.

I.A.

M. Schmidt

Litauen
3. Slg. bei 3 h d 2/4 1940.

~~3 Abtl. Skl 2510/40 g III N - 1~~

A b s c h r i f t .

Aus 67 New York l.4.40. 1932
an Flotte, Kowno

D.Nr.10 (lit.Klt.) 4.4.40.
Reg.Nr.11

Wir haben einige Prospekte an der Pazifikküste. Soll zusammen-
gestellt werden aus der voraussichtlichen Fracht des Lietukis
von 1000 t restlich (?) Benzin in Orleans und aus einer gemischt
Ladung in New York, im ganzen 1600 t, dazu die zufälligen. "Guar-
dian" ist noch in der Klasse, er wird die Reise machen können, ab-
mahlmal wird der Motor defekt. "Denny" ist schon in Boston. Es
dauerte 8 Tage. Verbrauchte 600 Fässer. Telegraphieren Sie neues
Rufzeichen, das bisherige war - wubt -. "Navicerten" (?) (Navi-
gationsbescheinigungen?) sind immer noch nicht da. Könnten Sie ge-
statten ohne Telegraphisten und ohne Navicerten (?) ? Als Tele-
graphist müßte ein Amerikaner nach Bergen genommen werden. Das
Gehalt und Freifahrtschein für Rückfahrt würde 500 kosten. "Denny"
werden wir noch mit 30 t Blei, Watte und Stearin beladen.

3 Abtl. Skl 2510/40 g III N 1940

tinį vėliavos liudijimą ir kitus laivui reikalingus dokumentus. Laivą nupirkus buvo numatyta su samdyta norvegų įgula atplaukti į Bergeną. Jau į Bergeną per Švediją Lloydas numatė nusiųsti laivui kapitoną, gal ir kitus įgulos narius.

Iš ten laivas su brangiu kroviniu turėjo plaukti į Liepoją. 1940 m. balandžio 9 d. vokiečių kariuomenė okupavo Norvegiją ir Lloydą numatytą planą buvo neįmanoma įvykdyti. Toliau buvo dedamos pastangos nusiųsti laivą į Viduržemio jūrą, bet taip pat šitas planas sužlugo, nes Anglija neleido perplaukti Gibraltarą. Karas Europoje greitai plėtėsi, ir visos Lloydą pastangos atplukdyti laivą į bent koki Europos uostą nepasisėkė. Tarybų Sąjungai okupavus Lietuvą, jau 1940 m. liepos mėn. Lietuvos Baltijos Lloydą bendrovė buvo nacionalizuota. Rusai pareikalavo visus Baltijos valstybių laivams grįžti į Tarybų Sąjungos uostus. Kai kurie grįžo, bet dauguma laivų kapitonų ir įgulos nesutiko grįžti, dėlės. Protestavo taip pat tų valstybių ambasadoriai. Laivai paliko stovėti uostuose, laukdami kol paaiškės jų likimas. Sulaukė ir paaiškėjo: visus laivus perėmė savo žinion U.S. Maritime Commission, kitaip sakant — konfiskavo. Tarp tų visų laivų buvo ir mūsų DENNY. Kadangi Baltijos valstybių laivų vadovybės personalai buvo ne J.A.V. piliečiai ir nenorint turėti kivirčių su Tarybų Sąjunga, ant visų laivų buvo iškelta Panamos vėliava, paliekant tas pačias įgulas, bet laivai pasiliko U.S. Maritime Commission kontrolėje. Karui pasibaigus, likusieji karo metu nepaskandinti ar kitaip nežuvę laivai, kurių savininkai atsirado už Tarybų Sąjungos ribų, buvo jiems gražinti. Oficialiai mūsų laivo DENNY savininkas skaitėsi nacionalizuota Lietuvos Baltijos Lloydą bendrovė Lietuvoje, bet laivas ten nebuvo gražintas, nes J.A.V. Lietuvos okupacijos nepripažino. Po karo laivo DENNY “savininkai” net keturis kartus pasikeitė, jis plaukiojo ir uždirbo pinigų po Panamos, Šveicarijos ir Lebanono vėliavomis iki 1958 metų. Kelia abejonių ar tie savininkai buvo “tikri” laivo savininkai. Neaiškumus kelia kas tie “and others” savininkai buvo. Pavyzdžiui: 1946-48 m. “G.P. Hadjilias & others”. U.S. Maritime Commission nelaiškė ir nepripažino laivo Tarybų Sąjungos nuosavybe. Jis priklausė Lietuvos Baltijos Lloydui. Būtų gera, kad dar kas nors iš tų asmenų, kurie tuomet, t.y. 1940 metais, tvarkė laivo DENNY reikalus, atsilieptų spaudoje ir paaiškintų kaip tada ištikrųjų buvo.

Savo atsiminimų knygoje “Jūrų Keliais” B. Krikštopaitis psl. 234 rašo:

“Sovietai, 1940 m. okupavę Lietuvą, stengėsi pasigrobtį bet kokį jiems prieinamą Nepr. Lietuvos turtą. Susirūpino jie ir “Trakais”. Išskėlė Lietuvos konsulatui New Yorke bylą, jie norėjo laivą pasisavinti. Bet konsulatas sėkmingai bylą apgynė, ir sovietai jo negavo. Nors karo metu “Trakai” buvo eksploatuojami amerikiečių “Maritime Commission”, jis ir toliau buvo laikomas Lietuvos Baltijos Lloydą nuosavybe. Po karo laivą būtų buvę galima paleisti plaukinti po svetimus uostus, bet sovietai galėjo atnaujinti bylą ir laivą konfiskuoti. Taip be darbo stovėdamas, laivas paseno ir prasiskolino, kol galiausiai už skolas buvo atiduotas laužui.”

Tas kas knygoje “Jūrų Keliais” parašyta, nors tokie gandai apie 1951-53 metus buvo, neatatinimą tikrenybei, nes tuo metu laivas plaukiojo po Šveicarijos vėliava. Po karo sovietai laivą nekonfiskavo, jis nestovėjo be darbo, neprisiskolino, nepaseno, buvo tik 31 metų senumo ir nebuvo paverstas geležies laužu.

Dar prieš karą, o ypatingai karo metu vokiečių žvalgyba labai intensyviai sekė Lietuvos laivų judėjimą. Jie žinojo viską, kokiuose uostuose laivai randasi, koks krovinyš pakrautas ir kam jis skirtas. Laivui išplaukus iš uosto, kontroliniai laivai jį sekė ir dažniausiai sulaikydavo atviroje jūroje patikrinimui, kas pasibaigdavo Piliavos arba Swinemuende uostuose. Iliustracijai pridėdu vienos telegramos foto kopiją kuri liečia laivą DENNY.

Telegramoje išsiųstoje iš New Yorke 1.IV.40. ir adresuotoje “Laivynas”, Kaunas, Lloydą įgaliotiniai praneša, kad turi šiokių tokių galimybių Pacifiko pakrantėje (reikia suprasti, kad tenai yra krovinių pervežimui. R.V.). Toliau sako, kad prie numatyto Lietūkio 1000 tonų benzino galėtų krovinių papildyti New Yorke iki 1600 tonų. “Guardian” (kitas laivas. R.V.) klasifikacijos liudijimas dar galioja, jis galėtų kelionę atlikti, nors motoras kartais šlubuoja. “Denny” jau Bostone. Užtruko 8 dienos. Sunaudojo 600 statinių. Telegrafuokite naują iššaukimo kodą, iki šiol buvo “wubt”. Vėliavos liudijimo dar nesame gavę. Ar galite leisti be telegrafisto ir vėliavos liudijimo išplaukti. Telegrafistas turėtų būti amerikonas pasamdytas iki Bregeno. Jam alga ir kelias atgal kainuos 500. “Denny” mes dar pakrausime 30 tonų švino, vatos ir stearinų.

Pastaba: “Navicerten” reiškia laivo dokumentai. Iš telegramos matosi, kad įgaliotiniai New Yorke nežinojo, koku vardu bus pakrikštytas laivas DENNY.

PAMINĖTI 1944 M. FALAISE IR ARDĖNŲ MŪŠIAI

B.B.

1984 m. amerikiečių karinėje spaudoje plačiau paminėta II pas. karo 40 metų sukaktis Europoje dviejų ryškesnių kautynių, turėjusių lemtingos įtakos tuometiniams karo veiksmams, tai 1944 m. liepos m. 6 d. invazija Normandijon, kurios sėkminga pabaiga (Normandijoje) atžymėta penktos ir septintos vokiečių armijų apsupimu Falaise, Argantan ir Mortain trikampyje; kitame mūšyje po trijų su viršum mėnesių — gruodžio m. 26 d. sustabdytas vokiečių priešpuolis į Ardėnus (rytinėje Belgijoje) ir išlaisvinta vokiečių apsupta Bastogne'je 101 parašiutininkų divizija (18,000 kovotojų).

Nuo 1944 m. liepos m. 6 d. sąjungininkų invazijos Normandijon iki rugpjūčio m. pradžios po sunkių kovų kanadiečių ir anglų armijos šiauriniame fronte pasiekė Cean, Orne upės kairį krantą ir toliau į pietus amerikiečių armijos pro Clacy, Mortain, St. Hilaire ir Pontaubolt (į pietus nuo Avaranche prie St. Malo įlankos). Tolesnis sąjungininkų planas buvo šiaurinei 21 armijų grupei vadovaujant Montgomeriui pulti šiaurės rytų kryptimi link Seine upės, pietinei 12 armijų grupei vadovaujant Bradley pasukti į Bretagne pusiasalį vakarų link, pagal Loire upę link pietų ir likusiomis jėgomis Orlean, Cartres rytų link siekiant Paryžių. Buvo numatyta pietų vakarinėje Seine upės pusėje Rouen - LeHavra srityje įvykdyti dvigubą vokiečių jėgų apsupimą.

Sąjungininkų planą pakeitė rugpjūčio m. 6 d. vokiečių pradėtas priešpuolis pro Falaise — Argantan tarpą link Mortain, tikslu pasiekti Avranches ir St. Malo įlanką, tokiu būdu būtų atkirstos trečios amerikiečių armijos 12 divizijų (kitos keturios buvo paliktos prie pirmos amerikiečių armijos į šiaurę nuo Avaranche). Iki rugpjūčio m. 9 d. vokiečių septintoji ir penktoji šarvuota armijos (19 divizijų) priartėjo Mortain apylinkę, bet čia sutiko amerikiečių pirmos Hodge armijos 30-tos divizijos stiprų pasipriešinimą, kurio pralaužti nepajėgė.

Vokiečių priešpuoliui prasidėjus, rugpjūčio m. 7 d. gen. Bradley, susitaręs su gen. Montgomery, skubiai pakeitė ankstyvesnį puolimo planą. 21 armijų grupės kanadiečių pirmajai armijai pulti Cean, Falaise, Argantan kryptimi tikslu atkirsti vokiečių jėgų pasitraukimą į rytus; anglų antrajai armijai (į pietus nuo kanadiečių) pulti bendra pietų kryptimi tarpe kanadiečių ir Vire; 12 armijų grupės pirmajai amerikiečių armijai pulti Mortain ir į pietus pro Barenton pasukti rytų link, La Forte, Mace kryptimi ir pulti vokiečių priešpuo-

lio kylį iš pietų; trečiai amerikiečių armijai tęsti puolimą Le Mans pietų-rytų kryptimi ir Angers pietų kryptimi, toliau pagal upės Loire šiaurinį krantą.

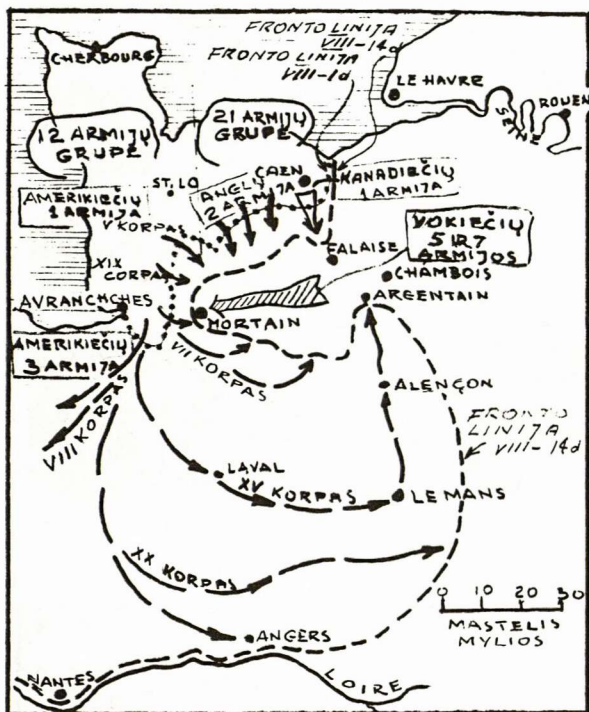
Rugpjūčio m. 8 d. trečios armijos XV korpusi pasiekus Le Mans (dvi pėstininkų ir dvi šarvuotos divizijos), gen. Bradley įsakė korpusi pasukti į šiaurę ir pulti Argantan kryptimi. Argantan priemiesčius XV korpuso daliniai pasiekė rugpjūčio m. 13 d. apie 18 mylių nuo Falaise; gen. Patton'as (3 armijos vadas) prašė gen. Bradley sutikimo pulti Falaise, nes gen. Montgomerio daliniai tuo laiku Falaise dar nebuvo pasiekę, tačiau Bradley įsakė XV korpuso priekinius dalinius iš Argantan atitraukti ir laukti tolimesnių nurodymų.

Patton, Bradley ir Montgomery

Kai vokiečių priešpuolio grupės vadas F. marš. von Kluge sužinojo, kad rugpjūčio M. 8 d. gen. Patton'o trečios armijos daliniai pasiekė Le Mans (XV korp. gen. Haislip), skubiai sudarė pietinio sparno sustiprinimui "Ebarbach" šarvuotą rinktinę ir padidino gynybą Cean - Falaise tarpą prieš kanadiečių pirmąją gen. Crerar armiją, kuriai be to puolimą dar sunkino mišri armijos sudėtis (ketvirtoji kanadiečių ir pirmoji lenkų šarvuotos divizijos), be to, Montgomeris buvo prašytas sustiprinimų, bet atsisakė, nes jam "buvo svarbu apsupti vokiečius visu frontu". Tipinga Montgomeriui).

Von Kluge planavo, pergrupavęs savo jėgas, tęsti prieš puolį, tačiau rugpjūčio m. 10 d. amerikiečių pirmos armijos V ir XX korpai suintensyvino gynybą Mortain srityje, ir VII korpas puolė pietų rytų kryptimi pro Mortain pietinę pusę į kairį von Kluge rinktinės sparną. Tuo metu von Kluge norėjo pradėti pasitraukimą, bet Hitleris primygtinai įsakė pasiekti Avaranches.

1944 m. rugpjūčio m. veiksmai Falaise - Argentain - Mortain trikampyje

Rugpjūčio m. 16 d. kanadiečiai užėmė Falaise, anglų armija palengva slinko pietų kryptimi prieš von Kluge dešinį sparną, pirmos amerikiečių armijos VII korpas pradėjo spausti vokiečius iš pietų, trečios armijos XV korpas tebelaukė įsakymo pulti prie Argentan, nes gen. Bradley nenorėjo pažeisti Montgomerio prestižo, kadangi Falaise - Argentan buvo Montgomerio puolimo tikslas, be to, Bradley norėjo laikyti paruoštas jėgas laiduoti vokiečių apsupimą tam atvejui, kai 21 armijų grupės daliniai uždarys apsupimo žiedą Falaise - Argentan ruože. F. marš. von Kluge, nepaisydamas Hitlerio įsakymo prasiveržti link jūros, pradėjo puoliančios grupės dalinius atitraukti link rytų Falaise-Argentan 12 mylių pločio koridorium, pro kurį iki rugpjūčio m. 19 d. link Rouen suspėjo pasitraukti apie 50,000 kovotojų; tą dieną, (pagaliau!) ameri-

kiečių XV korpo ir kanadiečių pirmos armijos daliniai susitiko prie Chambois (apie 15 mylių į šiaurės rytus nuo Argentan), uždarydami apsupimo žiedą. Apsupimo veiksmai baigėsi rugpjūčio m. 22 d.; vokiečiai neteko žuvusiais ir belaisviais apie 70,000 kovotojų apie 220 tankų, virš 5000 motorizuotų priemonių. Sąjungininkų nuostoliai siekė apie 20,000 žuvusių. Iš apsupimo žiedo pasitraukę vokiečių 5 ir 7 armijų daliniai rugpjūčio m. 24 d. vėl pakliuvo į amerikiečių pirmos armijos apsupimą tarp Mantes, Gassicourt ir Rouen. Rugpjūčio m. 25 d. kapituliavo Paryžius, į kurį įžygiavo amerikiečių pirmos armijos V korpas, anglai su kanadiečiais pasiekė Seine upės kairį krantą, trečioji Patton'o armija pasiekė Seine upę prie Fontainebleu ir į pietų rytus Troyes (apie 120 mylių į rytus nuo Orleans).

Falaise - Argentais - Mortain sąjungininkų pasisekimas nesutrumpino karo, bet žymiai palengvino veiksmus Prancūzijoje (įskaitant 9 armijų grupę, puolusią iš pietų), gi tolimesnį sąjungininkų jėgų puolimą daugiau stabdė gerokai atsilikęs tiekimas negu vokiečių pasipriešinimas.

Beveik po trijų su virš mėnesių, tų pačių metų gruodžio mėn. pradžioje sąjungininkų jėgos pasiekė liniją - šiaurėje Maas žemupį (Olandijoje), Belgijos ir Luxemburg'o rytines sienas, Strasbourg'ą ir toliau iki Šveicarijos sienos. Norėdami sustabdyti tolimesnį sąjungininkų jėgų puolimą link Reino, gruodžio m. 16 d. vokiečiai, sutelkę 15, 6, 5 ir 7 armijas (36 divizijas su 600 tankų), pradėjo prieš puolį į Belgiją per Ardėnus, norėdami per Bastogne, Brussele, Antverp pasiekti Šiaurės jūrą, atkirtus tiekimą beveik pusei sąjungininkų ginkluotų jėgų šiaurėje, suruošti antrą Dunkirk (apsupus "išstumti" į jūrą). Vokiečių šeštoji ir penktoji armijos pagrindinėje smūgio kryptyje į Arden'us iki gruodžio m. 25 d. pasiekė Dinant prie Meuse upės (apie 45 mylias puolimo gilumon) ir Bastogne apsupo amerikiečių 101 parašiutininkų diviziją (18,000 kovotojų), penkioliktoji armija šiaurėje pasiliko apie 20 mylių gilumon Malmedy, Stavelot kryptimi; septintoji armija pietuose dengė smūgio armijų kairį sparną. Tolumesnį vokiečių puolimą sustabdė amerikiečių devintoji armija, puldama iš šiaurės, pirmoji iš vakarų ir trečios armijos dalis iš pietų pradėjo vokiečių šarvuotas divizijas stumti atgal. Vokiečių padėtį pablogino apsupimo grėsmė, kai trečios amerikiečių armijos trečias ir dvyliktas korpai gruodžio m. 26 d. staigiai puolė tarp Trierio ir Bastogne septintos armijos pietinį sparną; III amerikiečių korpas iš pietų pusės pralaužė Bastogne

Amerikiečių daliniai prie Normandijos krantų

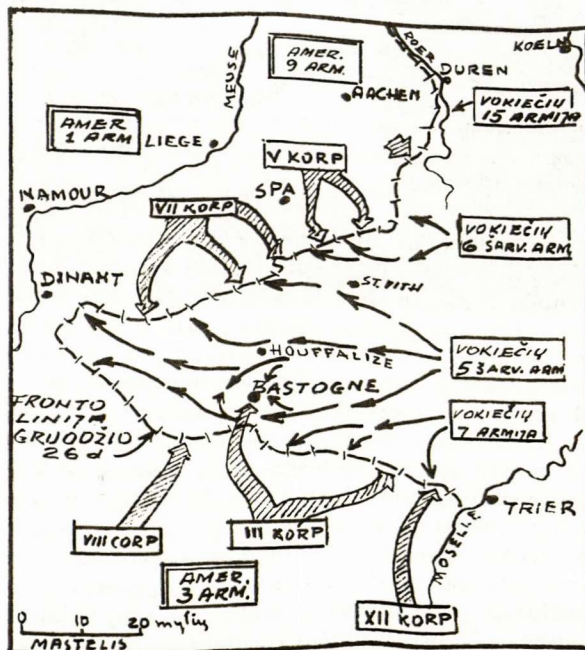
apsupimo žiedą ir puolė Hauffalize kryptimi tikslu atkirsti penktos vokiečių armijos pasitraukimą.

Gerai paruoštas ir tiksliai vykdytas gruodžio m. 16 d. priešpuolis vokiečiams nepavyko; su dideliais nuostoliais dalis jėgų 1945 m. sausio m. 17 d. pasitraukė į rytus už Siegfried'o įtvirtinimų linijos, palikdami Ardėnų laukuose beveik visus 600 tankų, daug motorizuotų priemonių ir apie ketvirtį milijono kovotojų, jų tarpe 36,000 belaisvių. Ardėnų veiksmuose sąjungininkai neteko apie 59,000 žuvusiais, apie 33,000 sužeistais ir apie 18,000 patekusių vokiečių nelaisvėn.

1944 m. rugpjūčio m. Mortain-Avaranche ir keturiais mėnesiais vėliau gruodžio m. Ardėnų priešpuoliais sustabdyti sąjungininkų puolimą vokiečiams nepavyko, nors jie tikėjosi, sustabdę sąjungininkų puolimą vakaruose, dalį savo jėgų galės perkelti į rytų frontą ir sulaukyti raudonos armijos antplūdį.

Literatūra:

C.C. Kingseed "Falaise - Argentinai"
Gen. O. Bradley "Soldier's Story"

1944 m. gruodžio mėn. 26 d. Amerikiečių priešpuolis Ardėnuose

PRŪSŲ GATVĖ DIDŽIAJAME NAUGARDE

Senujų prūsų ekspansija link Ilmenio ežero

ALGIRDAS GUSTAITIS

Apie senuosius prūsus, tąją lietuvių tautos giminę, mes per mažai žinome. Svetimieji mokslininkai užtiko mums istoriniai svarbių duomenų apie prūsų ekspansiją ne link rytinių ar pietinių žemių, bet visiškai kiton kryptin — šiaurėn, link **Ilmenio ežero**, link Didžiojo Naugardo.

Ilmenio ežeras yra 45 kilometrų ilgio ir 35 kilometrų pločio. Jo vandens horizontas svyruoja iki 7.5 metrų. Ežeras sekus. Nuo ledo laisvas apie 207 dienas (per metus), labai žuvingas. Ilmenio ežero vardas buvo plačiai minimas Antrojo Pasaulinio karo metu, maždaug nuo 1941 metų rudens iki 1943 metų pabaigos. Šios apylinkės kautynėse prieš Sovietų Sąjungą dalyvavo, vokiečių kariuomenės vadovybei įsakius, keli lietuvių karių batalionai, kurių vienas batalionas gynė apie 15 km ilgio ruožą — nuo Ilmenio ežero iki Didžiojo Naugardo miesto. (Lietuvių Enciklopedija VIII, PSL. 420). Ilmenio vardo antras ežeras yra Brėslajaus apskrityje, teturi apie 25 ha ploto.

Didysis Naugardas yra vienas seniausių ukrainiečių maskviečių (vėliau rusų) miestų, žinomas nuo IX a. Naugardiečiai 862 metais pasikvietė Skandinavijos vikingų kunigaikštį Riuriką, kuris atvyko su broliais ir parinktais asmenimis jų valdyti. Didžiojo Naugardo istorija ilga, pilna laimėjimų, nemaža ir pralaimėjimų. 1225 metais didelė Lietuvos kariuomenė buvo pasiekusi D. Naugardą. XIII a. lietuviai ir naugardiečiai puolė Livonijos ordiną. 1333 m. naugardiečiai prašė Lietuvos karalių Gediminą jiems atsiųsti savo sūnų kunigaikštį Norimantą, kuriam pažadėjo duoti keletą vietovių. Norimantas su naugardiečiais apie trejus metus atsilaikė prieš Maskvos puolimus. Tuo laiku naugardiečiai svyravo: dėtis prie lietuvių, ar prie Maskvos. Vyko daug pasikeitimų, kautynių. Ilgainiui laimėjo Maskva. Didysis Naugardas vertas atskiros lietuvių istorijos dalelės. Su ta sritimi susiję lietuvių laimėjimai, pralaimėjimai tebėra išbarstyti svetimųjų raštuose, mūsiškių nenagrinėti. Lietuvių dail. Jonas Mackevičius (1872.VI.18 - 1954.VII.25.) yra sukūręs įspūdingą paveikslą: Vytautas Didysis Naugardo žemėje. Paveikslas puošė Karo Muziejų Kaune.

Antrojo Pasaulinio karo metu Didysis Naugardas 1941 - 1944 m. karo veiksmų stipriai apnaikintas.

Lenkų mokslininkas Jerzy Antoniewicz (Warsz-

awa) Balstogėje 1965 m. išleistame žurnale *Acta Baltico Slavica*, II t., psl. 7-25, paskelbė anglų k. vertingą straipsnį apie seną prūsų gatvę Naugarde, antrašte "*The 'problem of the 'Prussian Street' in Novgorod the Great*". Nepastebėjau to straipsnio panaudojimo lietuvių k. raštuose, tai čia kiek paminėsiu.

Apie X ar XI a., gal vėliau, bet kiekvienu atveju prieš Didįjį Prūsų sukilimą prūsai buvo pasiekę Didžiojo Naugardo apylinkes ir tenai paliko savo vardu gatvę, vadinamą "Prūsų gatve", kuri dabar pakeista, vadinama "Zelyabova" gatve.

"Prūsų gatvė" nuo Volchovo upės iki tvirtovės. Autorius klausia, kodėl nebuvo Lietuvos ar lietuvių gatvės? Gal yra kas nors neįrašyta ar praleista istoriniuose užrašuose, nežinoma apie prūsus. "Prūsų gatvė" atrasta 1958 metais vykdant kasimus mokyklai. Kasimas apėmė 45 x 25 metrus, keturis su puse metrų gilumo. Tas radinys turėjo 4 metrus, susidėjo iš keturių sluogsnių, kurių pirmasis (seniausias) 0.70 m., antrasis nuo 0.8 m. iki 1.0 m. storumo; trečiasis iki 2.5 m. storumo, o ketvirtasis apie 0.25 m. (arba 25 cm) storumo.

Prie straipsnio duodami trys brėžiniai, kuriuos čia pakartojame.

Kas nors turėtų tą straipsnį išversti, gal duoti savo motyvų ar papildomų duomenų. Baigiant autorius dėsto:

1. Prūsų gatvės vardas Naugarde nurodo, kad tenai buvo prūsų gyvenvietė. Tai keista, nes X-XII a. naugardiečiams Lietuvos arba lietuvių vardas buvo geriau žinomas negu prūsų.

2. Pirminė prūsų į Naugardą atvykimo data ir atvykimo priežastis neaiški. Gal tai vyko XII a. pabaigoje ar XIII a. pradžioje, kai Prūsija ir Lietuva buvo politiniai ir ekonomiškai tvirtos, ieškojo ekspansijai vietovių.

3. Iki šiol nerasta istorinių ar archeologinių duomenų bei įrodymų, kad X-XI a. vyko prekyba tarp Prūsijos ir Naugardo, kas būtų paskatinęs skaitlingesniems gyventojų (prūsų) persikėlimams.

4. Vardas "Prūsas" užtinkamas Naugardo, Polocko, Smolensko apylinkėse, taip pat Lenkijoje, kas įrodo, kad XII-XIII a. prūsai emigravo dėl ekonominių ir politinių priežasčių. Prūsų gatvės vardas galėjo būti išdava gausesnio prūsų gyventojų atvykimo į naują sritį iš Prūsijos, Sudavijos ir

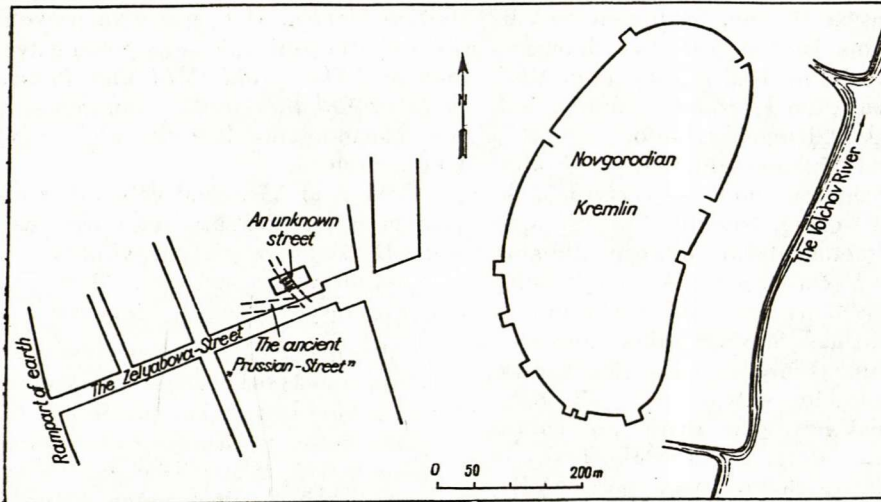
Lietuvos. Tai tęsėsi dešimtmečiais.

5. Tačiau nutautimas Prūsų gatvės gyventojų Naugarde vyko gana greitai, nes sekančiais šimtmečiais tenai pradėjo įsikurti slavų ateiviai.

Autorius J. Antanowicz (iš Varšuvos) dėkoja jam talkinusiems, rašant apie "Prūsų gatvę" šiems

asmenims: L. W. Alekseyev (Moskva), S. N. Orlov (Novgorod), A. Poppe (Warsaw), P.A. Rappoport (Leningrad), B.A. Rybakov (Moskva) ir J. Wisniewski (Poznan).

Kaip matome, lietuviams įdomių duomenų surado ir pateikė svetimieji.

Šiame brėžinyje J. Antoniewicz'ius "Acta Baltico-Slavica" t. II, psl. 10, nurodo "Prūsų gatvės" vietą, buvusią Didžiajame Naugarde netoli tenykščio Kremliaus, netoli Volchovo upės

JONAS GEDIMINAS ŽAIBAS

VANDENS BALSAI

Vilniaus lietuvių eiliuotuose žodžiuose

Neries ir Nemuno versmės
Radau aš LIETUVOS GYVOJ ŠIRDY.
Kas vardą įgimtą kškeist galės?
Lyg priekaištą bangų girdi.

NERIS esu — ne "Vilija", "Veilia" . . .
Mane pamilo Lietuvos šalis!
Tokia jau buvo Viešpaties valia,
Kad būčiau NEMUNAS — ne "Niemen", "Memelis"!

Tarytum "ALFA" ir "OMEGA":—
Pradžia, kartu ir pabaiga.
Visur — kur mūs šaltinių vandens bėga,
Yra GYVOJI LIETUVA!!!

Kaip aiškiai šneka mūsų upės,
Kai jų bangų įsiklausai . . .
Tik laisvas ir pavergtas lietuvis
Ką mąsto šiandien — nežinai?!

Kur KARALIAUČIUS ir BRASTA,
Lietuviui būtų viena Tėvynė.
Ar girdit?! Rauda Lietuva
Ir broliai Sibiro sniegynuos!

Bet žmonės kalba, skaito, rašo:—
Mūsų tauta, maža tauta . . .
Rubežiai josios : — tik mirazas—
Sapnuos išburta Lietuva! . . .

Ir išsigynėm Bartininkų,
Maldėnų ir Senos Vilnios . . .
Kęstutis gynė Gardiną daug kartų—
Tik mes nebepažįstam Lietuvos.

Ir ką mums tars Prieglius, Pasargė,
Isra, Alna ir Ungura? . . .
Ir upė Būgas, nepabūgęs
Priglausti Pinsko Pripetę ir jos balsas.

Vai kas šiandien prilygs Maironiu!i?
Ar priešaušrio vadų drasą!
Prabils į tautą — savo brolius,
Sielosis Lietuva visa!!!

1940 M. GEGUŽĖS M. KARO VEIKSMAI ŠIAUR. PRANCŪZIJOJ

Nežiūrint, kad prancūzų-vokiečių jėgų santykis palyginamai buvo lygus, 1940 m. gegužės m. pirmoje pusėje vokiečiai be didesnių pastangų vakarų fronte pasiekė Šiaurės jūrą ir įžengė į šiaurinę Prancūziją; tai buvo vokiečių sėkmingiausi veiksmai visame II pas. kare, dėka prancūzų atkaklaus prisirišimo prie atgyvenusios I pas. karo statinės gynybos doktrinos. Prancūzai nesugebėjo suorganizuoti stipresnių priešpuolių, kad perimtų veiksmų iniciatyvą, nepanaudojo telktinai tankų su aviacijos parama — tankai buvo išskirstyti kaip pagelbinis pėstininkų ginklas. Tuo pačiu metodu buvo naudojama ir aviacija. Gynybos pagrindą sudarė pėstininkų ir artilerijos derinys su įtvirtinimais. Sąjungininkų strategija bazavosi pastovia gynyba, kurios rytinę dalį dengė “Maginot” įtvirtinimai iki Ardėnų miškų; spėjamam vokiečių smūgiui atremti šiaurėje buvo sąjungininkų (belgų ir olandų) įtvirtinimai “Dinant”, “Namur”, “Liege”, Alberto kanalas ir Meuse upė su parama iš Anglijos salos; centriniam sektoriuje Ardėnų miškai su Sedano tvirtove ir antriniais pirmos armijos grupės daliniais.

Vokiečių 32 šarvuotos divizijos su taktinės aviacijos parama ir motorizuotais pėstininkais šiaurėje nustūmė sąjungininkus į Flandriją. Centre 55 šarvuotos divizijos, praėję Ardėnų miškus, atsirado prie Sedano. Prieš “Maginot” įtvirtinimus paliko 19 divizijų parengtyje. Šiaurėje sekė 42 rezervinės divizijos.

Anglai ir prancūzai vokiečių puolimo pradžioje po 9 divizijas perkėlė į Belgiją — papildymui 22 belgų divizijų ir į pietinę Olandiją — paramai 10 olandų divizijų. Centriniam Prancūzijos fronte paliko 24 divizijas ir “Maginot” įtvirtinimuose 50 divizijų.

Gegužės m. 20 d. vokiečiai pasiekė Anglijos kanalo krantą prie Somme upės žiočių, atkirsdami šiaurinės sąjungininkų jėgas, kurios birželio m. 4 d. kapituliavo (dalis anglų jėgų per Dunkirk uostą pasitraukė į Angliją). Centriniam prancūzų fronte praėję Sedaną gegužės 18 d. vokiečiai pa-

siekė Montcoshet, St. Quentin, Cambrai liniją, tuo pačiu laiku, kai prancūzai, suorganizavę 4-tą šarvuotą diviziją, gen. de Gaulle vadovaujant, priešpuoliu bandė smogti į prasiveržusių vokiečių rytinį — kairį sparną ties Montcoshet. Priešpuolis nepavyko dėl nepakankamos aviacijos, artilerijos ir pėstininkų paramos. Centriniam fronte — Cambrai, Bapaume srityje — prancūzai planavo didesnio masto priešpuolį, tačiau neįstengė suorganizuoti pakankamai jėgų, nes tankai ir aviacija buvo išsklaidyti pėstininkų daliniams, todėl pasitenkino gegužės 21 - 22 d. d. britų ekspedicinio korpo ir prancūzų pulkų vietinio pobūdžio priešpuoliais, kurie pristabdė vietinį vokiečių puolimą. Tuo tarpu dešiniajame prancūzų fronte 50 divizijų “Maginot” įtvirtinimų pavėsyje poilsavo.

Gegužės 25 d. prancūzų pirmoji armija, britų ekspedicinės jėgos ir belgų armija turėjo sudaryti Dunkirk priedtį. Tikslas: išlaikyti uostus ir pririšti vokiečių jėgas, kad laimėtų laiko pasiruošti Somme upės gynbai. Vokiečių jėgoms spaudžiant, tarp prancūzų ir anglų vadovybių kilo nesutarimų, dėl to gegužės 26 d. anglai pradėjo savo dalinius evakuoti, prancūzai tris dienas vėliau. Evakuacijos priedangai Dunkirk priedtį buvo laikomas iki birželio m. 4 d. Gegužės mėnesio pabaigoje vokiečių šarvuotos divizijos išsirikiavo dešiniame Somme upės krante ir ties Ardėnų kanalų tolimiesiam puolimui.

Šis trumpas karinių veiksmų laikotarpis vertinamas kaip klasiškas laiko aplinkybių ir reikalavimų prancūzų neįvertinimas, nesugebant su-

lėtinti vokiečių puolimo ir sudaryti sąlygų savų jėgų veikimo laisvės priešpuoliams. Visa karinė sistema buvo pasenusi ir su I pas. karo “rūdžių” liekanomis. Prancūzų doktrinoje manevras tebebuvo suprantaamas kaip po artilerijos parengimo, iš spygliuotomis vielomis aptvertų apkasų per lygų lauką pėstininkų puolimas durtuvų kautynėms. Lėktuvai ir tankai laikomi pagelbiniais ugnies ginklais ir palaikančiais kovotojų moralę. Prie to prisidėjo blogai veikiančios ryšių priemonės, netinkamas ir nepakankamai jėgų derinimas, blogas sąjungininkų bendradarbiavimas ir aplamai stoka pasiruošimo naujiems karo lauko reikalavimams sudarė vokiečiams sąlygas suskaldyti sąjungininkų jėgas ir jas sumušti dalimis.

1940 m. gegužės m. karo veiksmai parodė, kad prieš puolantį mechanizuotą priešą svarbu greitai perimti iniciatyvą, suvaržant priešo veiksmų laisvę; tas pritaikytina šių dienų NATO organizacijai, kuri yra gynimosi padėtyje. Amerikiečių taktinė doktrina yra pagrįsta judria gynyba — puolimas yra gynybos pagrindas. Europos fronte priešas yra daug gausesnis todėl yra svarbu, kad jis negalėtų panaudoti visas jėgas, todėl giliais priešpuoliais užklupti kautynėms nepasiruošusius antruosius skaidinius neleidžiant jiems įsivelti į kautynes (“... sutrukdyti priešui telktinių jėgų persvarą vienoje vietoje, organizuojant gilius priešpuolius, oro priemonėmis perkeltiant dalinius ir ginklus reikiamo vieton, esant reikalui panaudoti taktinius branduolinius ginklus...” FM-105).

1940 m. gegužės m. sąjungininkų

nesėkmės pagrindine priežastimi laikoma nepritaikymas karinių doktrinų pasikeitusiose sąlygose — pralaimėjimas jau buvo prieš veiksmų pradžią, todėl ir NATO doktrinos ir jėgų struktūra privalo būti lanksčios, atatinkamai pritaikytos modernių dinamiškų kautynių savitumams.

(Plk. W. Englert, M.R. November, 1983).

PRIEŠLĒKTUVINIAI GINKLAI

Amerikiečių ginkluotų pajėgų organizacijoje žemės kautynių pagrindiniu operacijų elementu laikoma divizija, kurios sudėtis skirta prieš pajėgų neutralizavimui iki tokio laipsnio, kad toliau nepajėgtų kautis (Field Manual p. 61). Divizija aprūpinta tarp kitų ir žemės ginklais apsaugai prieš žemai skrendančius prieš lėktuvus, kurie įeina tiesioginiai divizijos organizacijon. Armijų organizacijon įeina priešlėktuvinės apsaugos ginklai, pritaikyti kauti vidutinio ir didelio aukščio lėktuvus. Priešlėktuvinės gynybos negali apimti vienas universalus ginklas, todėl divizijos sudėtyje yra eilė skirtingų priešlėktuvinųjų ginklų.

Prieš I Pasaulinį karą lėktuvus nebuvo laikomas taktiniu ginklu, todėl nebuvo ir priešlėktuvinės apsaugos. 1914 metais pavieniai vokiečių lėktuvai puldavo žemės taikinius. Pirmi priešlėktuvinės apsaugos ginklai buvo 75 mm lauko patrankos ir kulkosvaidžiai, pastatyti šlaituose ar grioviuose didesniau šaudymo kampui.

II Pasaulinis karas iššaukė komplikuotus ir pasėkmingus priešlėktuvinės ginklus, kaip ir patys karo veiksmai, pasireiškę dideliu judrumu ir iki tol nebuvusiu sudėtingumu. Priešlėktuvinės apsaugos pagrindą kautynių skraidiniuose sudarė pėstininkų ginklai pritaikyti ant stovų - važiuoklių po kelis sinchronizuotus vamzdžius iki 40 mm dydžio, kartais pridedant šarvus - skydus. Vėliau tokie ginklai būdavo įrengiami ant šarvuotųjų, kurie lydėjo tankus ir pėstininkų telktinius junginius.

Atsiradus sprausminiams lėktuvams, graižtviniai ginklai buvo pakeisti specialiai pagamintomis raketomis, kurios šiuo metu sudaro priešlėktuvinės apsaugos nugarkaulį.

Amerikiečiai brigados skaidiny naudoja Nike Herkules, kurios dėl sudėtingumo, laikomos užnugaryje. Didelė Nike H. tolianaša gali siekti dideliu aukštyje lėktuvus ir skirta veikti iki armijos ribos. Nike H. kauna taikinius, judančius iki 2000 m.p.v. (3200 km. p.v.), 120 kilometrų atstume ir 3 kilometrų aukštyje. Nike H. turi branduolinei energijos užtaisus todėl ir jos panaudojimas yra veiksmingas — nereikalingas tiesioginis pataikymas.

Hawk — skirta kauti žemo ir vidutinio aukščio taikinius. Siekia 12 kilometrų aukštį ir 28 km. tolį. Vežiojama vilkikai arba įrengta ant motorizuotos važiuoklės. Raketa valdoma radaro pagelba.

Chaparral — kautynių skaidinio priešlėktuvinės apsaugos ginklas, trumpų atstumų, prieš žemai skrendančius lėktuvus. Judrus, įrengtas ant M730 vikšrinio vilkiko, keturvamzdis, gali veikti ir nuo žemės nuosavo stovo. Naudojamas šarvuotųjų, kaip lydimas netarpinės apsaugos prieš lėktuvus ginklas. Laivyne naudojamas su pritaikytu infraraudonų spindulių taikymo įrengimu. Toli-naša — 5 km. Bandoma pritaikyti "Starlight" taikiklį, kuris pagerintų veiksmingumą, nes dabartinis Chaparral baterijos taikymo įrengimas laikomas nepatenkinamu.

Vulkan — 20 mm Gatling'o sistemos šešiavamzdis, didelio ugnies intensyvumo (3000 šuvių per minutę) priešlėktuvinės apsaugos ginklas vežiojamas vilkiku arba įrengtas ant šarvuotos platformos. Tikroji ugnis 1500 metrų. Po 12,000 šuvių pabūklas reikalingas pagrindinės apžiūros. Vulkan tinkamas ir žemės taikiniams. Daugiausia naudojamas pėstininkų šarvuotuose daliniuose. Dvi Vulkan ir dvi Chaparral baterijos sudaro batalioną, kuris veikia divizijos priekiniu kautynių skaidinyje.

Amerikiečiai numato pagaminti veiksmingesnius priešlėktuvinės apsaugos ginklus divizijos skaidiniui, kuri pakeisti Chaparral ir Vulkan, taip pat pėstininkų naudojamą Red-eye. Esant ginklavimui skiriamų pinigų trūkumui minėtus pakaitalus pagaminti namie, amerikiečiai renkasi europiečių pagamintus. Prancūzų

Crotale — gali veikti visokiose oro sąlygose prieš žemai skrendančius lėktuvus. Cortale turi daug privalumų, kurių neturi Chaparral. Cortale parengta kautynėms įpakavime kuris apsaugo raketą nuo suteršimų ir išorinių pažeidimų; įpakavimas taip naudojamas kaip raketos laidymo vamzdis. Turi radaro sekimo ir vairavimo įrengimus kurie gali valdyti dvi raketas vienu metu, jas sutelkiant į vieną taikinį. Raketos sistemai reikalingą elektros energiją gamina važiuoklės variklis. Raketos vilkikas — važiuoklės vidus yra hermetiškas, kuris apsaugo įgulą nuo cheminių ir radiacijos įtakų. Cortale turi didelio galingumo užtaisą.

Pigiausia iš visų savo klasėje yra britų Rapier, su vėliausiais technologiniais pritaikymais (žiūr. KARYS, Nr. 6 Karinės Žinios). Vežiojama ketvirčio tonos sunkvežimiais, turi radarą ir elektroninius skaičiavimo įrengimus. Šiuo tarpu tinkamas naudoti tik esant geram orui, tačiau projektuojami įrengimai, pritaikyti naudoti raketą ir esant blogam orui. Rapier raketų laikymo įrengimas yra lengvas ir gali būti kilnojamas helikopteriais. Aptarnaujama vieno kovojojo.

Prancūzų ir vokiečių jungtinis gaminy Roland, skirtas kauti žemai skrendančius lėktuvus, įrengtas ant vikšrinio šarvuoto motorinio vilkiko. Roland gali būti įrengtas ir ant auto platformos arba ant žemės stovo. Kaunamoji ugnis 5 km. Iki 400 metrų Roland raketos yra neveiksmingos (neatpalaiduotas degtuvo saugiklis). Taikymas optinis arba radaru. Raketa susideda iš dviejų dalių ir turi 14 svarų didelio galingumo užtaisus. Roland yra brangus p.a. ginklas.

Patys amerikiečiai bando Sam — D raketą, kurią dalinai įvedė ginklaviman jau 1970 metais, kuri turi daug pirmenybių prieš Nike — Herkules ir Hawk raketą, pagamintas dar 1950 metais. Sam-D pradėta bandyti 1964 metais, tikslu pakeisti Nike ir Hawk. Sam-D pritaikyta kauti lėktuvus visuose aukščiuose, paslanki, lengvai aptarnaujama. Turi radarą sekimui ir taikymui.

Raketų sistemoje esančius tarpus užpildo Oerlikon — Contraves 35

mm pabūklai įrengti ant tanko, kuris yra tinkama vežiojimo priemonė kautynių skaidinyje, apsauganti tar-nybę nuo lengvųjų ginklų, artilerijos skeveldrų ir šrapnelių. Ideali veikti su šarvuočiais. Šalia tiesioginės priešlėktuvinės apsaugos, tinka kovai prieš žemės taikinius. Turi radaro sekimo ir laidymo įrengimus. Taikli ugnis, lengvai valdomas. Normaliai ant šarvuočio įrengtas dvivamzdis. Pritaikytas kauti žemai skrendančius lėktuvus. Gali veikti visokiose laiko ir oro sąlygose. Oerlikon-Contraves numatomas pakaitalas. Vulkan-Gatling 20 mm pabuklams.

II Pas. karo metu, 1940 metais vokiečių 136 divizijos su 2800 tankų kovėsi prieš sąjungininkų 156 divizijas su 4000 tankų. Šalia viršijančios technologijos ir pranešančio kovingumo, vokiečiai turėjo neginčijantį pirmavimą ore, kuris naikino sąjungininkų tiekimą, taktines formacijas ir sudarė užtikrintą priedangą taktiniams vokiečių manevrams. Afrikos fronte vokiečiams sekėsi tol, kol pirmavo ore — tiekimas vyko laiku ir vietoje nekludomai. Rommelio tankai riedėjo pirmyn. Perėmus iniciatyvą ore sąjungininkams, Rommelis buvo nugalėtas. Viduržemio jūros srityje sąjungininkų naikintojai nukovė 125 priešo lėktuvus, tuo pačiu laiku žemės priešlėktuvinė apsauga — virš 1130 (History of Air Defense p. 66). Pokariu laikais gen. Westmoreland 1972 m. priešlėktuvinės gynybos klausimu (Air Defense Trends 30 p.) yra pareiškęs, kad amerikietis karys tiek Korėjos tiek Vietnamo veiksmuose nebuvo patenkinamai apsaugotas nuo priešo aviacijos ir turėjo didelius nuostolius.

Rusų doktrinoje ypatingai išryškinta svarba žemės pajėgų priešlėktuvinės apsaugos žemės ginklais, pridodant netarpinei apsaugai skiriamų lėktuvų — naikintojų.

Ateityje žemės kovose amerikiečių sėkmingumas priklausys nuo priešlėktuvinės apsaugos, ypatingai priekiniuose skaidiniuose (W. Killgore — Air Defense). Ypatingai turi būti pakankamai p. apsaugos ginklų priekinių dalinių skaidinyje, todėl dalinių vadų rūpesčiu reikės juos apsaugoti nuo tiesioginės priešo įtakos. Reikės išvystyti glaudus bendradar-

biavimas tarp p.a. iš žemės dalinių, pilnutiniam ginklų išnaudojimui. Tokio bendradarbiavimo sėkmingumas buvo ryškus žydų — arabų kovose.

Priešlėktuvinė apsauga turi būti paslanki ir lanksti veikti drauge su žemės kautynių daliniais, kad pridengtų jų veiksmus nuo priešo trukdymų iš oro. Toje srityje amerikiečiai yra atsilikę nuo kitų kraštų (W. Killgore, Air Defense).

Nidos knygų leidykla Londone neseniai išleido Vytauto Rimkaus knygę "Lietuvių sukilimas Vilniuje 1941 m." Tai vos 94 mažo formato puslapių knygutė, kurioje iš tikrųjų perspausdinama 1969 m. "Europos lietuvių" 10 - 18 nr. pasirodę to paties autoriaus atsiminimai. Prie jų pridėta II dalis, pavadinta "Vilniuje po sukilimo 1941 m.", turinti 35 psl. ir parašyta 1982 m.

Tai labai kuklūs didelio įvykio atsiminimai, labai mažai tepasaką apie sukilimo rengimą ir jo eigą. Didesnio svorio šiems atsiminimams suteikia įvadinis Vilniaus universiteto docento ir, atrodo, sukilimo pagrindinio organizatoriaus Stasio Žymanto žodis. Iš pasirodžiusių mūsų spaudoje įvairių autorių atsiminimų žinome, kad Lietuvos Aktyvistų Frontu okupuotoje Lietuvoje rengiamo sukilimo prieš sovietinius okupantus buvo suorganizuoti du centrai — Kaune ir Vilniuje. Vilniaus centrą prieš karo su Vokietija pradžią okupantams išaiškinus ir suėmus beveik visus sukilimo štabo narius, sukilimo Vilniuje vadovavimas atiteko kitiems, mažesnio patyrimo vadams, iškilu-

siems tik sukilimo išvakarėse. Sukilimo ruošai, atrodo, yra vadovavęs minėtas Stasys Žymantas, nes, atrodo, jo iniciatyva ir jo turimose Vilniaus universiteto Teisių fakulteto patalpose buvo sušauktas lemiamas susirinkimas birželio 23 d., sukilimo vadu išrinkęs knygutės autorių ir nutaręs sukilimą tuoj pat vykdyti.

Doc. St. Žymantas savo įvade nurodo, kad dėl nežinomo suimtų asmenų likimo pasidarė neįmanoma paskelbti sukilimo vadų pavardes ir išvardinti jų atliktus darbus. Tad ir visoje knygutėje pasakojama tik apie asmeniškų knygutės autoriaus išgyvenimus ir kai kuriuos jo veiksmus sukilimui vadovaujant, bet tai padaryta taip atsargiai, kad apie viso sukilimo paruošą ir jo eigą negalima susidaryti jokio vaizdo. Pats autorius birželio 23 susirinkime išrinktas sukilimo vadu tuo metu buvo Vilniaus universiteto studentas.

Kad sukilimas Vilniuje pavyko, prisidėjo ir Kaune įvykdyto sukilimo sėkmė ir viešas Lietuvos nepriklausomybės atstatymo paskelbimas per radiją. Pagal Žymantą ir patys vokiečiai Wilnaer Zeitung pirmame numeryje pripažino, kad vokiečiai įjėgę į pačių lietuvių išlaisvintą Vilnių.

Autorius sukilimo vadu buvo išrinktas sukilimo mažesniųjų vadų susirinkime prieš pat sukilimą pradėdant, tad viso sukilimo ruošą jam negalėjo būti žinoma. Kurias pareigas jis ėjo toje ruošoje iki išrinkimo vadu, autorius nenurodo, tik keliose vietose užsimena apie rašinėjamą straipsnių pagrindžio spaudai ir priklausymą Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos pagrindžiui. Ir pats vadovavimas sukilimui užsimenamas tik labai paviršutiniškai, labai bendrais posakiais. Kaip pats sukilimas vyko, kaip buvo užimamos nusistatytos užimti policijos nuovados ir kitos įstaigos ar sandėliai, iš knygutės nesužinome. Atpasakojama tik keletas mažos reikšmės epizodų, kurie pačio sukilimo eigai jokios reikšmės beveik neturėjo.

Antroje dalyje autorius pateikia kai kurių samprotavimų apie patį sukilimą, kai ką papildo ir paaiškina. Kad sukilimo ruošą dėl vadų suėmimo prieš pat sukilimą būvo

gerokai apardyta, liudija ir autoriaus minimas antro sukilimo vado atsiradimas, kuris vis dėlto greitai pajuto pareigą iš vadų pasitraukti. Autorius pasidejuoja, kad sukilimui pasibaigus jis buvęs užmirštas ir jokių pareigų negavęs. Tik vėliau jam buvo pasiūlytos lietuvių laikraščių priežiūros arba cenzoriaus pareigos, kurių jis kratėsi.

Vilniaus sukilimas dar laukia gesnesnių ir pilnesnių atsiminimų, bet autorių reikia pagirti už bandymą pirmam tuo reikalui prabilti.

Paskutiniu metu mūsų spauda pradėjo dažniau minėti žydų klausimą vokiečių okupuotoje Lietuvoje, nes su padažnėjusiomis OSI keliamomis nupilietinimo bylomis dažniau pradėta rašyti ir apie lietuvių dalyvavimą žydų naikinyje.

Liepos mėnesio Akiračiai buvo minėję, kad Leonidas Olšvangas, rašydamas Vakarų Vokietijos Der Spiegel žurnale apie žydų naikinimą Lietuvoje vokiečių okupacijos metu ir minėdamas konkrečiai žydų naikinimą Plungėje, naudojosi Čikagoje gyvenančio Aleksandro Pakalniškio knygoje ir 1973 m. Vilniuje išleistu dokumentų rinkiniu MASINĖS ŽU-

DYNĖS LIETUVOJE 1941 - 1944, 2 dalis, iškelia tšiuos abiejų knygų skirtumus.

Olšvangas ir Pakalniškis tvirtina, kad žydai buvo žudomi Kaušėnų km., apie 4 km į šiaurės vakarus nuo Plungės, bet Pakalniškis tvirtina, kad žudynės įvyko liepos 12 - 13, o Vilniuje išleista knyga — kad liepos 15 - 16. Pakalniškis teigia, kad ten buvo nužudyta apie 3000 žydų, o Olšvangas ir Vilniaus knyga — apie 1800, nes Plungėje iš viso gyveno tik 2000 žydų.

Olšvangas ir Pakalniškis tvirtina, kad žudynes vykdė lietuviai savo iniciatyva, o Vilniaus knyga žudikų nemini visai. Mini tik komisiją, kuri tvarkė nužudytų žydų turta. Pakalniškis mini ir kpt. Noreiką, prisidėjusį prie žudynių, tačiau Vilniaus knyga kpt. Noreiką mini, bet ten, kur kalbama apie Šiaulių apskr., nes kpt. Noreika yra buvęs Šiaulių apskr. viršininku prieš liepos 12, todėl tuo pat metu negalėjo būti Plungės komendantu. Apskrities v-ku jis buvo nuo pat karo pradžios. Be to, Vilniaus knyga aiškiai tvirtina, kad Plungės komendantu buvo lt. Alimas.

Susipainioja Pakalniškis ir kitose vietose teigdamas, kad žydus šaudė lietuviai savo iniciatyva, nes kitur jis

pats mini, kad atėjęs į Plungės policijos nuovadą vokiečiai nurodydavo, kas turi būti sušaudytas ir kas paleistas. Tad ne kas kitas, o tik vokiečiai galėjo nuspręsti žydus išžudyti.

Akiračiai teigia, kad prie tos painiavos yra prisidėjęs paties Pakalniškio rašymo būdas, nes jis pasakoja viską žinančio, viską mačiusio ir visur buvusio pasakotojo vardu.

O minimas kpt. Noreika 1941 m. sukiliminės Lietuvos vyriausybės buvo paskirtas Šiaulių apskr. v-ku. Grįžęs iš ekskursijos į Vokietiją, parašė Šiaulių laikraštyje nepalankų straipsnį apie Vokietiją, ir, vokiečiams griebiantis represijų už SS legiono nesuorganizavimą prieš lietuvius, buvo areštuotas ir išvežtas kartu su kitais į Stuthofa koncentracijos stovyklą.

Sovietams užėmus Stuthofą, Noreika buvo grąžintas į Vilnių ir dirbo Mokslų akademijoje. Atgavęs stovykloje prarastas jėgas, Noreika iš Vilniaus dingo ir įsijungė į prieš sovietus kovojusius partizanus. Pasivadinęs generolu Vėtra, vadovavo šiaurės Lietuvoje veikusiems partizanams, 1946 m. per kautynes buvo pagautas į nelaisvę nuteistas mirti ir sušaudytas.

A.A.
PRANUI NEDUI

mirus, jo žmonai Salomėjai ir sūnui Algiui su šeima gilią užuojautą reiškia

*L.K.V. S-gos Ramovės Chicagos
skyr. valdyba ir nariai*

A.A.
PETRUI MALĖTUI

mirus, jo žmonai Akvilei nuoširdžią užuojautą reiškia

*L.K.V. S-gos Ramovės
Chicagos skyr. valdyba ir nariai*

A. A. Alfonsas Šernas

A. A.
A. ŠERNAS

1984 m. balandžio 21 d., Velykų dienos išvakarėse, ramiai atsiskyrė Alfonsas Julius Šernas, aktyvus ALB narys bei veikėjas ir ilgametis lietuviškų laikraščių korespondentas.

Alfonsas gimė 1915 m. balandžio 7 d. Jasiškių kaime, Nemunėlio Radviliškio valsčiuje, Biržų apskrityje. 1934 m. baigęs Biržų gimnaziją, stojo karo mokyklon, kurią baigęs buvo leitenantu pionierių batalione. Pokario metu, atvykęs Australijon iš šiaurės Vokietijos, kurį laiką dirbo Gretos emigrantų stovyklos viršininko asmeniniu šoferiu, gi vėliau, persikėlus į Newcastle, įsikūrė braižytoju didžiojoje BHP įmonėje. Joje išdirbęs iki 1975 m. ir sulaukęs 60 metų, nutarė išeiti ankstyvon pensijon.

Alfonsas buvo judrus, sumanus ir vaišingas asmuo. Jo namai visada buvo atviri pravažiuojantiems ar su stojantiems tautiečiams.

Alfonso socialumas darė jį dideliu lietuviškos veiklos ramsčiu. Newcastlelyje ėjo jis kiek laiko Apylinkės pirmininko ir kitokias pareigas.

Keletą metų buvo jis ALB Tarybos nariu.

Alfonsą, kaip linksmą, energingą ir iki paskutinės minutės lietuvybei ištikimą asmenį prisimins miela mintimi visi jo draugai ir pažįstami.

Australijoje neturėjo jis giminių, bet Lietuvoje yra likę, berods, dvi seserys ir brolis. Galutinis atsisveikinimas įvyko Beresfield (prie Newcastle) krematorijume, kur susirinko gausus būrys ne tik saviškių, bet ir kitataučių prietelių. Atsisveikinimo žodžius tarė Zina Zakarauskiene Apylinkės valdybos vardu ir Vytautas Doniela prietelių vardu. Ilsėkis, Alfonsai, begalinėje ramybėje.

Vyt. Doniela
Iš "Mūsų pastogės"

A. A. LTN. POVILAS RAUDYS

Dar vienas kapas svetingoje Kanadoje, toli nuo gimtosios tėvynės Lietuvos. Tai kapas Lietuvos kariuomenės karininko Povilo Raudžio, savo žemiškąją kelionę baigusio Toronte, kur jis išgyveno 36 metus.

Povilas Raudys buvo gimęs 1914 m. vasario mėn. 1 d. Mikučių km., Mosėdžio vls. Mokėsi Skuodo pradžios mokykloje, gimnaziją baigė Mažeikiuose. Gimnazijoje aktyviai reiškėsi skautų ir ateitininkų veikloje, kur pasireiškė jo vadistiniai gabumai.

Baigęs gimnaziją, 1935 metų rudenį įstojo į PLP Karo mokyklą. Baigęs XIX laidą, 1938 metų gegužės mėn. 12 d. buvo pakeltas į leitenantu ir paskirtas karo tarnybai į 1 p. DLK Gedimino pulką Ukmergėje. Čia eidamas būrio vado pareigas, išbuvo iki 1940 m. rudens. Lietuvai "atgavus" Vilnių, Povilas Gedimino pulko sudėtyje dalyvavo žygyje į sotinę, kur išstarnavo iki Lietuvos kariuomenės tragiškos pabaigos.

Tamaudamas Vilniuje, susidarius galimybei, Vilniaus universitete studijavo ekonomiją.

Vokiečių okupacijos metais grįžo į tėvų ūkį, kurį tvarkė iki 1944 metų vėlyvo rudens.

Kaip ir dauguma lietuvių, raudonajam okupantui antrą kartą grįžtant į Lietuvą, Paulius, bijodamas teroro ir Sibiro, su savo jauna šeima pasitraukė į vakarus. Vokietijoje kantriai pakėlęs benamio dalią, 1948 metais, susidarius sąlygoms, atvyko į Kanadą elektros jėgainės darbams. Atlikęs vienų metų sutartį, apsigyveno Toronte ir dirbo metalo pramonėje.

Būdamas darbštus ir taupus, bedirb-

A. A. Ltn. Povilas Raudys

damas susitaurė tiek pinigų, kad pajėgė užpirkti prekybos įmonę ir pradėjo verstis savarankiškai. Čia jį lydėjo laimė, ir Povilas sąžiningai ir įtemptai dirbdamas pasiekė savo tikslo. Aktyviai besireikšdamas lietuvių verslininkų sąjungoje, Povilas ten buvo išrinktas išdinininku.

1984 m. pavasarį Povilo Raudžio sveikata sušlubavo, ir jis labai netikėtai mirė birželio mėn. 20 d. Laidotuvės įvyko birželio 23 d. iš Toronto Prisikėlimo parapijos į Anapilio lietuvių kapines Mississaugaoje.

Liūdesyje liko žmona Elena, sūnus Kęstutis, istorikas, ir Algirdas, Kanados lietuvių veikėjas, inžinierius bei kiti artimieji. Lai Kanados Klevo šakelė primins Tau tėviškės laukus su ramunių kvapu.

Stepas Varanka

V. J. Šenbergas

MIRĖ PLK. V. ŠENBERGAS

1985 m. sausio mėn. 2 d. savo ilgoką žemiškąją kelionę baigė Lietuvos karo aviacijos plk. ltn., savanoris-kūrėjas Valdemaras-Vsevolodas Šenbergas, liūdesyje palikdamas žmoną Apoloniją (Blynaitę), kurią buvo vedęs 1929 metais, vaikus — Mariją, Joną, Juliją, dr. Andrių, Jurgį ir Eleonorą. Be jų, liko 17 vaikaitių ir 5 provaikai.

Valdemaras Šenbergas gimė 1898 m. rugpjūčio mėn. 25 d. istorinės Lietuvos Gardino mieste. Jo senelis buvo karo gydytojas, o tėvas gydytojas — akių specialistas, tarnavęs Kauno gubernijoje medicinos inspektoriumi ir valstybės tarėju. Būdamas aukštas valstybės pareigūnas, savo tarnybinių padėčių išnaudojo lietuvių pagalbai, ypač pagelbėdamas jauniems gydytojams, tik ką baigusiems medicinos mokslus, įsikurti Lietuvoje. 1918 metais daug pagelbėjo Rusijos gilumoje gyvenusiems lietuviams grįžti į Lietuvą.

Valdemaras Šenbergas, baigęs Petrapilio gimnaziją, pradėjo studijuoti Rygos politechnikume, tačiau 1918 m. grįžo į Kauną ir savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę. Baigęs Karo aviacijos lakūnų mokyklą, dalyvavo Lietuvos nepriklausomybės kovose. Už pasižymėjimą buvo apdovantamas Vyčio kryžiumi su kardais. Vė-

lesnėje karo tarnyboje buvo apdovantotas Nepriklausomybės savanorio medaliu, o taip pat ir Italijos vyriausybė jį apdovanojo Karaliaus ordinu. Aviacijoje tarnaudamas, šalia lakūno pareigų ėjo Kauno aerodromo komendantas ir technikos dalies vedėjas pareigas. Į atsargą išėjo 1940 m. gegužės mėn. 21 d. Daug rašė karinėje spaudoje aviacijos klausimais.

Plk. Šenbergas visą savo amžių su dideliu pasišventimu dalyvavo skautų veikloje. Nepriklausomybės metais buvo vienas iš skautijos idėjos didžiųjų skleidėjų, o kartu ir labai aktyviai reikėsi praktiškai, sutikdamas eiti atsakingas skautų vadovų pareigas. 1919 metais jis buvo Kauno skautų tuntininku, 1921 m. suorganizavo pirmąją skautų stovyklą Karmėlavoje ir t.t. Ir išėivijoje iki pat paskutiniųjų dienų buvo sktyvus skautas. Už nuopelnus skautijai buvo apdovnotas ne tik Lietuvos skautų vadovybės, bet jį yra pagerbę ir užsienio skautai.

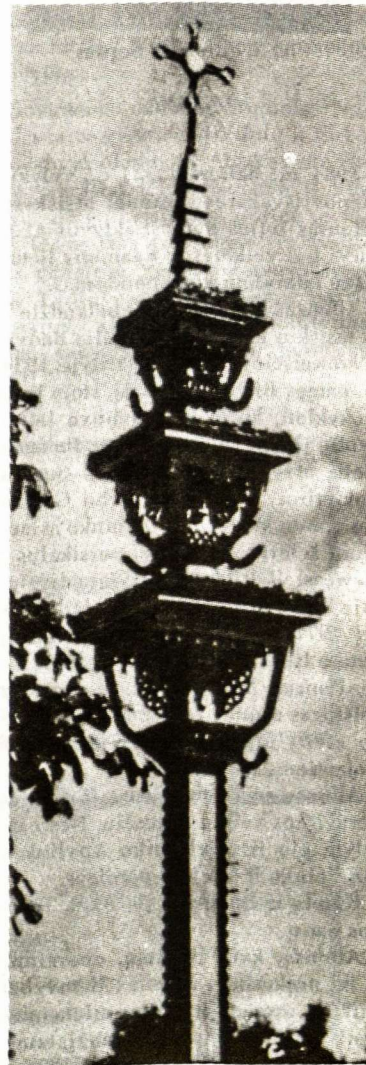
Plk. Šenbergas iš Vokietijos 1951 m. atvyko į Klivelandą ir čia, dirbdamas fizinį darbą, išgyveno 35 metus.

Velionis buvo pašarvotas Jokūbauskų koplyčioje, kur buvo su mirusiuoju atsisveikinta, dalyvaujant gausiam klevelandiečių būriui, kurių vardu kalbėjo Balys Gaidžiūnas. Čia jo kalbos būdingesnieji keli sakiniai: "Velionis į mūsų tautos istoriją įsirašė panašiai kaip profesorai Juozas Erečas ar Alfredas Sennas. Pastarieji mums atėjo iš šveicarų tautos, o Valdemaras Šenbergas iš vokiečių-šveicarų tautinės kilmės, bet pagal tėvų gyventą vietą — iš istorinės Lietuvos..." "Velionis, iš namų gavęs intelektualinį auklėjimą, vėliau jį gilino mokyklose, organizacijose, pirkto ir skaitė knygas, sekė šio krašto politinį gyvenimą, troško stiprios Amerikos, rėmė visus, kurie tik buvo pasišovę gerus darbus dirbti. Jau būdamas pensininku, yra viešai kalbėjęs, kad per visą gyvenimą sąžiningai dirbęs, daug ką dabar gaunąs iš Dievo malonės, todėl ir tom gautom dovanom su kitais visada dalinosi. Velionio praktikuotas dosnumas pasiliks įsimintinu pavyzdžiu..."

Kun. G. Kijauskas, SJ, Dievo Motinos parapijos klebonas, kurio arti-

moje kaimynystėje yra įsikūrę Šenbergai, gerai pažino velionio krikščioniškuosius nusiteikimus, savo žodyje pabrėžė jo gilų tikėjimą. Nors ir evangelikas, tačiau jis lankė lietuvių parapijos bažnyčią ir prieš keletą metų perėjo į Romos katalikų tikėjimą. Klebonas paryškino ir mirusiojo nepaprastą gailingumą nelaimingiesiems.

Sausio 5 d. velionis po pamaldų Dievo Motinos bažnyčioje buvo palaidotas Visų Sielų kapinėse. Po paskutiniųjų maldų buvo sugiedotas Lietuvos himnas, o trispalvė, dengusi plk. Šenbergą karstą, buvo įteikta našlei, lydėjusiai jį šiuo žemiškuoju keliu 56 metus... R.

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

Laisvės paminklas Kauno muziejuje

AMŽINOJO VASARIO ŠVĖSTI...

(Iš "KARIO ORNAMENTAI")

JONAS RŪTENIS

Amžių bėgyje dainiai mums išsakydavo kuo
grožėtis ir ko siekti.

Maironis mums sakė:

"Nebeužtvenksi upės bėgimo" — mes sukilom.

"Neverk, motušėle, kad jaunas sūnus" — ir pakentė
motulė, giliai širdyje nuslėpdama savo skausmą.

"Pažvelk — rytuose aušra jau teka"

Ir kylame, ir tikime, ir kaunamės, ir budinam
pasaulio sąžinę.

Lietuva nemirus! Ji Gyva!!

Ir daug ir daug dar dainių į mus kalbėjo ir daugelis
jų KARIŠKAJAME ŽODYJE IR KARYJE savo
giesmėmis mus veikė ir žadino.

Tie puslapiai ne vieną mums didvyrį pagimdė.

Gal būt ir KALANTA, Apvaizdos per KARI įkvėptas,
liepsnose sušuko:

"Aš žinau,

Kai mano laužo dūmus

Išvaikys vėjai —

Saulės pynėse paskęs mano žydinti žemė!

Kvatokitės dūmai—

Pragaro vartus sugriovę...

Laisvės!

LIETUVAI LAISVĖS!"

Neruoškite niekas mums mirties!

Pergalės eisenom sugrįšime namo

Amžinojo Vasario švęst!

O tu žydėk, mano svaja lakioji,

Tu sapnuok—

Mes koplytstulpiais įšalę

Pakelėse stovėsime

Ir Tavo gyvybės giesmę

Iškilią vis giedosime,

Kol krūtinėje plaks širdis...

ŠAULIŲ KŪČIOS

Los Angeles J. Daumanto šaulių kuopa š.m. gruodžio mėn. 16 d. suruošė bendras Kūčias. Šis gražus paprotys, kuris tęsiamas kelinti metai, yra virtęs lyg ir tradicija, kurios kas metais sutraukia vis daugiau ir daugiau lietuvių prie bendro Kūčių stalo.

Kūčios vyko Los Angeles šv. Kazimiero parapijos žemutinėje salėje. Žmonių susirinko virš 150, kas priverė ruošėjus pristatyti papildomus stalus. Kūčiose dalyvavo generalinis Lietuvos garbės konsulas inž. Vyt. Čekanauskas su ponija. Buvo miela visiems kartu susėsti ir gražioje lietuviškoje Kūčių nuotaikoje praleisti ke-

lias valandas prie tvirkšančiai papuoštos Kalėdų eglutės ir vaišintis sumanių sėsių pagamintais skaniais Kūčių stalo patiekalais.

Šventę pradėjo kuopos pirm. J. Pažėra, primindamas Kūčių prasmę. Prelatas dr. V. Bartuška sukalbėjo Kūčių vakarienei skirtą maldą. Šaulys L. Reivydas padeklamavo paties sukurtą eilėraštį "Prisiminus Kūčias Lietuvoje". Plotkelių laužymu pradėjome Kūčių vakarienę. Poetė Dan. Mitkienė pasinaudodama protarpiu paskaitė Kūčioms skirtą eilėraštį. Gi sol. O. Deveikienė pravedė keletą Kalėdinių giesmių, kuriomis sukėlė tikrai šventišką Kūčių nuotaiką. Alf. Giedraitis paskaitė savo eilėraštį.

Nuotakai pakilus, dainos mėgėjai užtraukė gautą iš Sibire esančio tremtinio sukurtą dainą savo motinai ir sesutei "Ak Neverk mamyte", prie kurios įsijungė visi Kūčių dalyviai. Nuotaika tikrai buvo šventiška su patriotiniu atspalviu.

Už tokį puikų renginį padėka priklauso kuopos šaulėms: vadovei J. Paškauskienei, V. Tuminienei, M. Uksienei, S. Verbylienei, B. Tompauskienei, J. Jakubėnienei bei talkininkei B. Venckienei. Taip pat padėka priklauso darbo talkininkams-šauliams V. Apeikiui, J. Avižieniui, V. Šimoliūnui, A. Jakubėnui ir J. Pažėrai, kurie yra atidavę savo darbo duoklę bendram labui.

Dail. V. Raulinaičio piešinys

SIBIRO TREMTINYS

AK, NEVERK MAMYTE

Ak, neverk mamyte, kad prie Kūčių stalo
Šiomet viena vieta vėl paliks tuščia,
Ir nelauš iš rankų tos baltos plotkelės,
Kur kadaise laužiau, būdamas dar čia . . .

Aš žinau Tu, sese, poteries kalbėsi,
Prie užtiesto stalo Kūčių vakare.
Mane prisiminus, Tu gailiai raudosi,
Ašaras nubrauksi skepeta balta.

Tuščioj mano vietoj dėki eglės šaką,
Iš to pat eglyno, kuriame ganiau,
Ir uždek, mamyte, Kūčių stalo žvakę,
Tu taip padarysi, aš tikrai žinau . . .

Tu žinai, mamyte, kad ašen nevienas,
Toli nuo Tėvynės atskirtas esu.
Daugelis nevalgys šitos vakarienės,
Toli nuo Tėvynės, nuo gimtų namų . . .

Ak, neverk, mamyte, kad prie Kūčių stalo
Šiomet viena vieta vėl paliks tuščia,
Kai žalioj eglutėj degsi Kūčių žvakę . . .
Kitamet gal būsime visi kartu . . .

P.S. Ši daina sukurta vieno tremtinio Sibire ir atsiųsta į Lietuvą vienų Kūčių proga savo motinai ir sesutei. Jos tikroji gaida nežinoma, bet galima dainuoti . . . "Aš verkiau parimus tarpvartų darželio . . ."

TYRINĖKIME SENUS ŽEMĖLAPIUS, LIEČIANČIUS LIETUVIŲ TAUTOS ŽEMES

ĮSIGYKITE VERTINGUS LEIDINIUS

Europoje yra daug senų žemėlapių, brėžinių, vaizduojančių Pabaltijo kraštus. Kartais juose įrašyta Lietuva, kartais Prūsija, kartais kitokie vardai.

Tokie žemėlapiai reikalingi atsargaus, kruopštaus tyrinėjimo. Lietuviuose yra gal kelios dešimtys asmenų, renkančių ar bandančių rinkti senus žemėlapius, vaizduojančius Lietuvą. Tai gerai. Kiek blogiau, kad prie išgytų senų žemėlapių sustojama be tolesnės išeities, nesistengiama jie tyrinėti, nebandoma ieškoti, rasti naujų žinių.

Ne vienas asmuo kreipėsi į mane, pageidavo papildomų duomenų apie jų turimus žemėlapius. Greitomis ne visada galima duoti pilnesnius atsakymus. Daugelyje atvejų reikia kruopščių, papildomų studijų, "knisimosi" po bibliotekas, archyvus, knygas.

Tikėdamas, kad tebėra ar bus norinčių daugiau sužinoti apie senuo-

sius žemėlapius, čia duodu dviejų atspaudus. Vienas-Kunstman 1515 m., antras — Weimar 1527 metų. Gal besidomintys istorija, kalbos mokslu, geografija, kartografija bandys juos panagrinėti. Kiekvienam žemėlapiui patartina užsivesti atskirą aplanką ar didelį voką, į kur dėti surastus duomenis, kad ir visiškai menkučius. Ant kiekvieno duomens tiksliai parašyti iš kur, kada paimta ar gauta. Jei neatlaidžiai bus krapštomasi, bandoma surasti naujų papildynių tai kada nors galėsite turėti visai neblogų duomenų, gal net gerų, duodančių ką nors naujo lietuviškam žemėlapybos mokslui.

Jei neturėtumėte geresnės pradžios, šių žemėlapių tyrinėjimui - nagrinėjimui galima naudotis senesnių žemėlapių gamintojų pavardėmis: Claudius Clavus, Claudius Clausson Swart, Dominicus Nicholus Germanus, J. Angelius, Johanne Schitzer de Arnesheim, Bernard Sylvanus ir kt.

Kantrybės ir geros sėkmės!

Algirdas Gustaitis

“LIETUVIŲ DIENŲ”
žurnalo gruodžio mėnesio numeryje
randama:

Dr. Tomo Žiūraičio “Žodžiai iš dangaus”, dr. K. Bobelio “Lietuva bus laisva”, G. J. Lazausko “Ką VLIK-o taryba veikė”, Alės Rūtos recenzija — J. Gliaudos “Baltos vėliavos”, Klevos Vidžiūnienės “Kaip visi kiti”, J. Laučkos paskaita “Ką ALT-as nuveikė”, J. Brazaičio “Naujų knygų lentynoje”.

Anglų kalbos skyriuje randama:

Rūtos Skiriūtės ir Vinco Skiriaus “Pasikalbėjimas su Lino Kojeliu”, “Sovietai ruošia karui Latvijos vaikams”, Vinco Bernotos “Kalifornijos lietuvių kadras XXIII-oje olimpiadoje”.

Žurnalas gausiai iliustruotas nuotraukomis. Viršelyje Lino Kojelio nuotrauka.

“L.D.” prenumerata 20 dol., Kanadoje 25 dol. Prenumeratas siūsti: “L.D.” redakcijai, 4364 Sunset Blvd., L.A. Ca. 90029.

1. Knyga TIKROJI LIETUVA. Tekste 79-ni Lietuvos ir Pabaltijo žemėlapiai, 172 iliustracijos. Didelio formato, gerame popieriuje, kietais viršeliais. \$20 ir \$2. — persiuntimas.

2. Lietuvos žemėlapis. Mastelis 1:1.000.000. Aiškinimai knygoje Tikroji Lietuva. Parengė Algirdas Gustaitis. \$12.—

3. 1595 m. Lietuvos žemėlapis, su aiškinimais. \$6.—

4. 1749 m. Lietuvos žemėlapis, su aiškinimais lotynų ir lietuvių kalbomis. \$7.—

5. 14-ka Lietuvos miestų herbų. Kiekvienas ant atskiro lapo. Visa serija \$3.

Užsakymus siūsti amer. doleriais: S. Bernatavičius 1513 S. 48th Court, Cicero, Illinois 60650, U.S.A.

6-7. Dvi graviūros, vaizduojančios lietuvių — švedų kautynes 1656 metais prie Sandomino ir prie Pilypavo. Dvi graviūros \$15. Po vieną neparduodama. Aiškinimai lotynų ir lietuvių kalbomis. Užsakymus siūsti: Alicija Rugytė 6547 S. Washenaw Ave., Chicago, Illinois 60629, U.S.A.

Spausdinta juoda-balta. Išleido žinomos lietuvių organizacijos.

Šie leidiniai puikios dovanos įvairiomis progomis.

Keletas bruožų iš Onos Lukauskaitės gyvenimo

Daugelis esame girdėję, kad Ona Lukauskaitė-Poškienė buvo Helsinkio susitarimų vykdymui sekti komiteto Lietuvoje narė, todėl ją arčiau pažinti yra pravartu kiekvienam. Buvo ir poetė, išleidusi nepriklausomoje Lietuvoje poezijos knygelę.

Ištekėjusi už Poškos, susilaukė dviejų sūnų Erdvilio ir Vytenio, kurių pirmasis mirė Vokietijoje 1944 m. rugpjūčio 4 dėl fronte gautų žaizdų, o pastarasis keliais mėnesiais vėliau buvo susprogdintas granatos Šiauliuose.

Bolševikams artėjant, pasiliko Lietuvoje, buvo suimta, kalinta Vilniuje ir ištremta į Vorkutą, kur praleido 10 m. 1955 m. jai buvo leista grįžti į Lietuvą, ir ji grįžo į Šiaulius ir vertėsi privačiom pamokom.

IŠ SAVANORIO ANTANO RAMANAUSKO ATSIMINIMŲ

1918 metų rudenį prasidėjo savivaldybių organizavimas. Tai ir mūsų kaime buvo nepaprastas susirinkimas ir buvo svarstoma kaip apsisaugoti nuo plėšikų, kurių Marijampolės mieste buvo nemažai. O ir vokiečiai mėgdavo apiplėšti ūkininkus ir maistą siųsti į badaujančią Vokietiją. Tai kaimo susirinkimas išrinko mane kaimo saugumo viršininku. Aš sutikau, tik aš sakau, koks aš galiu būti viršininkas, nes aš neturiu ginklo. Kitą dieną atneša kaimynas surūdijusį rusišką šautuvą. Bet vamzdy yra šovinis ir negalima jį ištraukti. O iššauti baisu, nes gali susprogti, tai aš tą šautuvą pririšau prie tvoros ir, parišęs virvele gaiduką, atstojęs už kampo, patraukiau. Tas šautuvas iššovė, bet tūtelės taip ir nebuvo galima išimti. Tai toks šautuvas nė lazdos nevertas. Bet kadangi mūs kaimas beveik visas buvo sudegintas, tai ir vagys nesilankė. Taip sulaukėme ir Kalėdų švenčių. Bet sklido neramios žinios, kad bolševikai slenka į rytinę Lietuvos dalį. Antrą Kalėdų dieną Marijampolėje susitikau mokytoją Kazį Matulaitį, kuris mūsų klasėje dėstė matematiką. Jis man pasakojo, kad verbuoja į Lietuvos kariuomenę savanorius ir Marijampolėje jau nemažas skaičius yra užsirašęs. Užsirašiau ir aš. Tada jis man sako, kad tu dar pasiliki ir savo apylinkėje pravesk propagandą, o kai tau reikės išeiti, tai aš pranešiu. Tada aš, rodos, Naujuose Metuose suorganizavau mitingą Panausupių kaime. Buvo susirinkę nemaža jaunimo, nes po mitingo buvo šokiai. Keli paketino eiti savanoriais, bet neužsirašė. Sekantį sekmadienį sušaukiau mitingą Uosinės kaime, kur taip pat buvo nemaža jaunimo. Irgi tas pat — žada, bet galutinai dar neapsisprendžia. Tame mitinge buvo ir keli komunistuojantys, tai man paraginus, kad nedelsiant reikia registruotis, nes reik gresiančiam pavojui pasipriešinti, vienas iš tų komunistuojančių sušuko: “Vyrai, kas ant lazdos, kas ant ožkos, jokite ginti buržujų nepriklausomybę! Bet, deja, tas jiems tiek padės, kaip pavalgiesiems šaukštas”. Žinoma, nebuvo priemonių tokius provakatorius sudrausti. O neapsisprendusiems tas sukeldavo abejonių. Dar vieną mitingą sušaukiau Bukonių kaime. Į šitą susirinkimą buvo pakviesti ir atvyko 4 savanorių organizatoriai iš Marijampolės, būtent: mok. Kazys Matulaitis, Juozas Černius, Balkūnas ir mok. Kmeliauskas. Jie jau buvo su kariškom kepurėm ir turėjo ant rankovių tautinių spalvų trikampių skydelius ir atro-

do, kad turėjo vieną ar du kariškus šautuvus. Žinoma, jie gražiai pakalbėjo ir padalino ministerio pirmininko Mykolo Šleževičiaus išleistą į tautą atšaukimą. Tame susirinkime užsirašėme trys savanoriai. Bet išėjome tik du, nes trečias matyt pabijojo ir nėjo. Kada išleidome tuos savanorių organizatorius, prasidėjo šokiai. Tada vienas iš komunistuojančių, būdamas labai susijaudinęs, trenkė kumščiu į stalą sakydamas: “Eikit, eikit rupūžės mažu neturėsite kur pareiti”. Žinoma nieko jam nepadarysi, juk tada buvo laisvė ir kalbėjo taip, kaip kas galvojo. Aš jau buvau pasiruošęs išvažiuoti.

Savanoriai susirinkdavo į Marijampolę trečiadieniais, o iš Marijampolės pastotėms veždavo į Vilkaviškio geležinkelio stotį, iš ten traukiniu į Kauną. Kadangi aš buvau pasiruošęs sekantį trečiadienį išvykti, tai pirmadienį, ėjau į Marijampolės miestą dar kai ką sutvarkyti. Prie Marijampolės miesto sutikau vieną pažįstamą, kuris man pradėjo pasakoti naujienas ir sako, ar žinai, kad šianakt čia, anoje pusėje plento, nušovė vieną jauną vyrą — Žitkų iš Kuktų kaimo. Plėšikai atvyko į Kuktų kaimą, kur buvo nesudeginti ūkininkai, ten jie terorizavo ir kankino žmones, atimdami pinigus, geresnius drabužius, avalinę, ir kitus vertingesnius daiktus. Iš Kuktų kaimo tie plėšikai nuvažiavo į gretimą Gudinės kaimą. Kuktų kaimo vyrai juos pradėjo sekti. Prie jų prisidėjo ir Gudinės kaimo vyrai ir atsekė iki Triobiškių kaimo, Matulio sodybos, kurio laukai siekė Marijampolę. Atsiviję kaimo vyrai mėgino tą sodybą apsupti, bet kai vienas iš jų (Žitkus) buvo nušautas, o atsiviję kaimo vyrai ginklų neturėjo, tai turėjo pasitraukti. (Apie tuos plėšikus bus vėliau). Aš visus savo reikalus susitvarkęs, 1919 sausio mėn. 21 dieną atvykau į Marijampolę, kur tą dieną susirinko virš 100 savanorių. Visi susitelkėme Vytauto ir Bažnyčios gatvių sankryžoje. Mus išleisti susirinko gana nemažas žmonių būrys. Iš Proskio namo balkono keli kalbėtojai pasakė kalbas. Buvo ir Liūdas Gira, kuris deklamavo vieną savo sukurtą eilėraštį. Apie 12 valandą pastotėmis išvykome į Vilkaviškio geležinkelio stotį. Žinoma kelionė vyko su daina. Į Geležinkelio stotį atvykome jau saulei leidžiantis. Stotyje irgi radome belaukiančių būrelį savanorių. Susėdę į traukinį pradėjome kelionę į Kauną. Pilviškių stotyje irgi įlipo nemažas būrys

savanorių. Atvažiavome į Kauno stotį apie 10 valandą vakare. Kelionėje mus lydėjo, rodos, mokytojas Kazys Matulaitis. Į Panemunės kareivines ėjomę su daina. Mūsų būryje buvo virš 200 vyrų. Apsinakvojome 2 pulko kareivinėse, o antro pulko kareiviai mūsų laukė, nes žinojo, kad trečią dieną ateis naujų savanorių. Čia sutikome daug pažįstamų ir malonu buvo pasikalbėti. Čia kaip tik sutikau ir tą pirmiau minėtą mūsų buvusį berniuką su kuriuo mudu buvome sutarę pirmieji eiti į Lietuvos kariuomenę. Nors jis buvo mobilizuotas per karą į rusų kariuomenę, nors buvo neturtingas, bet į Lietuvą grįžo, neužsikrėtęs komunizmu. Jis vieną savaitę pirmiau už mane išėjo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Rytą atėjo karininkai pasiimti į savo vadovaujamas dalis naujokų. Buvo atėjęs pirmos baterijos vadas karininkas Geiga. Jis rinkosi tik raštingus. Išsirinko virš 80 vyrų. Atėję į kareivines radome 25 vyrus.

Prie kareivinių purvyne išalę buvo dvi patrankos, kurias saugojo pėstininkai. Prasidėjo tvarkymas, suskirstė į būrius, supažindino su vadovybe. Baterijos vadas buvo karininkas Geiga, padėjėjas vyresnis karininkas Uogintas, 1 būrio vadas karininkas Kibirkštis, 2 būrio vadas karininkas Poškevičius, viršila Zgirskis, 1-mo būrio būrininko neatsimenu, 2ro būrio — puskarininkis Česna.

Prasidėjo apmokymas. Rikiuotės mokė karininkas Poškevičius ir viršila Zgirskis, jojimo pamokas — karininkas Kibirkštis, prie patrankų pamokas dėstė karininkas Uogintas. Baterijoje buvo apie 120 vyrų ir apie tiek pat arklių. Baterijoje buvo 4 patrankos ir 4 šoviniams vežti dvigubos dėžės.

Mums kiek apsitvarkius, trečią dieną mus vizitavo krašto apsaugos ministeris karininkas Velykis. Jis mums pasakė labai patriotiško turinio kalbą, iš kurios atsimečiau ši palyginimą: “Kovos lauke pėstininkai yra sidabras, kavalerija auksas, o artilerija deimantas”. Mūsų kūrimosi pradžia buvo gana sunki. Nors turėjome atskiras lovas, bet tos lovos buvo du metaliniai stovai, į kuriuos įsideda iš lentų sukalta tokia plokštė, o ant jų pasideda čiužinys. Bet mes kokias aštuonias dienas neturėjome nė čiužinių, nė antklodžių. O lauke buvo 17 ir 19 laipsnių Celsijaus šalčio. O viduje irgi šalta, nes patalpos didelės, kur gyvena apie 60 vyrų, o yra tik viena krosnis, bet malkos žalio medžio, o nei pjūklo, nei kirvio neturime. Įkiši į krosnį metro ilgio pagalį, tai kai galas nudega, tai pastumi toliau. Aš turėjau laimės, kad kartu su manimi atvažiavo vienas pažįstamas ir mudu laikėmės kartu. O jis per karą buvo

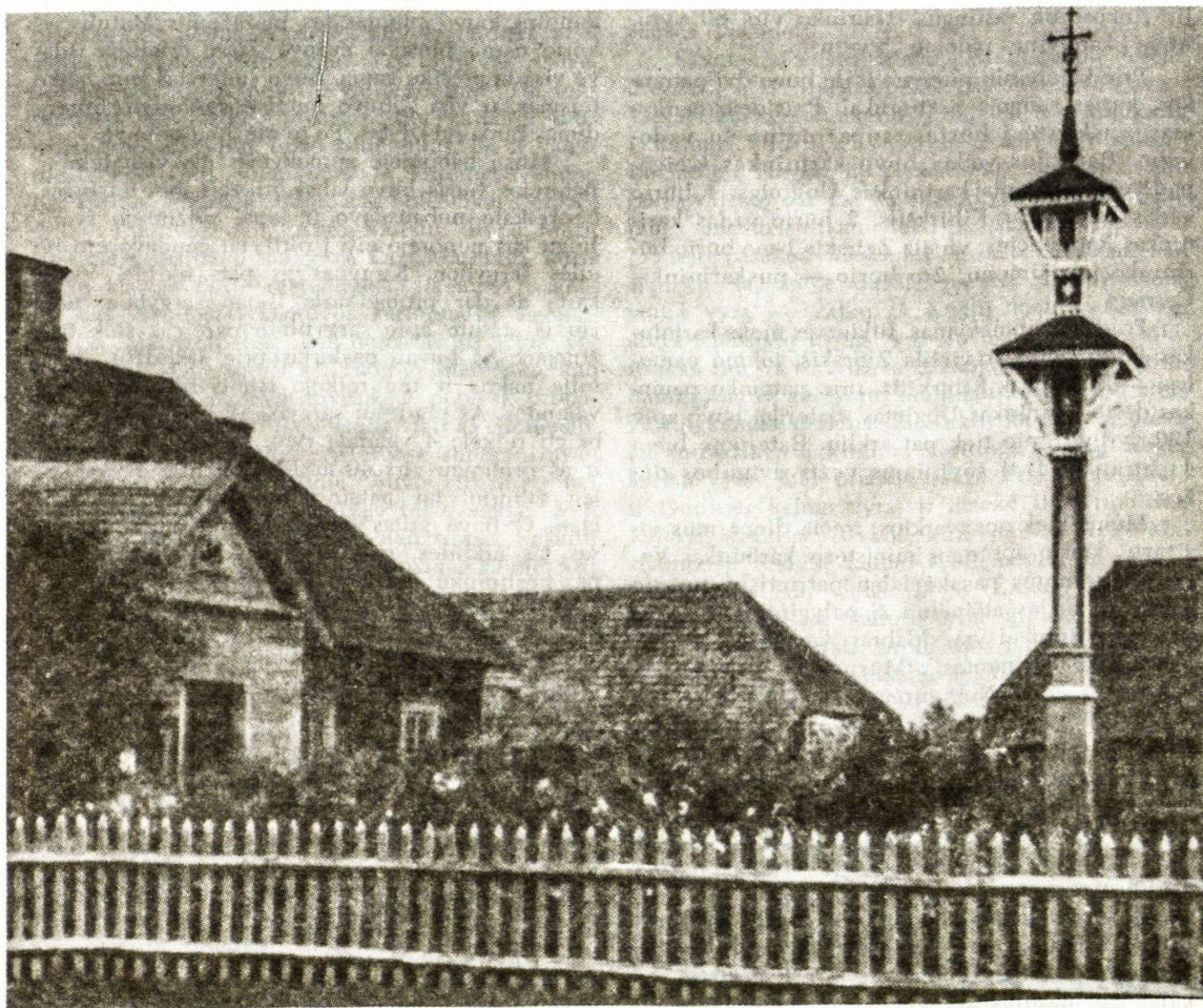
išsibastęs po Rusijos plotus ir turėjo patyrimo. Tai kaip tik įėjom į kareivines, tai jis tuojau puolėsi prie krosnies ir užėmė dvi lovas, sau ir man, tai kai guldavom, tai vieno drabužius pasiklodavom, o kito užsiklodavom, o prie krosnies tai vis ne taip šalta. Bet dėl to savanoriai neprotestavo. Kai gavome čiužinius ir kai atvežė ūkininkas šiaudų, tai jautėmės visai gerai, o po kelių dienų gavome ir antklodes. Maistas buvo geras.

Dabar dar noriu grįžti prie Marijampolės plėšikų. Kai aš dar nebuvo paskirtas į artileriją ir buvau 2 pėstininkų pulko kareivinėse, tai girdėjau iš kareivių, kad šinadien iš 2 pėstininko pulko išvyksta karininkas Valevičius su keliais kariaiviais ir įsteigs Marijampolėje karo komendantūrą. Tai buvo 22 diena sausio mėn. 1919 metais. Nuvykus karininkui Valevičiui ir įsteigus komendantūrą, buvo suimtas tas mažžemis Matulis, iš kurio namų plėšikai nušovė Žitkų. Matulis išdavė visą tą plėšikų gaują. Buvo sudarytas karo lauko teismas, ir visi 7 buvo nuteisti sušaudyti. Sprendimas buvo įvykdytas. Po to plėšimų nebuvo.

Mūsų batarėjoje apmokymasėjo visu tempu. Batarėjos vadas buvo labai griežtas, bet teisingas, be reikalo nebausdavo ir labai prižiūrėjo švarą. Jeigu kas nenorėjo eiti į pirtį, tai gaudavo eiti be eilės sargybon. Sargybas jis pats tikrino. Vieną kartą aš dar pirmą kartą išėjau sargybon, nors jau iš statuto apie sargybinių pareigas šiek tiek žinojau. Aš buvau paskirtas prie arklidžių. Buvo šalta naktis ir ten reikėjo išbūti be pakaitos 4 valandos. Aš pradėjau sargybą 12 valandą naktį, o baigti reikėjo 4 valandą ryto. Buvo trys arklidės, ir aš priėmiau virš 40 arklių. Kadangi aš neturėjau žiburio, tai patamsį tuos arklius susiskaičiau. O buvo šaltas oras, tai aš pereinu per visas tas arklides, patikrinęs savo arklius, užėjau pas pėstininkų arklidžių sargybinių kiek sušilti. Išėjęs iš jo arklidžių, matau kad nuo mūsų kareivinių žiburys juda, tai aš greitai nueinu į mūsų arklides ir visas tris patikrinu ir vėl stebiu tą žiburį ir matau kad tas žiburys juda artyn manęs ir pasuka į arklidžių rajoną. Tada aš prisitaikau prie vietos, kad manęs negalėtų matyti. Kada jie pasuko mano arklidžių kryptimi, aš sušukau: “Kas čia eina — stok!” Nieko neatsako, tada aš pakartojau “stok” ir įleidau šovinį į zamzdį. Kai šautuvo užraktas subraškėjo, tada baterijos vadas suriko “Aš, aš!” “O kas tamsta būsi?” paklausiau. “Aš baterijos vadas.” Ir pakėlė lempą prie veido. Tada aš priėjau prie jo ir jam atraportavau, kad pas mane viskas tvarkoje. Tada jis manęs paklausė, koks vardas, pavardė, kiek aš turiu arklidžių, kiek turiu arklių, kiek arklių baltų, kiek juodų, kiek

bėrų ir kiek sarty. Aš jam sakau, kad aš neturiu žiburio ir spalvas patamsy negaliu atskirti. Tada vadas man sako: "Aš patikrinau du sargybos postus ir manęs sargybiniai nesustabdė ir prisileido visai arti. O tu pasielgei teisingai, nes mane sustabdei neprisileidęs prie saugojamo objekto arti". Tada baterijos vadas nuėjo į kareivines ir patikrino kiek yra tuščių lovų. O pas mus prie kiekvienos lovos gale galvos buvo užrašyta vardas ir pavardė. Tada vadas priėjęs prie mano lovos paklausė budėtoją, kur yra Ramanauskas, kad jo tuščia lova. Budėtojas jam atsako, kad nežinąs. Tada jis sako: "Matai, aš žinau, o tu nežinai". Tada jis pasakė, kad perimant budėtojo tarnybą turi žinoti, kiek tu turėsi tuščių lovų ir kur tie vyrai yra, dėl

to kad nebūtų naktinių kareivių išėjimų. 1919 metais vasario 16 diena buvo sekmadienį. Kaip tik po pietų budintis pranešė, kad skubiai taisyti ir rikiuotis ties kareivinėmis. Mum besirikiuojant atėjo mokoma kuopa ir antro pėstininkų pulko kelios kuopos. Pamatėmę kad iš Panemunės miesto ateina minia žmonių. Pasirodo, kad tai Panemunės parapija su savo vėliavomis nešini ateina pasveikinti savanorių - karių Vasario 16 šventės proga. Jie mus sveikino ir reiškė džiaugsmą, kad per tokį trumpą laiką gali pasveikinti tokį gražų būrį savanorių karių. Kelios moterys padeklamavo patriotinių eilėraščių. Už sveikinimus ir gražius linkėjimus mums kovoje dėl laisvės padėkojo mokomos kuopos vadas karininkas Kaunas.

Lietuvos ūkininko sodyba Nepriklausomybės metais

Aukojo knygai

"KUNIGAİKŠČIŲ SAJUNGA"
IŠLEISTI:

Garbės rėmėjos prenumerata
(\$100.00) A.A. plk. Juozo
KARTENO brangiam atminimui
Garbės rėmėja Elena LEGEC-
KIENĖ (\$100.00)

Rėmėjai:

\$25.00

J. Bulika, IL
A. Karaša, MD
A.B. Sukauskas, MI

\$20.00

Br. Masiokas, CO
K. Naudužas, ONT
J. Šližys, NY
Ona Šostakas, MI
Pr. Žitkus, IL

KARIUI AUKOJO:

\$531.75

Čikagos ramovėnai, šauliai, birutininkės
iš renginio-kavutės pelno per "K." atstovą
Kostą Juškaitį (Ta proga duosniau aukojo:
J. Petrauskas \$50, V.D. Šaulių Rinktinė
— \$30.00, Gen. Daukanto jūrų šaulių kp.
— \$25.00, Alb. Beniulis — \$20.00, Vl. Gar-
benis — \$15.00).

\$100.00

Kazys Mikalajūnas, IL
LKVS RAMOVĖ MELBOURNO SKYRIUS
PER PIRM. V. Šalkūną ltn. Juozo Ka-
zakevičiaus atminimui.

\$50.00

LKVS RAMOVĖ Melbourne skyrius per
"K." atstovą V. Šalkūną
Juzė Ivašauskienė, IL. A.A. Juozui
Ivašauskui atminti

\$25.00

K. J. Grigaitis, CA
Ona Šarūnienė, ONT

\$23.00

Em. Sinkys, ca

\$20.00

Elena Legeckis, IL
C. Sadeika, MI
Elena Valterienė, PA

\$18.00

Kazys Bačiauskas, NY
Kristina Lapienė, IL

\$16.00

J. Astrauskas, ONT
J. Deveikis, ONT
V. Misiūnas, NJ
V. Stočkus, ONT

\$13.00

Al. Atutis, CA
A. Aidukas, CT
V. Bacevičius, CA
Alf. Gerčys, IL
F. Kriščiūnas, IL
K. Matutis, IL
St. Mazilis, NY

\$10.00

Pr. Aglinskas, IL
A. Baleišis, IL
J. Bortkevičius, NJ
O. Daniusevičius, IL
Z. Dailidė, AZ
Br. Kazukauskas, MD
J. Krištolaitis, OH
J. Račius, AZ
P. Simanauskas, CT
St. Skirmantas, CA
G. Stapulionis, FL
J. Šepetys, MI
A. Šeduikis, MA
J. Šližys, NY
A. Šparkevičius, NM
Ir. Vaitkus, IL
J. Vičius, IL

\$8.00

J. Ambrizas, IL
J. Augutis, IL
M. Augutis, IL
St. Aukštuolis, IL
A. Balčytis, IL
L. Baltušis, IL
L. Balzaras, IL
J. Bardardauskas, MI
J. Barniškis, OH
Br. Basiulis, CA
Ern. Bliudnikas, MA
St. Budėjus, IL
J. Bušauskas, ONT
B. Čepauskienė, FL
St. Damulis, CA
V. Dubauskas, NY
J. Dapkus, CT
Vc. Dzigas, NE
V. Gavelis, IL
Vl. Garsys, MA
Ig. Girdzevičius, ONT
K. Jakštas, WI
Z. Jakubonis, ONT
S. Jokubaitis, ONT
Ed. Krištaponis, TX
L. Lendraitis, MA
Lengnikas, ONT
W. Liauba, IL
Z. Liutkenis, IL

J. Macenas, IL
K. Markus, IL
St. Mikalaukas, OH
J. Mikulis, IL
St. Mykolaitis, IL
J. Pampalas, MI
Vc. Petkus, OH
J. Petrauskas, IL
P. Petrušaitis, WI
Ig. Petrauskas, QUE
J. Prakapas, CA
J. Ramas, NJ
A. Ramanauskas, FL
St. Raštikis, CA
E. Ribokienė, MA
J. Rotcas, Australia
Pr. Sakalas, ONT
Z. Samuolis, IL
Ig. Stankus, OH
Ad. Švažas, IL
V. Tamošiūnas, MI
Alg. Uogintas, CT
D. Vaičiūnas, OH
J. Vidunas, MA
M. Vinclovas, OH
V. Vitkus, NY
V. Zdanys, CT

\$6.00

S. Šetkus, ONT
A. Stankevičius, IL
L. Tamošaitis, NY

\$5.00

Fr. Baldauskas, OH
M. Barauskas, CA
A. Garolis, OR
A. Gedmintas, FL
Br. Grajauskas, ONT
K. Kasinskas, IL
S. Kontrimas, FL
J. Kumpikas, NY
A. Kuzmickas, ONT
J. Lekas, IL
V. Puodžiukaitis, CT
K. Puskunigis, IL
J. Starinskas, MA
E. Šlekys, ONT
Vl. Šlikas, MI
J. Telyčėnas, ONT
J. Uksas, CA
Vl. Varneckas, CT
V. Vilkevickas, IL
J. Virškus, FL

\$3.00

A. Arūnas, NY
J. Babrys, FL
A. Balčiūnas, CA
Br. Baltrūnas, IL
J. Bielskis, IL
R. Bielkevičius, MA
St. Bironas, MI
L. Brazauskas, OH

J. Blažys, IL
P. Bružas, Belgija
J. Citulis, OH
El. Čemius, IL
L. Dambrauskas, IN
St. Dargis, IL
K. Gasparaitis, FL
J. Gasperas, IL
A. Gatautis, ONT
G. Gedmintas, NJ
J. Gepneris, IL
A. Glodenis, OH
Vl. Grabauskas, IN
A. Grigalaukas, MA
A. Grinius, MI
L. Gudis, IL
Pr. Janušas, IL
J. Janušaitis, IN
A. Jonaitis, OH
J. Jurkėnas, MA
J. Kavalius, OH
J. Kirstukas, MD
A. Laukaitis, IL
St. Lukas, OH
P. Matekūnas, NY
J. Mažulis, CA
DR. Br. Mikonis, MA
J. Musteikis, NY
V. Namikas, IL
R. NAAMIKAS, ONT
M.A. Narušas, OH
Vc. Nenortas, CT
K. Normantas, IL
St. Palekas, IL
St. Patlaba, IL
St. Paulauskas, IL
D. Petrauskas, MI
J. Prišas, Ont
St. Radžiūnas, NE
J. Ramoška, IL
J. Riauba, ONT
V. Rupšys, MA
A. Sereika, IL
Pr. Skirmantas, CA
J. F. Smulkaitis, FL
J. Strungys, CT
M. Šarauskas, MAN
A. Šatraitis, IL
K. Šidlauskas, MA
M. Šimkus, IL
A. Vakselis, NY
P. Venclovas, IL
J. Venckus, CA
J. Vinciušas, IL
J. Vizbaras, MA
Osv. Žadvydus, CA

\$2.00

K. Batūra, ONT.
J. Grikavičius, CA

NUOŠIRDUS AČIŲ!

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.735292